

**T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**SİYASAL ELİTİZM TEORİLERİ VE
GÜÇLÜ DEMOKRATİK ELİTİZM MODELİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemre KARADAŞ

2018

ARDAHAN

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**SİYASAL ELİTİZM TEORİLERİ VE
GÜÇLÜ DEMOKRATİK ELİTİZM MODELİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemre KARADAŞ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Kutay ÜSTÜN

2018

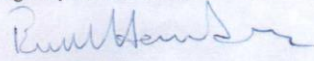
ARDAHAN

KABUL VE ONAY

Cemre KARADAŞ tarafından hazırlanan “Siyasal Elitizm Teorileri ve Güçlü Demokratik Elitizm Modeli Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma, 22.05.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

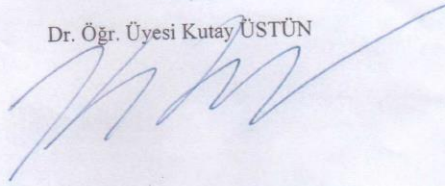
Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Esin Hamdi DİNÇER

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kutay ÜSTÜN

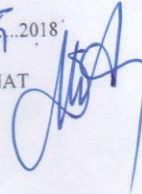
Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar SOYSÜREN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum. 31.05.2018

Dr. Öğr. Üyesi Zafer AYKANAT

Enstitü Müdürü

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Siyasal Elitizm Teorileri ve Güçlü Demokratik Elitizm Modeli Üzerine Bir İnceleme” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

28/ 05/ 2018

Cemre KARADAŞ

ÖZET

Elitizm teorisi, tarih boyunca tüm toplumları elitlerin yönettiğini savunmaktadır. Literatürde elitizm teorisinin hem demokratik olan hem de demokratik olmayan versiyonları mevcuttur. Bu çalışma, klasik elitizm, normatif elitizm ve demokratik elitizm teorilerini ve ayrıca *Turkish Studies* dergisinde yayımlanan¹ ve demokratik elitizm teorisi alanında ortaya konulan yeni bir model olan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ni incelemektedir.

Tezimiz; elitizm teorileri bağlamında, yalnızca elitlere yönetme hakkı tanıyan “normatif elitizm”, elitlere ağırlık veren ve halka yalnızca seçimlere katılma hakkı tanıyan “klasik elitizm” ve halkın demokratik süreçlere katılımını genel olarak destekleyen “demokratik elitizm” gibi farklı elitizm teorilerinin ayırt edici yönlerini ortaya koyduktan sonra, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ni, diğer elitizm modelleriyle karşılaştırmakta ve söz konusu modelin özgün yanlarını ve geliştirilmeye ihtiyaç duyan boyutlarını ortaya koyarak, eleştirel bir incelemeye tabi tutmaktadır. Özünde Mannheim'ın parçalı ve çoğul elit görüşünden yararlanılarak oluşturulmuş olan; denge ve fren mekanizmalarıyla kurumsal bir temele oturtulan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin; bir yandan güçlü, parçalı, vatansever, halkçı ve erdemli elitler, öte yandan ise güçlü ve tam katılımcı bir yurttaşın gerekliliğini savunması ile diğer elitizm modellerinden farklılaştığı görülmektedir.

Erdemli elitler vurgusu, bugün kimilerine Platon'u veya otoriter cumhuriyetçi elitistleri çağrıştırabilecek olsa da, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, erdemli elitleri meşru bir yapı olarak demokratik elitizmin içine (yeniden) dâhil etmeyi önermektedir. Güçlü elitlerin gerekliliğine ve tekçiliğe düşülmeden, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması gerekliliğine yaptığı vurguyla, katılımcılığı öne çıkaran Rousseau'dan farklılaşan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli; Habermas'ın müzakereci demokrasısından

---

¹ KURTBAŞ, İ. (2017b). “Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: “Güçlü Demokratik Elitizm Modeli”/ A Criticism of Classic Elitism and a Suggestion of a New Elitism Model: Strong Democratic Elitism Model”, *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağan) Volume 12/3, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11376>, p.385-412.

ise, ekonomik demokrasi olmadan müzakereci demokrasinin uygulanamayacağı görüşü ile ayrışmaktadır. Son yıllarda dünya genelinde ekonomik eşitliğin epeyce yara aldığı düşünüldüğünde, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ndeki ekonomik demokrasi vurgusunun, oldukça güncel bir ihtiyaca karşılık olarak, post-modern dünyanın sosyal adalet ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ortaya konulduğu görülmektedir.

Çalışmada, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin pratik dünyada işlerlik kazanabilmesi için modele katılması öngörülebilecek olan bir takım niteliklere de yer verilmiştir. Bu bağlamda, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin gerçek siyaset dünyasında fonksiyonellik kazanabilmesi için çok özel bir vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık erdemleri gerektireceğine özel bir vurgu yapılmıştır. Günümüz liberal demokratik toplumları için, vatandaşlık erdemleri ve eğitiminin ne kadar güncel ve önemli bir konu olduğu ortadadır. Dolayısıyla Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin bu boyutlarının ilerideki çalışmalarda daha da geliştirilebileceğini düşünüyoruz. Bütün bunlar neticesinde, tezimizde Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin, cumhuriyetçi, siyasal liberal ve sosyal eşitlikçi görüşlerin sentezlenmesiyle oluşturulan, özgün bir demokratik elitizm modeli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Elitizm Teorileri, Normatif Elitizm, Klasik Elitizm, Demokratik Elitizm, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli

ABSTRACT

The theory of elitism argues that throughout history elites ruled all societies. The theory of elitism has both democratic and undemocratic versions in the literature. Besides classical elitism, normative elitism and democratic elitism, this study examines the model of Strong Democratic Elitism, which is a new model within the context of democratic elitism and put forth in the journal of *Turkish Studies*².

After introducing, by reference to elitism theories, the “normative elitism” which endows the right to rule to only elites; “classical elitism” which gives weight to the elites and acknowledges the right to participate in the elections; and “democratic elitism” which broadly supports the people’s participation into democratic processes, and mentioning the distinctive characteristics of these elitism theories, this thesis compares Dr. Kurtbaşı’s model with the other models of elitism and critically examines the mentioned model by putting forth its original aspects as well as its dimensions that need to be developed further. It is observed that the model of Strong Democratic Elitism which is essentially formulated by utilizing Mannheim’s view of partial and pluralist elites and grounded on an institutional basis through check and balance systems, differ from other models of elitism by supporting the necessity of strong, partial, patriotic, populist and virtuous elites on the one hand and strong, fully participatory people on the other.

Although the emphasis on virtuous elites might possibly remind Platon or authoritarian republican elitists to some people, the model of Strong Democratic Elitism suggests (re-)including the political virtues into democratic elitism. The model of Strong democratic Elitism which differs from Rousseau, who puts forward participation, by arguing the necessity of strong elites and the necessity of protecting individual rights and liberties without falling into monism, differs from Habermas’ deliberative democracy by arguing that without economic democracy deliberative democracy would be unviable.

---

² KURTBAŞI, İ. (2017b). “Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: “Güçlü Demokratik Elitizm Modeli”/ A Criticism of Classic Elitism and a Suggestion of a New Elitism Model: Strong Democratic Elitism Model”, *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/3, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11376>, p.385-412.

Considering that economic equality got quite hurt in recent years around the world, it is seen that the model of Strong Democratic Elitism's emphasis on economic democracy has been put forth as a result of an up to date necessity and as a response to the social justice needs of the post-modern societies.

In the study, the qualities which might be predicted to be necessary for the model of Strong Democratic Elitism to have a functionality in the practical world are also included. In this context, a special emphasis is made on the necessity of a quite special civic education as well as civic virtues in order for model of Strong Democratic Elitism to be viable in the political world. How much the civic education and virtues are up to date and important for contemporary liberal democratic societies is obvious and therefore we believe that these aspects of the model of Strong Democratic Elitism could be further developed in the future studies. As a result of all these, it is concluded in the thesis that the model of Strong Democratic Elitism, being a synthesis of republican, politically liberal and socially egalitarian views, is an original model of democratic elitism.

Keywords: Theories of Elitism, Normative Elitism, Classical Elitism, Democratic Elitism, The Model of Strong Democratic Elitism

TEŞEKKÜR

Araştırma ve çalışmama başladığım günden bugüne kadar benden bilgisini, ilgisini ve tecrübesini esirgemeyen, akademik gelişimimde büyük katkıları olan, değerli tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kutay Üstün'e; değerli önerileriyle çalışmamda çok önemli katkılar sağlayan tez jüri üyeleri Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar Soysüren ve Dr. Öğr. Üyesi Esin Hamdi Dinçer'e, elitizm teorileri ile ilgili bilgi ve görüşlerini paylaşan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi İhsan Kurtbaş'a, her ihtiyacım olduğunda, hiçbir zaman geri çevirmeden vakit ayıran, beni dinleyen, tavsiye ve yönlendirmeleri ile desteğini ve güvenini her zaman yanımda hissettiğim ve bana hakkını ödeyemeyeceğim kadar emek harcayan değerli insan Dr. Öğr. Üyesi Necip Yıldız'a, yüksek lisans eğitimime başlarken ufuk açıcı fikirleriyle her zaman yanımda olan, desteklerini ve yol gösterici katkılarını hiçbir zaman benden esirgemeyen değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Sedat Tamay ve Öğr. Gör. Rahşan Tamay'a; her zaman entelektüel ilgimi zenginleştirerek sanatsal ve bilimsel anlamda sürekli ufkumu genişleten kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Sıdıka Arlı Süel, Doç. Dr. Semra Çevik ve Doç. Dr. Alim Bekov'a, yüksek lisansım süresince benden sabrını, desteğini ve anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen Güzel Sanatlar Fakülte Sekreteri Amirim Deniz Özgür ile yine her zaman varlıklarıyla desteklerini hep yanımda hissettiğim değerli mesai arkadaşlarım Hüseyin Özdemir ve Ergün Boy'a, en derin saygı ve içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, hayatım boyunca bana sağladıkları ve kattıklarıyla bugüne gelmemde sonsuz destekleri olan, her zaman arkamda duran çok kıymetli annem Zeynep Karadaş ve babam Hüseyin Karadaş'a, yine her zaman varlıkları ile bana her daim güç veren çok değerli abilerim Cantekin Karadaş ve Ertuğrul Karadaş'a, varlıkları için sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
SİYASET VE YÖNETİMİN TEMEL KAVRAMLARI	4
1.1. Siyaset ve Siyasal Kültür	4
1.1.1. Siyaset Olgusu	4
1.1.2. Siyasal Kültür	7
1.2. Siyaset ve Yönetimin Temel Kavramları	10
1.2.1. Birey ve Toplum	10
1.2.2. Devlet	12
1.2.3. Egemenlik	17
1.2.4. İktidar	18
1.2.5. Otorite	21
1.2.6. Meşruiyet	24
1.3. Yöneten ve Yönetilen İlişkisi Bakımından Bürokrasi ve Siyasal Yönetim Biçimleri	25
1.3.1. Bürokrasi	25
1.3.2. Demokrasi	27
1.3.2.1. Anayasalcılık	30
1.3.2.2. Yargı Denetimi	32
1.3.2.3. Etkin Bir Sivil Toplum	32

1.3.2.4. Bağımsız ve Güçlü Kitle İletişim Araçları	34
1.3.3. Cumhuriyet	37
1.3.4. Oligarşi	38
İKİNCİ BÖLÜM	41
ELİTİZM OLGUSU VE ELİTİZMİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ	41
2.1. Elitizm Teorileri	42
2.1.1. Normatif Elitizm Kuramı	43
2.1.1.1. Platon (M.Ö. 427-347)	43
2.1.1.2. Farabi (872- 950)	44
2.1.1.3. İbn Haldun (1332-1406)	46
2.1.1.4. Friedrich Nietzsche (1844-1900)	48
2.1.1.5. Jose Ortega Y Gasset (1883-1955)	50
2.1.2. Klasik Elitizm Kuramı	52
2.1.2.1. Vilfredo Pareto (1848-1923)	53
2.1.2.2. Gaetano Mosca (1858-1941)	57
2.1.2.3. Roberto Michels (1876-1936)	58
2.1.3. Modern Elitizm Kuramı	59
2.1.3.1. Wright Mills (1916-1962)	62
2.1.3.2. Karl Mannheim (1893-1947)	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	66
DEMOKRATİK ELİTİZM TEORİSİ BAĞLAMINDA YENİ BİR ELİTİZM MODELİ ÖNERİSİ: “GÜÇLÜ DEMOKRATİK ELİTİZM” MODELİ	66
3.1. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli	68
3.1.1. Güçlü Demokratik Elitizmin Temel Varsayım ve Değerleri	69
3.1.2. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin Bileşenleri	74

3.1.2.1. Elitler	75
3.1.2.2. Yurttaşlar	78
3.1.3. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin Fren ve Denge Mekanizmaları	80
3.2. Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin Elitizm Teorileri İçinde	81
Konumlandırılması ve Bu Teorilerle Karşılaştırılması	81
3.2.1. Jean Jacques Rousseau ve Jürgen Habermas'ın Siyasal Çizgileri ile Güçlü Demokratik Elitizm Modeli Arasındaki İlişki.....	82
3.2.1.1. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde Jean Jacques Rousseau ve Etkisi	83
3.2.1.2. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde Jürgen Habermas ve Etkisi ..	86
3.2.2. Literatürel Bir İnceleme: Elitizm Teorileri Bağlamında Güçlü	89
Demokratik Elitizm Modeli.....	89
3.2.2.1. Normatif Elitizm Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli	90
3.2.2.2. Klasik Elitizm Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli.....	95
3.2.2.3. Modern (Demokratik) Elitizm Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli.....	99
3.3. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli İle İlgili Gündeme Getirilebilecek Birkaç Eleştiri ve Model'in Bunlara Karşı Ürettiği/Üretebileceği Potansiyel Çözüm Önerileri	102
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA	109
ÖZGEÇMİŞ.....	122

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo I: Demokrasi ve Elitizm Çerçevesinde Politik Pratiğin Türlü Görünümleri

GİRİŞ

Elitler, siyaset biliminin en önemli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Elitler, diğer insanlar tarafından itibarlı görülen, güç ve saygınlık kazanmış olan azınlıktaki insanlardır. Benzerleri arasında öne çıkan nitelikleri ile göze çarpan, ayrıcalıklı, seçkin ve güzide sıfatlarıyla tanımlanan elitlerin³, tarihteki ve siyasetteki başat rolünü ortaya koyan elitizm teorisinin temelinde, azınlığın çoğunluğu yönettiği gerçeği yatmaktadır. Bu teoriye göre, bir toplumda hangi siyasal rejim mevcut olursa olsun, ister hanlık, ister monarşi, ister demokrasi, o rejim mutlaka oligarşik özellikler taşır.

Oligarşik yönetim, azınlıkta olanların çoğunlukta olan halkı yönetmesi olarak tanımlanabilir. Böylesi bir yönetim biçiminde halk, yeteri şekilde aktif olamayabilir. Halkın egemenliği anlamına gelen demokratik sistemlerde seçme işlemi esasta elitlerin arasından yapıldığı için tam olarak demokrasinin sağlandığı söylenemez.

Siyaset biliminde önemli bir yeri olan elitizm teorisinin iki kısma ayrıldığı görülmektedir: ‘Demokratik olan’ ve ‘demokratik olmayan’. Demokratik nitelikteki elitizm teorisi, demokratik elitizm teorisi üzerinden somutlaşırken, demokratik nitelikte olmayan elitizm teorileri ise normatif elitizm ve klasik elitizm teorileri ile somutluk kazanmaktadır. Azınlıktaki elit grubun yönetici olduğu, siyasal gücün bu kişilerce kullanıldığı yönetim şekline normatif elitizm (oligarşik elitizm), elitlerin her zaman yönetici güç olması gerektiğine inanan ve halkın seçimler dışında yönetimde söz sahibi olmasını pek mümkün görmeyen elitizm modeline ise klasik elitizm (oligarşik demokrasi) denilmektedir. Öte yandan demokratik olan elitizm modeli ise, hep arka planda kalmış olan halkın siyasete katılımını destekler. Wright Mills ve Karl Mannheim’ın temsil ettiği demokratik elitizm modelinde elitlerin yönetici olmasına paralel olarak, vatandaşın siyasete dahil etme düşüncesi ön plana çıkarken, bu model çerçevesinde güncel katkılar sağlamayı hedefleyen yeni bir model doğmuştur: Güçlü Demokratik Elitizm.

Demokratik elitizm modelinin güncelliğini kısmen yitirdiği ve bu modelin güçlendirilmesi gerektiği görüşünden hareketle, Dr. İhsan Kurtbaş *Turkish Studies*

---

³ Demir ve Acar (2002: 128).

dergisinde⁴ Güçlü Demokratik Elitizm Modelini ortaya koymuştur. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, demokratik elitizmin pratikteki zayıflığını, güçlü ve etkin elitler karşısında, pasif bırakılan ve güçlü ol(a)mayan çoğunluk gerçeğine bağlamaktadır. Bu zayıf modelin eksikliklerini Güçlü Demokratik Elitizm Modeli ile tamamlayan Kurtbaş, geliştirdiği modelin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel kaygılar sonucunda ortaya çıktığını ifade etmektedir.

Zayıf demokratik elitizm modelinde halkın yeterince güçlü ve etkin olmamasının çağın gereklerine uygun olmadığını söyleyen Kurtbaş, Güçlü Demokratik Elitizm Modelinde, güçlü ve etkin bir elit bir kesime, aktif, katılımcı ve güçlü bir halk faktörünü eklemektedir. Diğer yandan, bu yeni modelde sadece demokratik elitizmden değil, Cumhuriyetçi olarak tanımlanabilecek ve ortak iradeye yaptığı vurgularla ön plana çıkan Rousseau'dan da faydalanan Kurtbaş, Rousseau'nun güçlü ve cumhuriyetçi vatandaş modeline yaptığı vurgulardan kendi modelinde her ne kadar beslense de, Rousseau'nun elitlerin güçlü olmaları gerekliliğine yeterince vurgu yapmamasını eleştirmekte, ayrıca "tekçi" genel irade kavramına aşırı vurgu yapmasını da doğru bulmamaktadır.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli oluşturulurken, kendisinden faydalanan bir diğer teorisyen olan ve katılımcı demokrasi modelini ortaya atan Habermas da, farklı bir bakış açısıyla toplumdaki her türlü sorunun karşılıklı müzakere edilerek çözüme kavuşturulabileceğini savunur. Müzakereci iletişim tavrı ile halk ve devlet arasındaki problemlerin büyük ölçüde azaltılacağını ifade eden Habermas, kamusal iletişim kanalları ile siyasi sürece dâhil olan halkın, aktif ve etkin şekilde yurttaşlık görevlerini yerine getirme imkanı bulabileceklerini belirtir. Bu noktada düşüncesinin Habermas ile paralel olduğunu ve halkın aktif olmasının demokrasi açısından fevkalade kritik olduğunu belirten Kurtbaş (2017b: 409), Habermas'ı halkın bu müzakereye hangi şartlarda ve nasıl dâhil edileceği konusunu yeterince açıklamadığı için eleştirmektedir.

---

⁴ KURTBAŞ, İ. (2017b). "Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: "Güçlü Demokratik Elitizm Modeli"/ A Criticism of Classic Elitism and a Suggestion of a New Elitism Model: Strong Democratic Elitism Model", *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/3, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11376>, p.385-412.

Halkın ortak bir platformda devlet veya elitlerle etkileşime geçmesinin nasıl sağlanacağını ve bu etkileşimin gerçekleşebilmesi için halkın da yöneticiler kadar güçlü olmasının nasıl sağlanacağını soran Kurtbaş, bu güce ulaşmak için halkın belirli bir ekonomik güce hangi şartlarda ulaşacağı sorusunu yöneltmektedir.

Bu soru bağlamında, güçlü bir iktisadi statüye sahip olmayan halkın, yönetici erklerle karşılıklı olarak bir masaya oturmasının ne ölçüde mümkün olabileceğini sorgulayan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, Habermas'ın ekonomik demokrasiye yeterince vurgu yapmamasının, onun sistemindeki bir boşluk olarak değerlendirmektedir. Kurtbaş bu noktada, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli ile ekonomik demokrasinin işlerlik kazanacağını ve bu sayede müzakere şartlarının ve demokrasi koşullarının sağlanabileceğini ifade etmektedir.

Tezimizde, demokratik elitizme güncel bir katkı sağlayan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli çerçevesinde, ekonomik demokrasinin sağlanabilmesi için bir takım yasal düzenlemeler yapılmasının gerekli olduğu ve bu düzenlemelerle ilgili daha ayrıntılı akademik çalışmalar yapılması gerektiği ortaya konulmuştur. Ayrıca tezimizde, güçlü elitlerin güçlü bir halka müsaade etmeme ihtimaline karşılık, elitlerin halkçı erdemleri nasıl elde edebileceği açıklanarak, Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin uygulamaya geçirilebilmesi için vatandaşlık erdemlerini temel alan güçlü bir vatandaşlık eğitiminin verilmesinin şart olduğu üzerinde durulmuştur.

Tezde metin analizi yöntemi kullanılmış olup; ana metin olarak kullanılan Kurtbaş'ın makalesi, eleştirel bir incelemeye tabi tutulmuş ve iddialarımız metinlerle desteklenmiştir. Tezimizin yapısına gelince; çalışmanın 1. bölümünde siyaset, siyaset bilimi ve yönetim kavramları ile ilgili temel bilgiler verilmiştir. 2. bölümde, normatif, klasik ve demokratik elitizm teorileri anlatılmıştır. 3. bölümde ise Demokratik Elitizme yeni bir açılım sağlayarak, günümüz demokrasi krizine ve neo-liberalizmin açmazlarına bir takım özgün çözüm önerileri getiren Güçlü Demokratik Elitizm Modeli ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Çalışmanın Sonuç bölümünde ise, tezde ulaşılan sonuçlar ve tezin literatüre sağladığı katkılar özetlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASET VE YÖNETİMİN TEMEL KAVRAMLARI

1.1. Siyaset ve Siyasal Kültür

Tezimizin ilk bölümünde, siyaset, siyasal kültür ve siyaset bilimi kavramları incelenecektir. Bu çerçevede, öncelikle siyasetin ne olduğu açıklanacak, ardından siyasetin kültür ile ilişkisi ve etkileşimini inceleyen siyasal kültürün toplumdaki yeri irdelenecektir. Son olarak ise, toplumdaki düşüncelerin siyasal kurumları nasıl yönlendirdiğini inceleyen bir bilim dalı olarak siyaset biliminin etkileri ortaya konulacaktır.

1.1.1. Siyaset Olgusu

Siyaset, en genel anlamıyla, bir toplumdaki kararların alınması ve uygulanması etkinliğidir diyebiliriz. Siyaset kelimesi, eski Doğu uygarlıklarında devlet yönetimi anlamında kullanılmıştır; Yunan uygarlığında ise siyasete ilişkin olarak *politeia* ve *politica* kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, *politeia*; devlet, rejim, cumhuriyet, vatandaşlık anlamında; *politica ise*, yol, yöntem ve siyasa anlamına gelmekteydi (Çam, 2009: 21).

Siyaset, düşünürlerce farklı tanımlanırken Harold Lasswell'in tanımı, en bilinen tanımlardan biridir. Bu işlevsel tanım, Lasswell'in kitabında ayrıntılı olarak işlenmekte olup, bizzat kitaba adını vermekte oluşuyla da dikkat çekmektedir: "Siyaset: Kim, Neyi, Ne Zaman, Nasıl Elde Eder" (Lasswell, 1936).

Siyaseti en üstün bilim olarak niteleyen ve siyasetin her şeyden önce sosyal bir faaliyet olduğunu ifade eden Aristoteles'e göre insanlar, kendi hayatlarını iyileştirmek için siyaseti kullanırlar. Aristoteles'e göre, insanlar ancak siyasal bir topluluk içinde iyi bir toplum oluşturabilirler. Bu çerçevede, Aristoteles insanoğlunun doğasını açıklamak için insanı "*zoon politikon*" (siyasal bir varlık) olarak tarif etmiş ve siyaseti, insanoğlunun doğasında olan toplumsallaşma ihtiyacının bir uzantısı olarak değerlendirmiştir (Aristoteles, 1975: 9).

Toplumsallaşma sayesinde ki kişi toplumun bir parçası haline gelebilmektedir. Kişinin (aile, okul, mesleki örgütler vs.) içinde yer aldığı toplumsal kurumların, kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı

öğrenme süreci olan toplumsallaşma sayesinde siyasete katılımın yolu açılmakta, toplumsal denge ve uzlaşmanın imkânları ortaya çıkmaktadır (Kışlalı, 1991: 220).

Louis Althusser de Aristoteles gibi, siyasetin toplumun *olmazsa olmazı* olduğunu belirtirken, Lefort ise siyasetin bu özelliğiyle toplumun tamamı üzerinde sessiz sedasız, ancak süreklilik sağlayan bir etkisi olduğunu belirtmekte, bu etkinin de çoğu zaman teşhis edilememesine rağmen, varlığının asla inkâr edilemeyeceğine işaret etmektedir (Vergin, 2016: 102; 103).

Yöneten ve yönetilenler bağlamında yaklaşıldığında ise siyaset, bir toplum için bağlayıcı kararlar alan yönetici ve bu kararlara razı olan yönetilenler arasındaki ilişki anlamına gelmektedir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2009: 12). Toplumun yöneten ve yönlendiren gücün, belirli bir kamu düzeni oluşturduğu ve siyasi mücadelenin sınırlarını çizdiği söylenebilir. Sınırın çizilmemesi durumunda ise, kargaşa ve anarşinin ortaya çıkabileceği; şiddetin olduğu yerde de siyasetin biterek, savaşların başlayacağı öngörülebilir (Kapani, 2013: 17).

Siyasette sürekli bir çatışma ve mücadele vardır. Aslında çatışmanın esas nedeni, toplumdaki faydalı kaynakların kazanılması mücadelesidir. Bu süreç, David Easton'a göre siyasetin, toplumun ortaya çıkardığı maddi ve manevi değerleri paylaşma sürecidir (Öztekin, 2014: 24). Maurice Duverger, iktidar koltuğunu kapmanın bu sayede topluma bir düzen getirmenin bir çatışma veya mücadele sonucu oluştuğunu belirtir. Bunun da, toplumun bütün üyelerinin yararına olabilecek bir düzen oluşturacağına vurgu yapar (Kapani, 2013: 18). Andrew Heywood (2014a: 21) ise, belirtilen düzenin, kişilerin bu kurallar üzerinde etkili olmak için birlikte çalışmak zorunda kalmalarıyla, faydalı bir sonuç ortaya çıkacağını belirtirken, Raymond Aron, böylece belli bir uyum sürecinin başlayacağını dile getirmektedir (Çam, 2009: 21).

Bütün bunlarla birlikte siyaset bilimi, sistematik anlamda incelenmesi gereken önemli bir bilim dalı olarak öne çıkmaktadır. Bu görevi yürütmek adına "siyaset bilimi" ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bağımsız bir akademik disiplin olarak ortaya çıkan siyaset bilimi siyasal düşünceleri, kurumları, birey ve grupların davranış kalıplarını inceleyerek, bunlar arasındaki ilişkileri ve nedensellikleri ortaya koymaya çalışmıştır (Eryılmaz, 2014: 87).

Tanım düzeyinde ifade edilmesi gerekirse; siyaset bilimi, siyasal kurumların kuruluşunu, gelişimini, işleyişlerini ve bunlar arasındaki ilişkileri, diğer yandan iktidarın

nasıl oluşturulduğunu, biçimlendirildiğini ve bölüştürüldüğünü siyasal kararları da analiz ederek inceleyen bir sosyal bilim dalıdır (Demir ve Acar, 2002: 290). Yönetimin işleyişini, siyasi ve siyasi olmayan kurum ve süreçler arasındaki ilişkileri sistematik biçimde tanımlayarak analiz eden siyaset bilimi, siyasete bağımsız bir bakış açısıyla yaklaşma çabasına işaret ederken asıl olarak iktidarın oluşumunu incelemektedir (Heywood, 2011: 147).

Siyasal iktidarın kaynağı, ele geçirilişi, kullanılışı ve siyasi partiler ile seçimler, örgütler, siyasal kültür, kamuoyu, baskı grupları, parlamento ve bunların etkileri gibi konuları inceleyen siyaset biliminin (Öztekin: 2014: 27) gelişmesine ön ayak olan öncüler grubunda yer alan Montesquieu, tarafsız gözlemci davranışı ve güçler ayrılığı ilkesiyle siyaset bilimine önemli katkılarda bulunmaktadır. Montesquieu, olaylar arasındaki bağlantılarda olması gerekenin değil, olanın tarafsız bir biçimde incelenmesi gerektiğini savunarak sistematik gözlemi önermektedir.⁵

Siyaset bilimi çoğu kişiye göre çok önemli ve temel bir bilimsel uğraş anlamını taşıırken, doğru olanı yanlış olandan ayırma hususunda tarafsız ve güvenilir araçlar sağlamak ve siyasal dünya hakkında da tarafsız bilgi sunmaktadır. Bunu olgular ve değerler arasında ayırım yaparak sağlar. Olgular objektiftir ve ispat edilebilir, değerler ise sübjektiftir ve birer kanıdan ibarettirler (Heywood: 2011, 150). Bu konuya Machiavelli, siyaset ahlâkı ile kişi ahlâkının ayrılması noktasından yaklaşarak, siyasetin kendine özgü bir ahlâkı olduğunu belirterek bireyin, siyasetin sadece bir aracı görünümünde olduğunu vurgulamaktadır (Çam, 2009: 52). Yine bu noktada Aristoteles siyaseti, insan etkinliklerinin en kapsamlısı olarak kişilerden bağımsız ve seçkin bir etkinlik olarak düşünmekte olduğunu belirtmektedir. Üstün bilim olarak nitelediği siyaseti bilgi hiyerarşisinin en üst kademesine koyduğunu ifade eden Aristoteles, birçok düşünür tarafından siyaset biliminin öncüsü olarak kabul edilmektedir (Öztekin: 2014: 27). Siyaset bilimi, Aristoteles'ten sonra pek çok aşamalardan geçerek zamanla modern bilimsel teknikleri kullanan bir bilim dalına dönüşmüştür. Özellikle ampirik metot ve tekniklerin gelişmesiyle siyaset bilimi, pozitif bilimlerden de yoğunlukla yararlanan sistemli bir analiz geleneği oluşturmayı başarmıştır.

---

⁵ <http://ekstremlbilgi.com/siyaset/siyaset-biliminin-dogusu/>

Siyaset biliminin önemli ve temel konularından biri de siyasal kültürdür. Aşağıda, siyasal kültürün ne olduğu ve siyaset bilimindeki yeri ele alınacaktır.

1.1.2. Siyasal Kültür

Siyasal kültür, bir ulusun veya grupların siyaset yönetimine biçim veren ruh, duygusal durumlar, kültür ve değerler kümesi olarak tanımlanabilir. Bir siyasal sistemde siyasete ilişkin davranış kurallarının tümünü niteleyen siyasal kültürü (Bogdanor, 1999: 302) ayrıntılarıyla anlatmadan önce, kültürden kısaca söz etmek yararlı olacaktır.

Kültür sözcüğü, genel olarak medeniyet ile eş anlamda kullanılmaktadır. Sosyal antropolojinin kurucusu kabul edilen Edward Taylor'a göre kültür, bireyin inancı, sanatı, hukuku, gelenekleri, görenekleri ve kazandığı alışkanlıkların tümü olarak tanımlanmaktadır (Öztekin, 2014: 199). Taylor kültürü, bilgi, inanç, sanat, ahlâk ve gelenekten kaynaklanan öğrenilmiş yapı olarak görürken bu fikir, kültür ile uygarlığın da aynı şey olduğu görüşüne dayanır. Kültürün arkeolojideki kullanımını ise insan toplumlarının bütünselliğini kabul etmekle beraber, maddi kültür ve gelenekle aktarılan pratikler ve inançlar, maddi olmayan ya da adapte edici kültür arasında bir ayrıma gitmektedir. Arkeoloji sadece maddi kültüre ulaşabiliyor iken, adapte edici kültür ise tarih, sosyoloji ve antropolojinin ilgi alanına girmektedir (Marshall, 1999: 442).

Bourdieu ise kültürü, bizim dışımızda gelişen ve bize baskı uygulayan bir araç olarak tanımlarken (Waters, 2008: 298) kültür genel olarak, bir toplumda uzun yıllar sonucu biriken bütün gelenek, görenek ve ortak değerlerin toplamı olarak tanımlanabilir.

Kültürün tanımına ilişkin olarak, Erdoğan (2014: 343), "bir dal ağaçtayken doğadır. Yere düşmüş kuru bir dalı alıp yakmak için kullandığımızda dal, amacı gerçekleştirmek için kullanılan doğal bir araç olur. Bu dalı alıp, yontup, işleyip bir sopa veya mızrak yaptığımızda artık o taş, kültürel bir üründür. Bu ürünün yapılış ve ifade biçimi ise kültürdür" diyerek insanların yaşadığı her an'ın ifade ediliş biçimini "kültür" olarak tanımlamaktadır.

Eylemlere işlevsellik katan, davranışlar arasında ilişki kuran, görünmeyen ve toplumu bütünleştiren bir unsur olarak da ifade edilen kültür, ait olduğu toplumun ortak malı olarak, herkes tarafından kabul görülebilen bir değer olarak değerlendirilebilir (Öztekin, 2014: 199). Kültür bu noktada siyaset ile ilişkilendirmekte olup, siyasal kültür üzerinden karşılıklı kesişim alanlarına sahiptir (Çeçen, 1996: 337). Siyasal kültür nedir?

Siyasal kültür ise, siyasal sistem içinde yer alan, devlet, hükümet, siyasi parti, anayasa, sendika, dernek, demokrasi ve seçim gibi kavramlar hakkında sahip olunan bilgi, görgü, gelenek, tutum ve davranışların bütünü olarak tanımlanabilir (Öztekin, 2014: 237).

Siyasal kültür, bir toplumun siyasal iktidar sisteminin meşrulaşmasına yardımcı olan normlar, değerler ve semboller olarak tanımlanırken, verili bir toplumda insanların hakikat olarak kabul ettiği, edinilmiş bilgi parçalarından da oluşmaktadır. Bu bakımdan kültür, genel olarak bir halkın yaşam biçimi iken siyasal kültür, bireysel isteklerin kolektif kararlara dönüşmesi süresince ortaya çıkan her türlü duygu, düşünce ve değerler bütünüdür denilebilir.

Demir ve Acar (2002: 290) tarafından, “Tarihsel birikimin algılanışına, bireyin kimlik ve bağlılıklarının oluşumuna biçim veren, ulus yahut grupların uzun, tarihsel süreçler sonucu elde ettikleri siyasal bilgi ve deneyimler” olarak tanımlanan siyasal kültür, oldukça hassas ve uzun zamanlı değerler olarak tanımlanırsa, onun korunması için de ayrı bir önem vermek gerekmektedir.

Genel olarak verili bir toplumda insanların hakikat olarak kabul ettiği, edinilmiş bilgi parçalarından meydana gelen siyasal kültür, kuşkulu bir hal aldığına ya da çöktüğünde bir meşruiyet krizi baş gösterirken bu tür çöküşler, yurttaşların inançlarına kısa süreli de olsa zararlar verebilir. Bu yüzden siyasal kültürün korunması, siyasetçiler ve devlet bürokratlarının başlıca görevlerinden birisi olmak durumundadır (Marshall, 1999: 664).

Siyasal kültür, 1950 ve 1960’larda daha kurumsal yaklaşımların yerini alan davranış analizinin yeni yöntemi olarak ortaya çıkmış ve siyasal kültüre duyulan ilgi de artmaya başlamıştır (Heywood, 2014a: 264).

Siyasal kültürü Gabriel A. Almond, kısaca ‘siyasetin sübjektif boyutu’ olarak tanımlamıştır. Bu tanım temel alındığı takdirde siyasal kültürün kökleri günümüzden Antik döneme kadar uzanan çok eski bir geleneğe dayandığı görülürken bu gelenek yanında siyasal kültür kavramı ilk kez 18. yüzyılın sonuna doğru Johann Gottfried Herder ve Wilhelm Von Humboldt’un eserlerinde geçmektedir. Siyasal kültürün bir kuram olarak ortaya çıkışı ise Almond ve Sidney Verba’nın 1963 yılında yayınladıkları *The Civic Culture* çalışması ile mümkün olmuş, bu sayede *The Civic Culture*, siyasal kültür

araştırmaları içerisinde merkezi bir konuma sahip olmuştur ⁶. Zamanla birçok yeni yaklaşım ortaya çıkmış olmasına rağmen bugün siyasal kültür denildiğinde akla ilk olarak hâlen *The Civic Culture* ile birlikte siyasal kültüre yönelik artan bu ilgi neticesinde, Almond ve Verba; ABD, Birleşik Krallık, Batı Almanya, İtalya ve Meksika gibi ülkelerde, siyasal tutumları analiz etmek için *The Civic Culture* adlı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada siyasal kültürü karma kültür olarak tanımlayan Almond ve Verba, bu kültürde halkın katılımcı rolleri (siyasal yarış), uyruk rolleri (devlet otoritesine itaat) ve siyasetin dışında yer alan cemaat rolleri (aile ve toplum üyesi olarak) ile dengelendiğini belirtmişler (Turhan, 2010: 162).

Verba, adı geçen çalışmasında, toplumdaki iyi ilişkilerin temelini oluşturan yurttaşlık kültürünün, üç farklı modelini ortaya çıkarmıştır. Bunlar: iştirakçi kültür, tebaa kültürü ve mahalle kültürüdür. İştirakçi siyasal kültürde vatandaşlar, siyasetle yakından ilgilidir ve halkın siyasete katılımı aktif olmakla birlikte özellikle faydalı da bulunmaktadır. Tebaa kültürü, siyasal sistemin tüm çıktıları üzerine halka yön verilmesine karşılık, milletin bilincinin çok düşük olduğu bir siyasi kültür olarak tanımlanırken; mahalle kültüründe ise birey, bulunduğu ortamın dışına çıkamamış ve vatandaşlık duygusundan yoksun kalmıştır. Hatta bireyler kendilerini bir ulusa ait hissedememiş ve kendilerini bölgeselci bir yapının unsurları olarak tanımlamışlardır (Öztekin, 2014: 199). Siyasetin büyük bir bölümü kafamızda oluşurken yaşadığımız toplumda sahip olduğumuz inanç, toplumdaki güç yapısı ve sunulan fırsatların gerçek dağılımından çok daha önemli, algıladığımız durumlar, gerçeğin ta kendisi olabilmektedir. Bu durum siyasi kültürün oynadığı hayatî rolü de ortaya çıkarmaktadır (Heywood, 2014a: 264).

Bir toplumda baş gösteren yeni bir siyasal kültür, eski kültürü tümüyle bırakmamakta, birbirlerini besleyerek devam edebilmektedirler. Bu, toplumdan topluma da değişebilmektedir. Ancak hangi yapıda ve nitelikte olursa olsun, her toplumda mutlaka bir yönetici elit mevcut bulunmakta, toplumun temeli her daim ve her yerde, kitle-elit ayrımına dayanmaktadır (Duverger, 1995: 162, 163).

Kitle-elit ayrımı bu noktada toplumdaki başat ayrım olarak tanımlanırken (Önderman, 1991:157), elitlerin halkla olan ve siyasal kültür ile arasındaki ilişki için şu

---

⁶ http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/b8174c4669ad313_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi

ifadeler kullanılmaktadır: “Kitle-elit arasındaki mesafe her zaman artmakta, sistem açısından olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Yani sosyal düzeyde yeni bir kültürel açıklık ya da kapalılık, toplumun siyasal kültür özelliklerine sıkı sıkıya bağlıdır” (Öztekin, 2014: 203).

1.2. Siyaset ve Yönetimin Temel Kavramları

Bu kısımda siyaset ve devlete ilişkin temel kavramlar ele alınacaktır. Devlet, toplum biçimleri ve devletin rejim biçimi, temelde elitlerin devlet içinde nasıl örgütlendiğine ve kaç kişi olduklarına göre şekillenir. Örneğin monarşide esas elit tek kişidir. Kralın yanı sıra soylular da yönetimde olabilir ancak gücü elinde bulunduran, bir kişidir. Öte yandan oligarşide elitler, birkaç kişi veya sınırlı sayıda kişiden oluşan bir zümredir. Örneğin yönetimin, soyluluk ve statü bakımından toplumda sivrilmiş seçkinler grubunun tekelinde bulunduğu siyasal sistem olan aristokraside, bir grup soylu sadece yönetimi tekelinde bulundurur (Demir ve Acar, 2002: 290).

Aristokrazi üst sınıfın önemli bir sembolik ögesi olmakla birlikte, üst sınıf üyelerini tam olarak karşılamaz. Üst sınıf, mülk sahibi olan sınıf ve toprak, sermaye, sahipliği gibi denetleme ve sömürme araçlarından elde ettiği kazançlarla yaşayan sınıftır ve oransal olarak nüfusun en küçük dilimini oluşturur (Marshall, 1999:779). Demokraside ise elitler çok sayıda ve parçalıdır, birbirleriyle rekabet halindedirler. Sonuç itibariyle bir ülkenin yönetim biçimi aslında elitlerin sayısı ve işleviyle açıklanıp temellendirilebilir. Aşağıdaki kısımlarda birey, toplum, devlet ve farklı yönetim biçimleri ele alınıp bunların bir siyaseti oluşturmada ne türden farklılıklara ve ayrışmalara yol açabildiği gösterilecek ve elitizmin pratikte alabildiği şekiller ve görünüşler ortaya konulacaktır. Öncelikle, birey ve toplumun bir rejim içerisinde ne türden bir etkiye ve öneme sahip olduğu ve nasıl şekillendiği aşağıdaki kısımda anlatılacaktır.

1.2.1. Birey ve Toplum

Birey, kendi başına bir varlığı olan, içinde yaşadığı ilişkilerle anlam kazanan toplumu var eden ancak ondan bağımsız, (Demir ve Acar, 2002: 85), belirli niteliklere sahip, kimliği bulunan bir varlık olarak tanımlanmaktadır⁷ Devletin temel öğelerinden

---

⁷ http://www.felsefe.gen.tr/siyaset_felsefesinin_temel_kavramlari.asp.

birisi olarak tanımlanan ve toplumu oluşturan birey olmadan, herhangi bir topluluğun devlet olmasının mümkün olamayacağı da bir gerçek olarak belirtilmektedir (Öztekin, 2014: 51).

Toplum ise, belirli bir coğrafi mekan üzerinde ortak bir kültürü paylaşan (Kurtbaş, 2017a: 24), pek çok sayıdaki insanın oluşturduğu birlikteliğe denir⁸. Sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için, ortak bir kültürü paylaşan çok sayıda insanın oluşturduğu birliktelik olan toplum, insanları belirli bir yerde ve zamanda bir araya getirerek (Yaman, 2009: 1), aynı coğrafyada yaşamak, aynı kültürel değerlere sahip olmak, değişimin sürekliliğine dayanlı olmak gibi koşulların sağlanması halinde ortaya çıkmaktadır⁹.

İnsanlar dil ve diğer ortak iletişim yollarıyla iletişim kurabilmekte, birbirlerini anlayabilmekte ve zaman/enerji tasarrufu sağlayabilmektedirler (Yaman, 2009:1). Ortak bir coğrafi mekânda toplanan, kültürel benzerliklere sahip olan bu insanlardan oluşan toplum sabit durmayarak, insanların daha iyi bir dünya arayışları çerçevesinde sürekli değişen, doğal bir yapı olarak değerlendirilmesi gereken bir yapıdır.¹⁰

İnsanlar ilk zamanlarda ihtiyaçlarını karşılamak için etkileşerek avcılık ve toplayıcılık döneminden yerleşik hayata geçmiş, toprağı işlemeyi öğrenerek ürün elde etmeye ve birbirleriyle daha sıkı ilişki içine girmeye başlamış ve zamanla, aralarındaki iş bölümü ve dayanışmayı artırarak yöneten- yönetilen ilişkilerinde buldukları toplumun ilk örneklerini oluşturmuşlardır (Öztekin, 2014: 141). Bu çerçevede her toplumda yöneten ve yönetilen ilişkileri mevcut olmuştur.

Bu bağlamda birey-toplum ilişkisi, siyasanın en temel meselelerinden biridir. Bireyle toplum arasındaki ilişkilerin kurulma biçimlerine göre bir devlet otoriter ya da demokratik olabilir. Modernite içerisinde ortaya çıkan liberalizm, kapitalizm, ulus devlet ve demokrasi kurumları, birey toplum ilişkilerinde temelden bir dönüşüme yol açmıştır. Ulus devletler bireylere belli haklar tanıırken onlardan da bazı toplumsal görevleri ve vatandaşlık erdemlerini sergilemelerini beklemektedir. Bireyler arasında ve bireyle

---

⁸ <https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-nedir/>

⁹ <https://www.frntr.com/felsefe-psikoloji-sosyoloji/4242901-toplumun-tanimi.html>

¹⁰ <https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-nedir/>

toplum arasında bazı çatışmalar ortaya çıkabilir. Bu çatışmaların çözümlenebilmesi için hukuk normlarına ve kurumlarına ihtiyaç vardır.

Bir takım anayasal ve yasal güvenceler sayesinde ki birey, toplum ilişkilerindeki çatışma olasılıkları, makul yollarla çözüme kavuşturularak, birey toplum ilişkileri sürdürülebilir bir zemine oturtulabilmektedir. Bir sonraki kısımda devlet bahsine girilerek, devlet ve siyaset biliminin ortak noktaları ortaya çıkarılacaktır.

1.2.2. Devlet

Devlet halk ve egemen bir siyasal otoritenin birlikteliğinden oluşan siyasal örgütlenme biçimidir (Demir ve Acar, 2002: 108). 15. yüzyıldan başlayarak yavaş ancak tutarsız gelişmeye başlayan, eski Yunan, Roma ve Ortaçağ Avrupa tarihlerindeki öncüllerinden farklılık gösteren bir siyasal örgütlenme biçimi olan devlet (Bogdanor, 1999: 194), tarihsel bir yapı olarak ve toplumun büyümesi ile karmaşık bir yapıya erişmesinin sonucu olarak aktif, bilinçli ve resmi bir ifadeyi temsil etmektedir (Eryılmaz, 2014: 24).

Devlet, belli bir ülkede meşru egemenlik iddiasıyla, hak, görev, sorumluluk ve davranışların kontrolünü elinde tutan siyasal kurum olarak en yüce kurum olarak nitelenirken (Demir ve Acar, 2002: 108), Maurice Hauriou devleti, *kurumlar kurumu* olarak nitelendirmektedir (Teziç, 2014: 128). Başka bir açıdan, şiddet ve zorlama vasıtalarına sahip olan devlet (Hall, Ikenberry, 2005: 2), toplumsal düzenin ve adaletin sağlanmasına yardımcı olan, belirli bir toprak parçası üzerindeki her şeye sahip, dışarıda, içeride ve özellikle bireyler üzerinde en büyük yaptırım gücüne egemen olan en büyük tüzel kişilik olarak tanımlanmaktadır (Öztekin, 2014: 48).

İngiliz düşünür John Locke, devleti bir demokrasi ya da bir yönetim biçimi olarak değil latinlerin *civitas* sözcüğüyle işaret ettikleri herhangi bir bağımsız topluluk olarak tanımlarken, *civitas*'a karşılık dilimizde en uygun düşen sözcüğün devlet olduğunu ve İngilizcedeki topluluk ya da kent sözcüklerinin ifade etmediği bu tür bir insanlar toplumunu en güzel şekilde ifade ettiğini açıklamaktadır (Locke, 2002: 86).

Poulantzas (1992: 115) ise devleti, iktidarın ana kaynağı olarak görürken; kimi toplumlar ise cebri özelliklerinden dolayı ortadan kaldırılması gereken en büyük sömürü aracı olarak, kimi toplumlar ise yine yüce, dokunulmaz bir örgütlenme biçimi olarak görmektedirler (Öztekin, 2014: 48). Birçok kuruluş ve örgütü içinde barındırmasından

dolayı en üst kurum olarak görülen devletin, görülmeyeceği ve hissedilmeyeceği belirtilmekte hatta bu sebeple de bazı siyaset bilimciler tarafından şu şekilde nitelendirilmektedir: “Bugüne kadar devleti ne gören ne yakalayan olmamıştır” (Öztekin, 2014: 48).

Aynı bağlamda devleti, belirli bir toprak parçası üzerinde yasal olarak fiziki gücü elinde tutabilen insan topluluğu (Eryılmaz, 2014: 24) olarak tanımlayan Max Weber, devleti şiddeti meşru bir yetki ile kullanma yetisine sahip bir örgütlenme olarak betimlemekte ve kurduğu hâkimiyetle egemenliğinin kalıcı olduğuna inanmaktadır (Vergin, 2016: 36).

Bazı düşünürler ise olaya başka bir açıdan yaklaşarak devletin, kişilerin menfaatlerinin oluşturulması sonucu ortaya çıktığını belirtirler de, devletin şiddet ve zorlama vasıtaları ile yasalara boyun eğdirecek cebri güce sahip olmasının, insanların gelişmesinin önüne getirilmiş bir engel olduğunu ifade etmektedirler (Mardin, 2009: 14).

Devlet, birleşik bir bütün değil, tam tersine, kamu politikasının yönü ve kaynakların kullanılması konusunda çeşitli çıkarları temsil eden siyasal eğilim çatışmalarının alanı ve parametrelerini belirleyen bir dizi kurum olarak değerlendirilmektedir. Politikada, siyasetçiler ve kamu görevlileri arasındaki çatışmalara oldukça sık rastlanmaktadır. Esasen devletin farklı parçalarının, farklı çıkarları ve birbirine zıt tercihleri olabileceği bir gerçektir (Marshall, 1999: 146).

Devletleri farklı siyasalar yönlendirebilir. Örneğin, ahlâki değerlerin merkezine bireyi oturtan liberallere göre devlet, toplumdaki çıkarlar ve belirli gruplar arasında bir arabulucu ve toplumsal düzenin en önemli güvencesi iken, klâsik liberalizm ve yeni sağ¹¹ düşüncesine göre birer gece bekçisidir. Marksistler göre ise devlet, sınıf baskısının bir aygıtı olarak resmedilirken diğer taraftan istikrarı sağlama rolüne de sahiptir (Heywood, 2011: 32; 31).

---

¹¹ “Kapitalist sistemin 70’li yıllar boyunca içinde bulunduğu krizi aşmak için geliştirilen ve ekonomide devletin yükümlülüklerini azaltmak, sosyal maliyetlerini göz ardı ederek liberalizmi tam olarak uygulamak, kendine özgü bir ahlâk felsefesi oluşturarak, dejenere olmuş bir çok değere eski itibarını yeniden kazandırmak gibi özellikler taşıyan; Reagan yönetimindeki ABD ve Thatcher yönetimindeki İngiltere’de öne çıkmakla birlikte bütün 80’li yıllar boyunca Avrupa ve Japonya’da sağ iktidarların benimsemiş olduğu ideoloji” (Demir ve Acar, 2002:334).

Devletle ilgili olarak başka bir konu, devlet iktidarının doğasıdır. Bir kurumlar toplamı olarak harekete geçemeyen devlet içinde kararlan alan ve politikaları uygulayan çeşitli aktörler vardır. Bu durum, devletin özerkliği sorununu gündeme getirmekte, çoğulcular devletin genellikle toplum içindeki grupların çıkarlarına göre hareket ettiğini düşünmektedirler. Bazı çoğulculara göre devlet ise, baskı gruplarının çatışmalarının gerçekleşmesini sağlayan bir arena sunacak, böylece de devletin politikası bu çatışmalara bağlı olarak belirlenecektir. Başka görüşlere göre, baskı grupları devleti fiilen ele geçirmiş durumda iken farklı bir görüş ise devletin, çeşitli çıkar gruplarının talepleri arasında hakemlik yaparak, ulusal çıkarın içeriğini belirlemekte olduğunu ifade etmektedir (Marshall, 1999:147).

Devleti kutsallaştıran ilahi hukuk teorisyenleri devletin Tanrı tarafından yaratıldığını, insanları yönetme yetkisine sahip bilgi ve beceriye sahip kişilere, Tanrının yönetme yetkisi verdiğini iddia etmişlerdir. Hatta bu iktidarın kullanılmasında bu kişilerin hakları olduğunu iddia ederek, bu işi de en iyi din adamlarının yapabileceğini kilise hukukçularına onaylatmışlardır (Öztekin, 2014: 55).

Bir egemenlik aracı olan devlet her daim siyasanın merkezi olmuştur (Kara, 2004: 11). Bu noktada devletin olmadığı bir toplumda, yaşamın nasıl olacağına dair de bir tablo çizilmiştir. Toplumsal sözleşme teorisine göre çizilen bu tabloyu, Hobbes ve Locke kendine göre yorumlamışlardır. Hobbes'un Leviathan adlı eserinde bir vatandaş topluluğunun simgesi olan kralın bir elinde kılıç, diğer elinde bir meşale bulunmaktadır. Bu simgeleştirmenin atıf noktası, ilahi devletlerinkinden çok farklıdır, kökeni tanrısal değil, insanidir. Hobbes, Leviathan'ı toplumsal sözleşmenin ürünü olarak sunarken siyaseti, Tanrı katından insan katına indirmekte ve Rönesans bireyselliğini ulusal bireysellik haline getirme konusunda bir adım atarak, klasik ulus-devlet anlayışına yaklaşmaktadır. Diğer yandan Hobbes'un Leviathan'ının elinde tuttuğu kılıç, bireyi toplumsal sözleşme yapmaya yönelten güvenlik ihtiyacının garantisidir (Hobbes, 2010:11).

Hobbes, Heywood'un belirttiği gibi (2011: 33), "Doğa durumundaki insanların, devletin olmadığı durumlarda, birbirleriyle bir savaş halinde olacaklarına, düzenli bir yaşam için mecbur olan egemen bir yapıyı yaratmak amacıyla özgürlüklerinin bir kısmından vazgeçerek bir anlaşma yapmaya (toplum sözleşmesine) istekli olacaklarına" dair açıklamalarda bulunmuş ve "egemen bir yönetimin olmadığı toplumlarda düzenli bir

hayatın olmasının da mümkün olamayacağı” kanaatine varmıştır (Kurtbaş, 2017a: 180). Locke, doğa durumunda insanların kendilerini savunma adına cezalandırma tekeli ellerinde bulundurdıkları gerçeğini şöyle ifade eder:

“Doğa durumundaki her insan, hem herkeste bulunan cezalandırma örneği yoluyla başkalarına telafisi mümkün olmayan benzer bir zararı vermekten caydırmak için, hem de insanları, Tanrı’nın insanoğluna verdiği akıl ile ortak kural ve ölçüyü reddetmiş, birine karşı haksız yere şiddet uygulayarak ve kan dökerek tüm insanoğluna karşı savaş açmış ve bu nedenle insanın birlikte toplumda kuramayacağı, güvende de olamayacağı vahşi hayvanlardan biri olan bir aslan ya da bir kaplan gibi yok edilebilecek bir suçlunun kalkışmalarına karşı korumak için bir katili öldürme iktidarına sahiptir: Nitekim “Her kim insan kan dökerse, onun kan da, insan tarafından dökülecektir.” biçimindeki büyük doğa yasası da buna dayanır. Dolayısıyla kabil, kardeşini öldürdükten sonra, herkesin bu tür bir suçluyu yok etme hakkı olduğuna öylesine inanmıştır ki, bütün insanoğlunun kalbine bir yazıt biçiminde yazıldığı gibi, “her kim beni bulursa öldürecektir” diye bağırır” (Locke, 2002: 14).

Doğa durumundaki ilk insanlar, sınırsız özgürlüklere sahiptiler ve onların özgürlüklerini sınırlayacak hiçbir toplumsal kural bulunmamaktaydı. İşte bu insanlar tek başlarına güvende olamadıklarından bu sınırsız özgürlüklerinden taviz vermeye başlayıp, yaşantılarını sınırlamışlar ve birlikte yaşamaya karar vermişlerdir (Öztekin, 2014: 141). Maddi ve manevi diğer kurumları bünyesine alan merkezi bir yönetim sistemi olarak doğan devlet (Heywood, 2014b: 150) bu sayede, toprak sınırları içinde egemen olacak ve kalıcı kurumlar vasıtasıyla otorite uygulayarak, insanları güvenli şekilde yaşatacaktır (Heywood, 2011: 33).

Burjuvalar bu noktada devletin varlığını destekleyerek her toplumun bir düzene ihtiyacı olduğunu, bireyler arasında bir anlaşmazlık çıktığında da yansız bir kişinin veya hakemin, bu anlaşmazlığı çözebileceğini belirtmektedirler (Sezen, 2000: 27). Nur Vergin (2016: 35) ise, devletin yönetim açısından üstlene geldiği rolü şöyle anlatmaktadır: “Eğer siyasetin bir özelliği de kamu düzenini gerçekleştirmek ve toplumun yönetilebilirliğine yönelik bir eylem alanı oluşturmak ise hiç şüphe yok ki, toplumu yönetenlerin en

mükemmel biçimde örgütlendikleri odak devlettir. Yönetenler, yönetilenlere karşı en üstün biçimde işleyen bir yaptırım sistemini devlet aygıtıyla gerçekleştirebilmektedirler. Devlet yönetilenlerin itaatsizliğine karşı etkin bir biçimde işleyen bir örgütlenme biçimidir”.

Vergin (2016: 35) devletin “egemenlik sâhibi olduğunu ve bir toplumdaki diğer bütün birlik ve grupların üzerinde mutlak bir iktidara sâhip olduğuna vurgu yapmaktadır”. Bu çerçevede devlet düzeni, bu düzeni kuranlar ve buna bağlı olarak siyasi kararları alanları ifade ederken, bu kararların arkasında devleti yönetenlerin ve siyasi iktidar sahiplerinin tercihleri bulunmaktadır (Öztekin, 2014: 48).

Modern devlet düzeni, hukuk kuralları üzerine temellenir ve bu kurallar herkes için bağlayıcı niteliktedir (Vergin, 2016: 35). Bu noktada hukukun egemenliği kavramı ön plana çıkmaktadır. Hukuk egemenliği, en temel anlamıyla çatışma ortamına karşı düzenden yana bir tercihi ima ederken, yasallık ilkesini de ortaya koymaktadır. Yasallık da devlet düzenini ortaya çıkarmaktadır (Bogdanor, 1999: 316).

Devlet düzeni, yönetimden daha ayrıntılı ve daha kapsamlıdır. Yönetim devletin bir parçasıdır. Ancak o kadar önemli bir parçasıdır ki yönetimin aldığı kararlar sayesinde devlet düzeni yürümektedir. Bu konuda Öztekin (2014: 52), “devlet adına ve onun tüzel kişiliğini kullanarak tüm kararları alan yönetim ile devletin arasındaki en önemli farkın, egemen varlığın sadece bir aracı olan yönetimin geçici, devletin ise sürekli olduğu noktasından yaklaşmaktadır”.

Yine bu noktada Miliband’a göre “Devlet, Marksist deyimlerle yönetici sınıf yararına hareket ederken çoğu zaman onun buyruğunda hareket etmez. Devlet gerçekte bir sınıf devletidir. Bu da yönetici sınıfın devletidir. Fakat sınıf devleti olarak işleyişinde yüksek derecede özerk ve bağımsız olmak durumundadır ve gerçekte eğer sınıf devleti olarak hareket edecekse, bu yüksek derecedeki bağımsızlığa ve özerkliğe sahip olması gerekir. Devlet kavramının bir araç olarak anlaşılması, bu gerçeğe uymamakta ve devletin en can alıcı niteliklerinden biri olan yönetici sınıf ve toplum karşısında görece özerkliğini gizlemektedir” (akt. Turhan, 2000: 70- 71) açıklamasında bulunarak devlet ile yönetimin farklı olduklarını ve mutlaka ayrı pencerelerden bakılması gerektiğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak fiziki güç kullanma hakkının tek kaynağı olarak görülen devlet görevlerini, sahip olduğu güçle ve hukukla yürütmektedir (Weber, 1986: 80). Hatta bu güç, çalışanlar kitlesinin üzerinde yükselen ve daha *soylu* bir görevi olduğu için

çalışmadan muaf tutulan belirli bir soylu azınlık grubuna aittir (Robert ve Rahnen, 2011:182). L. Duguit bu görevin, güç sahibi olan yönetenlere verilmesini, yönetenler ve yönetilenler arasındaki farklılaşmanın bir sonucu olarak görmekte, bu farklılaşmayla oluşan karşılıklı ilişkinin devlet sayesinde tarih boyunca süreceğine vurgu yapmaktadır (Teziç, 2014: 128).

1.2.3. Egemenlik

Egemenlik, egemen olan varlık olma durumu anlamına gelirken egemen olan bu varlık, bir devlette yüksek otoriteyi elinde tutan ve uygulayan organ, bir kişi ya da kolektif bir varlıktır (Bogdanor, 1999: 238). Bu noktada egemen varlık, devletin bir toplumda yaşayan insanların üzerinde yasayla kısıtlayamadığı mutlak ve devredilemez en üstün iktidar olarak tanımlanmaktadır (Öztekin, 2014: 40).

Devletin toprakları üzerinde siyasi, hukuki ve yönetsel açıdan irade sahibi olması anlamına gelen egemenlik iç ve dış egemenlik olarak iki açıdan ele alınmaktadır. İç egemenlik, devletin kendi toprakları üzerinde yaşayan topluluklara karşı üstün bir otoriteye sahip olması ile birlikte devletin iradesinin bütün iradelerinden üstün olması demektir. Para basmak, kanun yapmak, savaş ve barış ilan etmek, vergi toplamak gibi özelliklere sahip olmak bir devletin, iç egemenliği olduğunu gösterir. Dış egemenlik ise bir devletin, hiç bir devlete bağlı olmadığı ve onlarla hukuken eşit bir durumda bulunduğu anlamına gelir.¹²

Bir devletin egemenliğinin ne kadar önemli olduğu, bu egemenliği muhafaza etmesiyle ortaya çıkmaktadır. Devletin egemenliğinin zedelenmesi, iktidardaki yöneticilerin alacakları her türlü kararda, özellikle dış ilişkilerini ilgilendiren kararlarda, diğer devletlerin onayını almaları ile gerçekleşmektedir. Yani bir ülkenin bağımsız kararlar almaması (Öztekin, 2014: 40), dış egemenlik sorununu ortaya çıkarmakta bu da demokrasiye ciddi darbeler vurmaktadır.

---

¹² <http://www.enternasyonalforum.net/enternasyonal-terimler-sozlugu/4874-egemenlik.html/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2017).

Dış egemenlik, halkın egemenliği için yapılan mücadeleyi kapsarken bunu Heywood (2011: 37) şu cümlelerle tamamlamaktadır: “Millet, ancak insanların kendi kaderlerini kendi özgün ihtiyaç ve menfaatlerine göre şekillendirmeyi ifa etme egemenliğine sahip olmakla olur. Bir milletin egemenliğinden feragat etmesini istemek ile o milleti oluşturan insanlardan özgürlüklerinden vazgeçmelerini istemek aynı şeydir. İşte bu yüzden milli egemenlik şiddetle hissedilen ve aynı şiddetle savunulan bir şeydir”.

Egemenlik kavramı Jean Bodin tarafından, ortak refahın daimi gücü olarak tanımlanırken (Heywood, 2014b: 151), John Austin tarafından hükümdar ile ilişkilendirilen egemenlik, Rousseau tarafından ise demokrasi ile ilişkilendirilmektedir (Heywood, 2011: 36). Genel iradenin kullanılması olarak tanımladığı egemenliğin bireyin kendi *özel iradesinden* oluştuğunu ifade eden Rousseau, bunun ise daima en iyiyi gösterdiğini ifade etmektedir (Teziç, 2014: 110). Teziç’in (2014: 108) belirttiği gibi milli temele dayalı monarşik egemenlik anlayışı, 18. yüzyıla değin özellikle Fransa’da etkisini sürdürmüştür.

Egemenlik, halkın var olan siyasal düzeni benimsememesi halinde, bu düzeni değiştirme hakkına sahip olması anlamına da gelirken (Aydın, 2000: 59), modern siyasal filozoflar için ekmek ve su gibi görülen ve birçok güçlük ile inceliği de içinde barındıran egemenlik, yasaları yapan iktidar anlamına gelirken, meşru zorlama tekeli olarak diğer toplumsal varlıkların da üstünde görülmektedir (Turhan, 2010: 40).

Mutlak ve sınırsız iktidar prensibi olarak nitelendirilen egemenlik, yasal egemenlik ve siyasal egemenlik olarak ayrılmaktadır. Yasal egemenlik, yazılı hukuk kurallarına dayalı, sadece yönetilenlerin değil yönetenlerin de hukuk kurallarına bağlı olmakla yükümlü oldukları bir egemenlik biçimi olarak tanımlanırken, siyasal egemenlik itaati emretme gücüne sahip bir egemenlik biçimi olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2011: 36). Sonuç olarak, bir devletin egemenliğini sarsabilecek iç savaşlar veya bir devletin başka bir devleti işgal etmesi durumu, devleti zayıflatıp, dağılmaya kadar götürebilir. Bu tür durumlarda her devlet, tabiatıyla kendi egemenliğini koruma mücadelesine girişerek egemenliğine sahip çıkmak durumundadır.

1.2.4. İktidar

İktidarın sözcük anlamı güç ve kuvvettir. Burada anlatılan güç, insan ilişkilerine ilişkin gücü ifade etmektedir (Sezen, 2000: 31). Bir kimse veya bir örgüt, başka kişileri

veya örgütleri kendi düşüncesi doğrultusunda etkileyebiliyor ve yönlendirebiliyorsa, o toplumdaki kişiler veya örgütler üzerinde iktidar sahibi oldukları anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda iktidar, arzulanmış sonuca ulaşma becerisi olarak da ifade edilebilmektedir (Heywood, 2011: 46).

Bir olayı gerçekleştirme gücünü elinde bulunduran iktidar, toplumdaki kişilerin hayatta tutunma becerisinden, ekonomik büyümeyi artırma becerisine kadar her şeyi kapsayabilir. Fakat iktidar bir grubun değil, sistemin yararına bazı işlevleri yerine getirebilmeli ve toplumu bu yönde yönlendirebilmelidir. Bir başkasının düşündüğü, istediği veya ihtiyaç duyduğu şeyi biçimlendirme becerisi olarak tanımlanan iktidar için Lukes, siyasetin her halinin, iktidarı anımsattığına dair bir anlayışın var olduğunu bunun da iktidarın tetkik edilmesi anlamına geldiğini, Parsons da diğer insanların üzerinde güç sahibi olmak anlamına geldiğini ifade etmektedir (Heywood, 2011: 46).

İktidar kavramının devlete ilişkin ayrı bir kategorisini siyasal iktidar barındırır (Sezen, 2000: 32). İlk çağlardan bugüne kadar düşünürler, siyasal iktidarın kaynağını iki gruba ayırmışlardır. Bunlardan ilki Tanrı'ya, ikincisi ise halka dayanmaktadır. Siyasal iktidarın kaynağının tanrısal olduğunu ileri süren görüş, belirli toplumlarda büyük ölçüde benimsenmiş ve hâlâ bazı toplumlarda da geçerliliğini sürdürmektedir.

İktidar kavramı, siyasal, toplumsal, ekonomik yönleri olan çok geniş bir anlam yelpazesine sahip olup, bir kimsenin veya bir grubun diğerlerini kontrol edebilme kapasitesini anlatır. Bu sebeple iktidar kavramının siyasal boyutunu anlatan siyasal iktidar, diğer iktidar türlerinden ayrılırken siyasal iktidar, en üstün iktidar olmanın yanı sıra, ayrıca “zor kullanma tekeli”ne de sahip iktidardır. Ancak tarihte hiçbir siyasal iktidar sürekli olarak “güç kullanma” ile varlığını sürdürememiş, dolayısıyla kendilerini halka benimsetmek için bir dayanak bulmaya ve meşruiyetlerini temellendirmeye çalışmışlardır (Özdemir, 2014:73).

J. J. Rousseau'nun görüşünde (2017: 23) iktidarlar, gücünü halktan almakta, iktidar başkasına geçebilirken, halk iradesi başkasına geçememektedir. Bu teori ile demokratik ya da halk egemenliği teorileri geliştirilip, toplumlarca benimsenmeye başladıktan sonra iktidarlarını Tanrısal güçlere dayayan krallıklar, birer birer çökerek yıkılmaya başlamış, yerlerine halktan belli kimselerin söz sahibi oldukları ya da değişik biçimlerde temsil edildikleri yönetim biçimleri gelişmeye başlamıştır (Öztekın, 2014: 38).

İktidar, siyaset teorisine göre, farklı siyasi menfaatlere sahip bireyler arasındaki bir mücadele meydanı iken, bu mücadelenin de olması gerektiğine inanılır. Çünkü iktidar, güçlü yönetimi ulusal düzeyde meşru hale getirir ki en üstün iktidar, yönetimin erdemli olduğu ve düzeni sağlayan iktidardır (Heywood, 2011: 45). Fransız düşünür Michel Foucault, iktidarı tanımlamanın zor olduğunu, iktidarın ne olduğunun hâlâ bilinmediğini, hem açık hem de gizli olduğunu, ancak yine de her yerde olduğunu belirtmektedir. Foucault'ya göre özel bir pratik teşkil eden iktidar, insanlar üzerinde hayat boyunca uygulanan, bir çeşit değişken ve dolayısıyla, devinimi bir eşitsiz ilişkiler yumağının tespiti olarak tanımlanmakta, iktidar ilişkilerinin sadece baskıcı bir işlevinin olmadığını, aynı zamanda üretici bir nitelik taşıdığını belirtmektedir. Foucault, bu ilişkilerin belirli bir merkezin iradesiyle kararlaştırdığı şekilde biçimlendiğini, iktidarın bir kurum veya mülk değil, karmaşık bir stratejik duruma verilen isim olduğunu ifade etmektedir (Vergin, 2016: 152, 162).

Bu noktada siyaset bilimcilerin iktidarın bir bireyin diğer bir birey üzerindeki etkisi, etkileşim içinde bulunan kişilerin kendi görüşlerini kabul ettirmesi olarak ortaya çıkarken (Öztekin, 2014: 320) bir örnekle durumu somutlaştırabiliriz. Örneğin bir A kişisi, B kişisinin normalde yapmayacağı bir şeyi yapmasını sağlarsa, orada iktidar vardır. R. Dahl, bu örneği şöyle yorumlamaktadır: “Aralarında bir ilişki bulunan aktörlerden birisi, diğerinin normalde yapamayacağı bir şeyi yaptırabiliyorsa, işte o ilişki etkindir. A'nın B üzerindeki etkisi, A'nın B'ye bir şeyi yaptırma yeteneğidir. Öyle ki B, bu şey olmasaydı [yaptığı şeyi] yapamayacaktır” (Öztekin, 2014: 319; 320).

Yani, örneğin, “Ali, Ahmet üzerinde iktidar kuruyor diyelim. Bu söylenen de gerçekte kastedilen şey, Ali'nin davranışlarının, Ahmet'in davranışları üzerinde etkili olduğudur. Yani eğer Ali, Ahmet'in direncini yıkan bir iktidara sahip olmasaydı, Ahmet'in davranışı farklı bir davranış olabilirdi” (Vergin, 2016: 144).

Foucault bu örnekten yola çıkarak çok önemli bir saptamada bulunmakta ve iktidarın olduğu yerde direnmenin de olacağını ifade etmektedir. Foucault'ya göre iktidar ve iktidara direnç, birbirinden ayrılamaz. Yani iktidar, sadece bireyler arasında bir ilişkiyle sınırlı değilken, Foucault'nun tanımına göre iktidar, eylem üzerinde bir eylemdir. Çünkü iktidar başkalarının davranışlarını etkileme gücüne sahip ve onları yönlendiren bir eylem biçimidir (Vergin, 2016: 148).

Bu noktada Thomas Hobbes (2010: 12), iktidar kavramının gücü ele geçirme ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Öyle ki bu görüşün, tek başına yalnızca özgür olabilen ancak, güvenli olamayan bireyin ileri sürebilmesi için beden haline gelmesi gerektiğini bedenin de gücü temsil ettiğini ifade eden Hobbes, temel insan dürtüsünün daha fazla güç ve iktidar arayışında olduğu iddiasını ileri sürmektedir (Heywood, 2011: 46).

İktidar, sıklıkla başkalarını etkileme olan otorite ile karıştırılabilmektedir İki arasında fark vardır. Otorite meşru kabul edilen iktidardır. Otorite yoluyla iktidar olmak için toplumun onayı gerekmektedir. Otorite yoluyla elde edilen iktidarda bireyler, liderin gücünden korkmazlar, ona üstünlüğünden dolayı hayranlık duyarlar. (Öztekin, 2014: 38).

Liderin gücü otorite, zor kullanarak veya itibar yoluyla elde edilebilir. Zor kullanarak elde edilen otorite, korkutma yoluyla elde edildiği için bireyler, en güçlü olandan korkarlar ve otoriteye boyun eğerler. İtibar yoluyla elde edilen otoritede ise korku değil, rıza esaslı bir otorite söz konusudur (Öztekin, 2014: 38). Zor kullanılarak elde edilen iktidar, sonuçta elitlerin bir zulmü olarak nitelendirilebilir. Rıza yoluyla elde edilen elitizm ise meşru olarak kabul edilebilir ve demokratik olarak nitelendirilebilir.

1.2.5. Otorite

Otorite kavramı, hem kelime olarak hem de pratik düzeyde kullanılması yönünden Antik Roma'da ortaya çıkmıştır. Latince auctoritas kelimesi, artırmak anlamına gelen augere kelimesinden türetilmiştir. Roma'nın kuruluşu Romalılar için kutsal bir olaydı ve bu siyasal örgütlenmenin izlemeyi hedef edindiği politikaların temel amacı, Roma'yı korumaktı. Buradan, Roma'nın ilk kuruluşunun, Romalılar için otoritenin kaynağı olduğu anlaşılırken Romalılar, otoritenin kaynağı telakki ettikleri kuruluşu sürekli olarak yüceltmişlerdir. Romalıların anlayışında, Senato'nun yaşlı üyelerine sağlanan otorite (auctoritas), halka sağlanan iktidara (potestas) tezat teşkil etmekteydi. Halk kararları alıp, uygulama yetkisine sahip iken, Senatonun yaşlı üyelerinin tavsiye ile emir arası bir şey olan bir tür talimat verme yetkileri vardı. Bu da, Roma'da yönetimde, otoritenin bilgi ve uzmanlığa bağlı olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Bal, 2014:250).

Bir toplumda sosyal, kültürel ve hukukî yapıya uygun olarak ortaya çıkan meşru ve kurumsallaşmış güç kullanımını olarak ifade edilen ve devlete içkin bir olgu olarak tanımlanan otorite (Demir ve Acar, 2002:253; Vergin, 2016: 44), siyaset biliminde çokça kullanılan bir kelime iken, zorlama yoluna gitmeden başkaları üzerinde söz sahibi olmayı

ifade eder. Bu bakımdan bir öğretmenin öğrencisi üzerindeki, bir babanın aile bireyleri üzerindeki, devletin ise halkı üzerindeki otoritesinden söz edilebilir (Öztekin, 2014: 34-35).

Heywood bu açıklamayla otorite ile iktidar kavramının karıştırıldığını, otorite ve iktidarın farklı anlamlara geldiğini ancak aralarında belli bir ilişkinin olduğunu belirtir. Bu noktada Heywood (2011: 52) bu ilişkiyi şöyle betimlemektedir: “Otorite bir zorlama veya hile ile yönlendirme biçimi olarak değil, itaat etmenin bir görev olarak kabulüne dayanır. Bu anlayışa göre otorite, meşruiyet veya yasallıkla örtülü iktidar demektir”.

Başarılı oldukları ölçüde, meşru iktidar “otorite” olarak kabul edilirken otorite’nin salt iktidardan farkı, verdiği emirleri insanların rızasına dayandırarak gerçekleştirmesidir. Bu nedenle meşruiyet, halkın iktidara itaatini sağlayan temel bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2017:73). Otorite yoluyla iktidar olmak için, liderlerin her türlü yeteneğinin ve üstünlüğünün toplum tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Fakat bu şekilde iktidara gelen yöneticiye toplum, korkusundan dolayı değil, üstünlüğünden dolayı saygı duyar (Öztekin, 2014: 34-35). B. De. Jouvenel “onlar gel deyince geliriz, git deyince gideriz” sözüyle otoriteyi tarif ederken, liderlere, kolluk kuvvetlerine, askere itaat edildiğini, bu kişilere saygı duyulmasa da uyulmak zorunda olunduğunun altını çizmektedir. Jouvenel, otorite için yaptığı bu açıklamayla itaati işaret ederek, itaatin otoritenin bir uzantısı olduğuna vurgu yapmaktadır (Vergin, 2016: 45).

Max Weber ise itaat-otorite ilişkisinde ilk örneğin geleneksel otorite olduğunu, bu otorite şeklinin kaynağını geleneklerden aldığını açıklamaktadır (Heywood, 2011: 52). Weber, alışlagelmiş davranış ve değerlendirme biçimi olan geleneklere dayanarak yöneticinin otoritesini miras yoluyla elde ettiğini ve toplumu keyfine göre yönettiğini ifade eder (Heywood, 2011: 53).

Geleneklerle yönetilen otoritenin en tipik örneklerinden birini *Patrimonyal Otorite* oluşturur. Kelime anlamı babadan miras kalan demek olan Patrimonyal Otorite’de Sultan, teveccühüne nail olmayı bekleyen kapıkullarına bağlılarda bulunabilmekte, onları himayesine alabilmekte ancak gerekli gördüğünde de hükmetme ya da “siyaseten katletme” yoluna da başvurabilmektedir. Patrimonyal devletin hükümdarı, devletin sahibi olduğu için devlet işlerini yürütmeyi, şahsi meselesi olarak görmekte, halkını, deyim yerindeyse ‘hem sevip hem de dövrebilmektedir’ (Vergin, 2016: 68).

Weber'in belirttiği bir diğer otorite tipi olan karizmatik otoritede ise lider meşruluğunu kutsallığından alır. Öyle ki halk karizmatik lidere tam olarak bağlıdır. Özellikle halk içine düştüğü kriz dönemlerinde liderden bağlılık talep eder. Bunun için de lider başarısını sürekli olarak kanıtlamak durumundadır. Eğer beklenen başarı ve zafer gerçekleşmez ise, karizmatik lider için riskli bir durum ortaya çıkar ve liderin karizması ortadan kalkabilir. Buna Weber *karizmanın rutinleşmesi* adını vererek, karizmatik otoritenin kısa süreli ve korunması için çaba sarf edilmesi gereken bir otorite tipi olduğuna işaret eder (Vergin, 2016: 65).

Karizmayı bir insanın, sıradan insanlardan ayrı bir yerde durmasını ve doğüstü, insanüstü ya da en azından istisnai güçler veya niteliklerle donatılmış olarak görülmesini sağlayan belirli bir kişilik özelliği olarak tanımlayan Weber, karizmatik özellikleri, sıradan insanın ulaşamayacağı, ilahi kökeni olduğu ya da örnek alınması gerektiği düşünülen özellikler olarak ifade eder (Marshall, 1999:387).

Weber'in belirlediği son otorite tipi olan yasal-ussal otorite tipi ise, akılcı ilkelere göre oluşturulmuş kanunlara dayanır. Geleneksel ve karizmatik otorite tipinden farklı olarak insanlar, bu otorite tipine kanunların üstünlüğünden dolayı itaat eder ve bürokrasiye, yönetim aygıtı olarak yaklaşırlar. Yasal-ussal otorite tipinde lider ve bürokratlar halkın hizmetkârı olarak görülür ve insanlar, liderlere değil kurallara itaat ederler (Heywood, 2011: 53).

Güç kullanımının meşruluğunun, belirli amaçları gerçekleştirmek üzere konmuş rasyonel yasalarla sağlandığı iktidar tipi olan yasal-ussal otorite tipini (Demir ve Acar, 2002: 332), geleneksel ve karizmatik otorite tipinden ayıran en önemli özellik ise meşruluğunun resmi temele dayanmasıdır. Yani iktidarı elinde bulunduran lider, otoritesini ve meşruluğunu kişiliğinden değil, herkes için bağlayıcı olan norm uygulamasından alır (Vergin, 2016: 75).

Otorite, meşru kabul edilen bir güç odağı olarak, elitlerin kendilerini halk nezdinde yetkili ve yetkin kişiler olarak lanse etmeleri anlamına gelir. Zira halk üzerinde gerekli etkiyi ve nüfuzu oluşturabilen elitler, uzun süreli bir etki bırakma imkânına sahip olabilirler. Öte yandan gerekli nüfuzu ve meşruiyeti sağlayamayan güç odakları, zaman içinde etkilerini ve güçlerini yitirebilmektedirler. Sonuç olarak yönetimde elitizmin bazı biçimleri, otoriteyi mümkün kılarken; diğer bazı biçimleri otoritenin zaman içerisinde aşınıp yok olmasına neden olabilir.

Otorite, otoriteryanizm ile karıştırılabilmektedir. Ancak aralarında büyük farklar bulunmaktadır. Otorite ile ilgili olan ve otoriteyi idare edenlere yönelik itaati ifade eden otoriteryanizm’de, zorlama ile yürütülen bir yönetim sistemi bulunurken, otoritede yöneticinin hüküm vermede kendisinden üstün olduğu kabul edilmektedir.¹³ Baskı ile yönetim anlamına gelen otoriteryanizm ise, yöneticilerin kendi değerlerini, o toplumun isteklerini yok sayarak dayattıkları hükümet biçimi veya bu düşünce biçimini savunan felsefi düşüncedir (Bogdanor, 1999: 94). Otoriteryanizm’de ilişkiler, uzlaşmadan ziyade baskı ve zora dayanır. Otoriteryen rejimler, küçük bir grup tarafından yönetilirken bu grup bir parti, bir diktatör veya bir ordu olabilir. (Roskin, Cord, Medeiros, Jones: 2013: 133).

Güçlü bir merkezi yönetim sistemine sahip olan ve siyasal otoritenin, küçük bir siyasetçi grubunun odağında olduğu otoriteryanizm, bireysel özgürlüğün var olmadığı bir yönetim biçimi olarak tanımlanırken; bu yönetim sisteminde toplumu bir merkezi otoritenin kontrolünde tutma isteği ve bireylerden de bu otoriteye sorgusuz sualsiz itaat etmeleri talep edilmektedir (Yayla, 2003: 150). Despotizm¹⁴, tiranlık¹⁵, faşizm¹⁶, Nazizm¹⁷ ve totalitarizm¹⁸, bu yelpazenin alt sınıflarını oluştururken, faşist, komünist ve bunların dışındaki çoğu tek partili rejimlerin yanı sıra askeri diktatörlükler otoriteryanizm örnekleri sayılabilir (Bogdanor, 1999: 94).

1.2.6. Meşruiyet

Meşruiyet kısaca bir toplumda gücü elinde bulunduranların, yönetme gücünü doğrulukla ve uygun şekilde uygulamaları olarak tanımlanırken de; gücün yani iktidarın sadece kurumsallaştığı bir süreci değil, aynı zamanda ve daha önemli olarak, ona atfedilmiş ahlâki bir temeli ifade eder¹⁹. Meşruiyet, geçerli sayılan istikrarlı bir güç

¹³ <http://anadoluplatformu.org.tr/otorite-iyidir-otoriteryanizm-felaket-erol-goka-2/>

¹⁴ Hukuk tanımayan, insanları zorla belirli eylemlere zorlayan şiddetli baskı yönetim biçimi.

¹⁵ Bey ya da efendi anlamına gelen, toplumun zengin kesiminden ortaya çıkarak yönetimi cebri yollarla ele geçiren kişinin yönetim biçimi.

¹⁶ İrkçi ideolojilerden beslenen, baskıcı ve totaliter bir nitelik taşıyan yönetim biçimi.

¹⁷ 1918’den sonra Almanya’da Adolf Hitler öncülüğünde gelişen, aşırı ulusalcı, emperyalist ve ırkçı hareket biçimi.

¹⁸ Sadece karar alma mekanizmalarının değil, bireylerin tüm hayatlarının denetlenip biçimlendirilme-sinin amaçlandığı hükümet biçimi.

¹⁹ https://www.turkcebilgi.com/roma_imparatorluğu_-_düşünürler#bilgi

dağılımının yansıttığı bir özelliktir. Güç ile meşruiyet arasındaki ilişkinin karmaşıklığının kavranmasında önemli bir yere sahip olan Max Weber (1986: 49), gücü olgusal ve otoriteryen hükümlanlık olarak iki ideal tipe ayırmaktadır. Olgusal gücü, piyasadaki mal ve hizmetler üzerindeki kontrolün, kişilerin güce özgürce boyun eğmesini gerektirdiği, çıkarlar temelinde işleyen bir tâbiyet ilişkisiyle tanımlayan Weber, otoriteryen hükümlanlık gücünün kişisel güdülere ve çıkarlara aldırılmayacağını altını çizer.

Meşruiyet, bir rejimin temsilcileri ve bunların emirlerinin belirli kanuni boyutları ile ilgili olmakla birlikte resmi yasa ya da kararnamelerle değil, toplumsal kabul ve uygunlukla alakalıdır. Bu kabul ve uygunluk, yönetilenlerin etkin düzeyde onama gösterdikleri normlarla ilgili olarak değerlendirilmektedir (Bogdanor, 1999: 50). Meşruiyet, yasallık anlamına gelir ve meşru olarak kabul edilen şeyler, belli bir geçerlilik ve haklılık payesi edinirler. Böylece toplumun vicdanında haklılık sahibi ve itibar denilen bir statü elde ederler. Meşruiyet, bir düzene, bağlayıcı bir karakter verirken, iktidarı da otoriteye dönüştürür (Heywood, 2011: 49). Dolayısıyla meşruiyet, yönetilenlerin, yönetenlere itaatini sağlayan temel unsur olarak karşımıza çıkar ve meşru iktidar, otorite adını alırken²⁰ demokratik ülkelerde meşruiyetin varlığı, siyasal işleyişin belli bir sinerjiye kavuşması için oldukça bir kritik bir öneme sahiptir.

1.3. Yöneten ve Yönetilen İlişkisi Bakımından Bürokrasi ve Siyasal Yönetim Biçimleri

Bu kısımda yöneten ile yönetilenler arasındaki ilişki bağlamında önce bürokrasi kavramı ele alınacak, ardından ise farklı yönetim şekilleri sırayla incelenecektir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi devlet tek kişi, az kişi veya çok kişi tarafından yönetilebilir. Yönetici elitlerin sayısı ve yönetme biçimine göre, rejimin niteliği temelden değişir. İlerleyen sayfalarda, bürokrasi, demokrasi, cumhuriyet ve oligarşi ele alınarak, elitizmin farklı görünüşleri ve siyasal rejime nasıl yansıdıkları ortaya konulacaktır.

1.3.1. Bürokrasi

Bürokrasi, yetkili idareciler topluluğu ile belirli bir idare sisteminde geçerli prosedürler ve işlerden oluşmaktadır (Marshall, 1999: 85). Büro ve krası olmak üzere iki

---

²⁰ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/291/2651.pdf>

sözcüğün bir araya gelmesinden meydana gelmektedir (Weber, 1995: 320). İlk kez Fransa'da, 19. yüzyılın başlarında ortaya atılan bürokrasi kavramına en özgün katkıyı Max Weber'in yaptığı kabul edilmektedir (Marshall, 1999: 85).

Bürokrasi, siyasal kararların uygulamaya geçirildiği, çalışan personelin hak, sorumluluk ve ilişkilerinin yazılı olarak belirlendiği, her türlü işin hiyerarşiye uygun olarak yerine getirilmesinin zorunlu olmasından dolayı formalitelerin önem kazandığı kamu kurumlarındaki işleyiş olarak tanımlanabilir (Demir ve Acar, 2002: 89),

Bürokrasi tasarımı, 19. yüzyılda eski Yunan yönetim türleri sınıflandırmasına (monarşi, aristokrasi, demokrasi) yapılan en önemli ekleme ve katkı olarak belirmektedir. İlk kullanıldığında resmi görevlilerce yönetim anlamına gelen bürokrasi, son yüz elli yıl boyunca çeşitli yönlerde genişletilerek 19. yüzyıl sonlarına doğru eğitimli profesyonellerce yönetimi de kapsar hale gelmiştir. Bu anlamda sadece devletteki profesyonel yönetimi değil, tüm geniş ölçekli örgütlenmeleri de içeren bürokrasi *geniş örgüt* ile eş anlama gelmektedir (Bogdanor, 1999: 144).

Bürokrasi kavramı genelde Weber'in akılcı ve etkin örgütle ilgili, hem mevkiler hem de o mevkileri dolduranlar için belli vasıflar öngören ideal tiplerinden biri olarak anlaşılmaktadır. Aslında bununla sınırlı olmayan bir olgu olan bürokrasinin tam değeri, ancak bürokrasiyi yalnızca daha geniş kapsamlı akılcılaştırma (rasyonalizasyon) sürecinin bir sonucu olarak görerek değil, aynı zamanda Weber'in demokrasi ve tahakküm üzerine çalışmaları temelinde değerlendirilerek anlaşılabilir (Marshall, 1999: 85).

Max Weber, bürokratik bağlamda bir yönetim biçimini, kişilerin yetenekleri oranında sorumluluk aldıklarını, resmi görevler biçiminde dağıldıklarını, kişilerin yerine görevlerin ve kuralların hâkim olduğunu söylemektedir. Böylece bürokratik yönetim biçimi geleneksel yönetimden tamamen ayrılır ve bürokratik yönetim biçimi teknik açıdan en üstün bir örgütlenme biçimi olarak ortaya çıkar (Çam, 2009: 60).

Weber bürokrasiyi, işbölümü, otorite, hiyerarşi, yazışmalar, disipline olmuş resmî pozisyonlardan oluşan örgüt biçimi olarak tanımlamaktadır. Rasyonel bir örgüt olan bürokrasi böylece diğer örgüt biçimlerinden üstün olarak nitelendirilmektedir (Eryılmaz, 2014: 37). Dolayısıyla Weber'e göre bürokratik yapı, istikrarlılığı ve verimliliği esas alırken kayırmacılık kesinlikle söz konusu olamaz (Weber, 1986: 192-208).

Bürokrasi, yöneten yönetilen ilişkilerinde kritik bir ara mekanizma oluşturmaktadır. Bürokratlar seçilmiş değil, atanmış kişiler olarak, hükümetin

politikalarını uygulamada ve yönlendirmede, uzmanlıkları gereği epeyce söze sahip olurlar. Özellikle bakanlıklarda bakan ve siyasetçiler yer yer sınırlı bir mevzuat bilgisine sahip iken, bürokratlar ve memurlar yılların getirdiği tecrübelerle mevzuata daha hâkim durumda olabilirler. Böylelikle siyasetçilerin kararlarını yönlendirme, hatta manipüle etme imkânına sahip olabilirler.

Siyasetçiler ile bürokratlar arasında işbirliği sağlanabilirse, devlet kurumlarında etkin ve verimli bir işleyiş sağlanabilir. Bunun mümkün olabilmesi için ise yetkin, iyi eğitilmiş, etkili ve güçlü siyasetçilerin bürokratları kontrol ve denetim altında bulundurmaları gerekir. Eğer bu sağlanamazsa atanmışların, seçilmişler üzerindeki sultas devreye girer ki, bu da demokrasinin zayıflığı ve işlevsizliğiyle sonuçlanır. Etkin bir demokraside atanmışlar, seçilmişlerin talimatları doğrultusunda iş yaparak, devletin işlerliğini sağlarlar. Sonuç olarak etkin ve denetim altında bulundurulan, hesap verebilir durumdaki bir demokrasi için vazgeçilmez bir temel teşkil etmektedir.

Sonuç olarak bürokrasi, oluşturabileceği elitist yapılarla bürokratik bir oligarşiye neden olabilir. Bu sebeple, bürokrasilerin demokrasilerde şeffaflaştırılmaları ve denge-fren mekanizmalarıyla kontrol altında tutulmaları gerekir.

1.3.2. Demokrasi

Demokrasi terimi, yunanca demos yani halk ve kratia yani yönetim veya otorite sözcüklerinden türemiştir. Demokratia sözcüğü, ilk kez Yunanlılarca M.Ö. 5. yüzyıl ortalarında siyasi yaşama ilişkin yeni bir kavrayışı ve bu kavrayışın çoğu Yunan kent devletinde geçerlilik kazandırdığı pratikleri belirlemek amacıyla kullanılmıştır. (Bogdanor, 1999: 185).

Halk yönetimi anlamına gelen demokrasi için düşünürler, farklı tanımlamalar yapmaktadırlar. Abraham Lincoln demokrasiyi “halkın, halk tarafından, halk için yönetimi” olarak tanımlamaktadır (akt. Heywood, 2011: 171). Bernstein ise demokrasiyi, hem bir araç hem de bir amaç olarak tanımlar: Demokrasinin, bir uzlaşma okulu olduğu ifade eden Bernstein, aynı zamanda da sınıf egemenliğinin yokluğu olarak tanımladığı demokrasiyi, hiçbir sınıfın siyasal ayrıcalığa tek başına sahip olmadığı bir toplumsal durum olarak tanımlar (Kışlalı, 1991: 115). Hegel’in tanımlamasında ise demokrasi, yasa ve devlet halkın özbelirleniminden başka bir şey değildir (Marx, 1997: 47).

Kent kültürü ile ilişkilendirilen demokrasi, kent-soylu ilişkisinin eseri olarak da tanımlanırken (Güvenç, 1995: 21), herkesin yasal sınırlar çerçevesi içerisinde kalmak koşulu ile başkalarının özgürlüklerini engellemeden, istediğini yapabilmesi olarak da ifade edilmektedir. Azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu bir yönetimi biçimi olarak literatüre geçen demokrasi (Öztekin, 2014: 85-92); insanlar arasındaki kökensel eşitsizlikleri gidermek için verilen bir savaş tarihi ve insana saygıya dayalı, iyimser bir dünya görüşünün evrimi olarak ifade edilmektedir (Kışlalı, 1991: 100).

Temel özgürlükleri güvence altına alan bir rejim olarak eşit haklara sahip bireylerin farklı görüşlere sahip olabileceğini ve bunların dinlenmesi olasılığını benimseyen demokrasi, ifade özgürlüğü, örgütlenme ve hareket özgürlüğü gibi hakları güvence altına alırken (Arı, 1991: 10), Platon demokrasinin soysuzlaşarak anarşiyi ortaya çıkardığını ve bunun da tiranlığı doğurduğunu belirtmektedir (akt. Mosca, 2013:44).

“Demokrasiyi elit kesimlere ve sınıf egemenliğine dayandıran kuramların tamamlayıcısı, Platon’dan Burke’e kadar uzanan, kolaylıkla ayak takımının egemenliğine yol açabilecek, tehlikeli ve etkisiz bir sistem olduğu gerekçesiyle demokrasiye kuşkuyla bakan muhafazakâr gelenektir. Halk demokrasininin 1789 Fransız Devrimi’ne dayanan kökenleri de bu görüşe kan vermekteydi”(Marshall, 1999:141). Bunun için de Platon’a göre demokrasi, *Sofokrasî*²¹’nin yozlaşması sonucu, *Timokrasî*²²’ye karşı doğmuştur (Tuncay, 2000: 21).

Vatandaşlara, iktidar üzerindeki sınırlara, hukuk hâkimiyetine ve insan hakları ile sivil haklara ihtiyaç duyan karmaşık ancak dengelenmiş bir sistem olarak tanımlanan demokrasiyi her ülke uygulayamaz (Roskin, Cord, Medeiros, Jones, 2013:119). Siyasal sistemler içinde en çok hayranlık duyulan ancak korunması ve yaşatılması da en zor sistemlerden biri olan demokrasinin (Turhan, 2010: 149) ilk örneklerinin görüldüğü Antik Yunan’da Atinalılar, kendileri için yapacakları anayasalar için toplanırlar, kararlar alırlar ve bunu uygularlardı (Öztekin, 2014: 81). Siyasal karar verme yetkilerinin tüm yurttaşlara ait olduğu ve partiler gibi siyasal örgütlenmelerce dolayımınmadığı hükümet biçimi

---

²¹ Yöneticilerle muhafızların iyi bir şekilde yetiştirilmesine bağlı olarak ortaya çıkan rejim biçimi.

²² Savaşçıların diktatörlüğü ile uygulanan ve zenginlerin diktatörlüğüne dönüşen oligarşik bir sistem biçimi.

olarak tanımlanan bu demokrasi biçimine doğrudan demokrasi denmektedir (Bogdanor, 1999: 228).

Vatandaşların belirli zaman aralıklarında kanunlar yapmak, anlaşmazlıkları çözmek, genel politikalar belirlemek ya da askerî veya sivil makamlar için yetkiler almak üzere bir araya geldiği bir yönetim biçimi olan doğrudan demokrasi modelinin (Demir ve Acar, 2002: 117), ilk örneğinin görüldüğü Atina'da köle olmayan Atinalı erkekler dışında, kadınların ve kölelerin toplantılara katılma hakları bulunmamaktaydı (Öztekin, 2014: 81).

Avrupa ve Amerika'da 1960 gençlik ve öğrenci hareketleri, doğrudan demokrasiyi büyük bir coşkuyla benimsemişlerdir. Tüm tartışma ve karar süreçlerinin grubun tamamının yüz yüze toplantılarında gerçekleşmesi anlamına gelen doğrudan demokrasi özellikle, Amerikan Yeni Sol'u, Fransız ve Britanya öğrenci hareketleri, ilk kadın hareketleri ve 1960-1970'lerin nükleer karşıtı ve barış hareketleri açısından önemlidir (Marshall, 1999: 393).

Bu noktada artık doğrudan demokrasinin, bazı küçük yerel yönetimler dışında olanaksızlaştığı belirtilmekte; ancak günümüzde vatandaşların ülke yönetimine büyük ölçüde temsilcileri aracılığıyla katılmasıyla yönetimin seçimle belirlenmesine, eşitliğe, özgürlüğe ve yargı bağımsızlığına dayalı bir demokrasi modelinin doğduğu ifade edilmektedir (Kışlalı, 1991: 100). Siyasi kültür düzeyi çok gelişmiş belirli toplumlarda uygulanabilen doğrudan demokrasi modeli, günümüzde İsviçre'nin bazı kantonlarında uygulanmakta iken (Öztekin, 2014: 85-92), bu sayede vatandaşların, doğrudan, aracısız ve sürekli siyasi sisteme katılımı sağlanırken, yönetim ve yönetilen ile devlet ve sivil toplum arasındaki ayrım da devam etmektedir. Bunu Heywood (2011: 171), halkın öz ve özgür bir yönetim sistemi olarak tanımlamaktadır.

Doğrudan demokrasi olarak da tanımlanan Antik Yunan'daki bu ilk demokrasi uygulamalarını günümüz demokrasileri ile karşılaştırmak mümkün değildir ancak o günkü koşullara göre oldukça ileri sayılmaktadır (Kışlalı, 1991:101). Bu noktada düşünürler demokrasinin doğuşu ve siyasi rejimlere katkılarını kendi açılarından değerlendirmektedirler. Sokrates, toplumun seçkinler tarafından değil, bilgili ve erdemli kişilerce yönetilmesi gerektiğini açıklarken, böylece demokratik düşüncenin evrimine katkıda bulunduğunu belirtmektedir (Bourdieu, 2006: 35-41). Bilgi ve erdemin, öğrenilebilen ve öğretilen bir şey olduğunu vurgulayan Bourdieu; sosyo-kültürel

becerilerin doğal yeteneğe bağlı eşitsizliklerin sonucuymuş gibi gösterildiğine böylece de ekonomik eşitsizliğin üstünün kapatıldığına dikkat çekmektedir (Marshall, 1999: 448).

Montesquieu ve Sieyes gibi aristokrasi ve burjuvazinin²³ içinden gelen düşünürler ise temsilcilerin kendilerini seçenler karşısında bağımsız olmalarını savunurlarken, aynı zamanda da toplumu sadece ayrıcalıklı sınıf olan seçkinlerin yöneteceğini belirtirlerken, Aristoteles şiddetli toplumsal patlamaları, zengin bir azınlık yanında, kalabalık bir yoksul sınıfın bulunmasına bağlamakta ve (Kışlalı, 1991:102), halktan kişilerin, seçkin kişilerden daha az niteliklere sahip bulduklarına inanmaktaydı (Bourdieu, 2006: 35-41).

Aynı düşüncede olan kişiler erdemli seçkinlerin, toplumda eşit olmayacak şekilde dağıtılmış olmalarından dolayı demokrasinin, cahil ve bilgisiz kitlelerin egemenliği ile sonuçlandığını düşünmektedirler (Heywood, 2011: 173). Kışlalı'ya (1991: 104) göre de dört ya da beş yılda bir oyunu verip gerisine karışma mantığı, ilkel ve seçkin bir demokrasi anlayışı ortaya çıkarmakta ancak katılım arttıkça ve toplumsal kararları etkileme olanakları yaygınlaştıkça, çoğulcu demokrasi gerçeklik kazanmaktadır. Bu şekilde devam eden bir seçim sistemi de halkın belirli aralıklarla sandık başına giderek belirlediği bir seçkinler yönetimini ortadan kaldırmasını sağlayacaktır.

Demokrasinin pekişmesi ve garanti altına alınması için bir takım kurumsal enstrüman ve garantörlere açık olduğu muhakkaktır. Aşağıda bu enstrüman ve garantörlerin açıklaması yapılacaktır.

1.3.2.1. Anayasalcılık

Anayasa, bir devletin organları ve bunlar arasındaki ilişkileri, siyasi iktidarın oluşturulma biçimi ve topluma yayılmasıyla ilgili genel kuralları, kişilerin hak, sorumluluk ve devletle olan ilişkilerinin nitelik ve sınırlarını düzenleyen, çoğunlukla da yazılı olan hukukî metindir. Kanunlar gibi kolay değiştirilebilen ve genel hükümler içeren anayasaya esnek anayasa; ayrıntılı ve değiştirilmesi kanunlardan daha zor ve hatta mümkün olmadığı anayasaya da katı anayasa denir (Demir ve Acar, 2002:197).

---

²³ Kapitalist toplumlarda artık değerın bölüşülmesi noktasında işçi sınıfı ile mücadele eden ve kapitalizmin korunmasından çıkar sağladığı varsayılan orta sınıf ya da yönetici kesim.

Kamu iktidar ve yetkilerinin kaynak, amaç, kullanım ve sınırlarını yazılı ve yazılı olmayan şekilde tanımlayan kuralların tamamı olan anayasada, bir anayasal sistemi anlamak için anayasal uygulamalar, yargı yorumları, gelenek ve görenekler incelenmelidir (Bogdanor,1999: 28).

Anayasal devlette, sadece kendilerinden güçlü olan devlete karşı kişilerin temel-doğal hak ve hürriyetlerini güvence altına alan ve koruyan bir mekanizma değil; aynı zamanda devleti de devletin hışmından koruyan kurallar bütünüdür. Nitekim anayasal hukuk, devleti ve temel hak ve hürriyetleri güvence altına alarak, insan haklarını, güçler ayrılığını, anayasaya uygunluğun yargısal denetimini korur ve güvence altına alır.

Anayasalar, liberalizminin bir meyvesi olarak da tanımlanır. Anayasalarda çoğunlukla gözetilen asli amaç, devleti sınırlayıp bireylerin özgürlüğünü artırmaktır. Bununla birlikte bazı anayasalarda devletin kısıtlayıcı rolü daha ön planda olabilir. Anayasalarla devlet aygıtı arasındaki bağlantı şöyle tasvir edilebilir:

“Anayasaların kabulü ile devlet artık yetkisini istediği herhangi bir organıyla değil, anayasasının gösterdiği organla kullanmak zorunda kalmıştır. Keza bu organ sadece anayasasının kendisine verdiği yetkileri kullanabilir. Bu durumda kanun koyucu organ dahi sınırlanmış olur. Anayasasının hükümlerine, yasama organı dahi dokunamaz. Keyfi uygulamalar son bulur. İşte anayasacılığın özü budur.”²⁴

Anayasalar her ne kadar kanunlardan türetilmiş gibi görünse de aslında siyasal alanla ilişkilidirler ve insan hakları ile devlet örgütlenmesinin dayandığı ilkeleri içerirler (Erdoğan, 2001: 3). Anayasacılık, siyasal yönetimi hukuki bir biçimde sınırlar. Anayasa yapmanın amacı, devleti sınırlamak ve yönetenlerin hukuka ve kurallara uymasını sağlamaktır. Bu nedenle anayasacılık, temel hakların anayasal olarak güvence altına alınmasını, devlet yönetiminin ise belirli hukuk kurallarına bağlanmasını ve bütün bu hususların nihai güvencesi olarak bağımsız mahkemelerin tesisini gerektirir (Erdoğan, 2011: 33).

Anayasal devlet, anayasanın, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumak üzere, siyasal iktidar üzerinde etkin bir sınır olarak işlev gördüğü devlettir. Ancak anayasanın sadece devletin teşkilat yapısını gösterdiği, ancak onu sınırlamadığı bir ülkede, anayasalıktan da söz edilemez. İnsanın yaradılışı nedeniyle doğuştan sahip

---

²⁴ <http://akademikperspektif.com/2014/03/22/gecmisten-gunumuze-anayasacilik-ve-yeni-anayasa/>

olduğu hakların korunması adına ortaya çıkan anayasal devlet, kişilerin doğal hakları olan yaşama hakkını, özgürlükleri ve mülkiyet haklarının, iktidarları altında buldukları devlet tarafından garanti altına alınmasını gerektirir (Taşar, 2001: 101).

1.3.2.2. Yargı Denetimi

Yargı denetimi kavramı, 19. yüzyıl başlarında Amerikan anayasa hukukuna özgü bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. 20. yüzyıl ortalarında ve ikinci yarısında pek çok başka yasal istem tarafından da kabul edile yargı denetimi, günümüzde batılı ve batıdan etkilenen ülkelerdeki anayasalcılık açısından ana kurum gibi kabul edilebilir. Yargı denetimi, erkler ayrılığının da ötesine geçen bir yargı yetkinliğini ifade eder ve bu anlamda da kapsayıcıdır (Bogdanor, 1999: 47).

Tam demokratik toplumlarda yasama yürütme ve yargı arasında kuvvetler ayrılığı vardır. Bu ilkeyi ilk olarak Montesquieu tarafından formüle edilmiştir ve Amerikan devriminin de temel bir ilkesidir. Kuvvetler ayrılığı ilkesine göre yasama yürütme ve yargı birbirinden bağımsızdırlar ve birbirlerinin yetki alanına giremezler.

Bağımsız bir yargının varlığı, demokratik elitiz modellerinde ve özellikle Güçlü Demokratik Elitizmde çok kritik bir öneme sahiptir. Çünkü vatandaş ve devlet arasında, elitlerle halk arasında ve elitlerle devlet arasında ortaya çıkan ihtilaf ve anlaşmazlıklar, ancak bağımsız bir yargı tarafından çözümlenebilir. Yani yargının bağımsız olmadığı ve tarafgir davranması durumunda etkin bir demokrasi oluşturulması mümkün olamayacaktır. Zira adalet demokratik işleyişin en temel garantördür.

Mahkemelere taşınan davalarda mahkemeler, hem devletin hem elitlerin hem de halkların haklarını layıkıyla ve etkilenmeden uzak şekilde, objektif olarak, herhangi bir tesiri altında kalmadan bağımsız bir karara vardırılmalıdırlar. Böylelikle Güçlü Demokratik Elitizmin hukuki boyutu bağımsız mahkemeler aracılığıyla somut bir işlevselliğe kavuşmuş olur.

1.3.2.3. Etkin Bir Sivil Toplum

Sivil toplum, bireylerin devletten gücünden izin almadan, kovuşturma korkusu taşımadan rahatlıkla ilişki geliştirebildikleri, sosyokültürel etkinliklerde bulunabildikleri toplumdur (Demir ve Acar, 2002: 289). Devletin otoritesi altında hukuk ile yönetilen bir siyasi cemaat olarak tanımlanan sivil toplum, STK'lar, baskı grupları, kulüpler gibi

çeşitli grup ve birlikleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu nedenle Edmund Burke, sivil toplumu küçük *müfrezeler* olarak tanımlamaktadır (Heywood, 2011: 60). Ancak sivil toplum zannedildiği gibi askerî toplum demek değil, şehir adabı anlamına gelmektedir. Sivil toplumdaki *sivil* kelimesi, şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri ifade ederken (Mardin, 2009: 34) bu şehir hayatında gelişmiş olan sivil toplum, karmaşık ilişkiler içine giren çok sayıda grubun oluşturduğu bir sosyal bütünü ifade etmektedir (Öztekin, 2014: 329).

Devletin doğrudan denetimi altında tuttuğu alanların dışında kalan ve ekonomik ilişkiler baskısından bağımsız olarak, rızaya dayalı ilişkilerle oluşturulan kurum olarak tanımlanan sivil toplum (Demir ve Acar, 2002: 289), kendine özgü değişken kültürel modeller, fikirler ve değerlerle belirlenirken, tarihsel evrimlerinin dışında doğal ve kültürel çevreleri de birbirinden farklıdır. Batı tarihinde dağınık ve dağılmış bir sistem olan feodal düzenin ve şehirlerin gelişmesiyle birlikte ticaret de geliştiğinden, şehir faaliyeti toplum için yeni bir zenginlik kaynağı olmuştur. Üretici sınıf, artık soylulara verdiği imkânların karşılığını almak istemekteydi. Böylece şehirliler, seçkinlerle bir uzlaşmaya vararak şehir hayatlarını sürdürmeyi mümkün kılacak haklar ve imtiyazlar istediler. Bunun sonucunda da sivil toplum kavramı ortaya çıktı (Mardin, 2009).

Sivil toplum, yönetime bağlı olmadan, kendi amaçlarına ulaşma çabasında olan bireylerin organize ettiği bir müstakil kurumdur. Hegel, sivil toplumla sadece devleti değil, aileyi de ayırmış (Heywood, 2011: 61); sivil toplumu, bireysel mutluluk, bireysel kazanç gibi hayat kesitlerinin toplu olarak yaşanmış şekli olarak ifade etmektedir (Mardin, 2009: 34). Liberal düşünceye yakın bir sistem olan sivil toplum, kişilerin özgürlüğünü ve haklarını savunan örgütleri kapsamaktadır. Yani devlet cebrî yolla işleyişte bulunurken, sivil toplum bireylerin kendi şahsi alanlarını şekillendirmelerine müsaade etmektedir (Heywood, 2011: 61).

Heywood'a göre sivil toplum devlet otoritesi ile bağımsız biri arasındaki dengenin değerlendirmesinde yaygın olarak kullanılan deskriptif bir kavramdır (Heywood, 2011: 61). Örneğin totaliteryanizm, sivil toplumun eğitilmesi olarak açıklanırken, post-komünist toplumlarda bağımsız birliklerin, derneklerin, lobi gruplarının çoğalması, sivil toplumun yeniden zuhur edişi olarak tanımlanmaktadır.

Sivil toplum, medeniyetin önemli bir aşamasıdır. En önemli özelliği ise siyasi baskılardan uzak durmaya çalışan toplumsal bir sistem olmasıdır. Mardin'e göre sivil

toplum (2009: 32), Batı'nın bütün hürriyet anlayışında siyasî güçlerin sultasından kurtulma anlamına gelmekte bu da önemli bir anlam taşımaktadır.

1.3.2.4. Bağımsız ve Güçlü Kitle İletişim Araçları

İfade özgürlüğü de yurttaş özgürlükleri içinde en önemlilerinden biri olan, sözlü, yazılı veya diğer araçlarla iletişim özgürlüğünü belirler. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğüyle bağlantılı olan ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğüyle bir araya gelerek, vatandaşların özgürce konuşma haklarını kullanmalarına olanak sağlar (Bogdanor, 1999: 470).

Siyasal karar alma sürecinde iktidarın politika veya faaliyetlerini etkilemeyi amaçlayan ve kamuoyunun da desteğini alarak etkinliklerini artırabilecek olan baskı ve çıkar grupları, kamuoyunu etkilemenin en etkili aracı olan kitle iletişim araçları sayesinde özellikle de medyayı kullanarak hükümet kararlarını etkileyebilirler.²⁵

Kişilerin tutum ve kanaatlerini etkileyen ve toplumsallaştıran önemli olgulardan biri olan medya²⁶, özellikle çıkar ve baskı gruplarının kullandığı bir araç olarak her ülkede siyasal karar alma sürecinin en önemli aktörleri arasındadır. Halkın yönetime katılımını sağlayabilecek araçlardan biri olan medya, özellikle temsil hakkının verildiği bir seçim sürecinde, toplumu doğrudan ilgilendiren her kararın alınmasında katılımın olmasını sağlayacak ve karar alma süreçlerinde bir bilinç oluşturacaktır (Topçu, 2006: 77).

Bu açıdan medya ile iyi ilişkiler kurmak oldukça önem taşımaktadır. Siyasi arenada partiler ve STK gibi baskı ve çıkar gruplarının özellikle kullanmak istediği medya, toplumsal hareketin başlatılıp geliştirilmesinde ve kamuoyunda hâkim kanaatlerinin oluşturulmasında büyük rol oynamaktadır (Tan, 2002: 70). Bu sayede baskı grubunun toplum nazarındaki saygınlığı medya sayesinde artacağından, bu grubun sahip oldukları belirli görüşleri medyada savunuyor olmaları, toplumun büyük çoğunluğu tarafından da benimsenebilecektir²⁷.

Siyasal karar organlarını belirli amaçlar doğrultusunda etkileyip yönlendirmek için oluşan örgütlü topluluk olarak tanımlanan baskı grupları, ortak çıkarların korunması için bir araya gelen baskı grupları (Demir ve Acar, 2002: 76), karar alma sürecinde iktidar

²⁵ <http://www.tuicakademi.org/cikar-gruplari/>

²⁶ <https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-nedir/>

²⁷ http://www.akademiktisat.net/calisma/kamu_yonetim/baski_grup_ekaplan.htm

ve bürokrasi üzerinde çeşitli yöntem ve araçlarla doğrudan etkili olmaya ve dahası baskı kurmaya çalışan organizasyon olarak tanımlanabilirler.²⁸

Kamusal çıkarlara ya da diğer çıkar gruplarına karşı, belirli bir kesimin çıkarlarını temsil etmek üzere bir araya gelen baskı grupları, işverenler ya da diğer örgütler için kullanılan bir terim olmakla birlikte baskı grupları, lobi grupları ve çıkar gruplarından, diğer kulüplerden ya da toplumsal gruplardan ayrıdır. Niyetleri açıkça, kamuoyunu kendi amaçlarını destekleyecek şekilde harekete geçirmek ve taleplerini kabul etmeleri için karar organlarına baskı yapan baskı grupları (Marshall, 1999: 59), siyasal iktidarı dışarıdan etkileyerek, kendi çıkarları ya da görüşleri doğrultusunda kararlar alınmasını ve uygulamalar yapılmasını sağlamaya çalışan baskı grupları, iktidarı doğrudan ele geçirmek amacını taşımazlar. Baskı gruplarının yapıları ile üyelerinin toplumsal konumları arasında sıkı bir bağlantı bulunmaktadır. Gelir düzeyi düşük toplumlarda daha çok ortaya çıkan baskı grupları, güçlerini üyelerinin sayısal çokluğundan ve örgütlenme düzeylerinden alırlar. Üye sayısının çokluğu, disiplinli bir örgütlenmeyi ve belirli bir bürokratik yapıyı zorunlu kılarken gücünü üyelerinin sayısından ya da örgütlenme düzeyinden çok üyelerinin niteliklerinden alan baskı grupları, kadro baskı grupları adını almaktadır.²⁹

Çıkar grupları ise asıl amacı siyasal otoriteleri söz konusu çıkarlar doğrultusunda yönlendirmek olan örgütlenmiş gruplara denir (Demir ve Acar, 2002: 76). Çıkar grupları, hükümet oluşturmayı hedefledikleri halde hükümet siyasasının yönünü etkilemeye çalışan örgütlerdir. Demokratik çoğulcu sistemin esası olarak görülmeye başlanan çıkar grupları bir zamanlar demokratik süreçler açısından yıkıcı oldukları söylene de bu sistemde birey olarak yurttaşla, devlet arasında bir tampon işlevi gördükleri öne sürülmektedir (Bogdanor, 1999: 165).

“Çıkar grupları genel olarak, ortak maddi veya manevi çıkarlar etrafında bütünleşmiş ve bu çıkarlar çerçevesinde uzmanlığa dayalı olarak örgütlenmiş, ortak çıkarları doğrultusunda siyasi yönetimden talepte bulunan toplumsal gruplar olarak tanımlanmaktadır. Çıkar gruplarının baskı gruplarına dönüşmesi, ortak irade ile gerçekleşir. Başka bir deyişle, örgütlenme aşaması çıkar birliği aşamasından sonra gelir. Hükümet dışı kuruluşlar olan ve akla gelebilecek hemen her alanda faaliyet gösteren,

---

²⁸ http://www.canaktan.org/politika/cikar-grup/terminoloji.htm#_ftn3

²⁹ <https://prezi.com/olhv2roqiroz/siyasal-guc-olarak-baski-gruplari/>

ekonomik ve sosyal gelişim çabalarında giderek güçlü bir aktör olarak ön plana çıkan baskı ve çıkar grupları dünya çapında Non-Governmental Organizations (NGO) adını alırken, çıkar grupları ve baskı grupları arasında çok önemli farklar olmasa da ayırt edici bir fark olarak, siyasal otoriteyi etkileme çabaları gösterilebilir”.³⁰

Dernekler, sendikalar, vakıflar, STK’lar, barolar gibi çeşitli gruplara ayrılan baskı ve çıkar grupları, ekonomik, ahlâki, dini ve benzeri amaçlara dayanarak kurulabilen örgütler iken (Kitapçioğlu, 2013: 366), vatandaşların özgürlükleri konusunu oluşturan baskı grupları, demokratik toplumun vazgeçilmez birer parçasını teşkil etmektedirler (Kaboğlu, 1989: 33).

Bu örgütler, ifade özgürlüğünün etkili birer aracı olmasının yanı sıra katılımcı demokrasi içinde vazgeçilmez araçlardır (Kaboğlu, 1989: 33). Katılımcı demokratik rejimlerde de, çeşitli etkiler ve baskılar siyasi iktidara ulaştırılabilir. Ancak bu şekilde vatandaşlar, taleplerini ve beklentilerini örgütlü bir yapı içinde dışa vurma imkânına sahip olurlar. Bu noktada demokrasinin sadece seçimlerden ibaret olmayan bir sistem olduğu düşünülürse, vatandaşların ortak çıkar veya beklentilerini kamuoyunda duyurmaları ve ifade özgürlüğüne sahip olmaları gerekmektedir (Kitapçioğlu, 2013: 390).

Bağımsız bir medya halkın haber alma özgürlüğü için çok temel bir işleve sahiptir. Halkın siyasal ve sosyal olaylardan haberdar olabilmesi ve gerekli müdahalelerde bulunabilmesi için bilgiye zamanında ve doğru bir şekilde ulaşabilmesi gereklidir. Medyanın az sayıda grubun ya da kişinin tekelinde olması durumunda medya, bağımsız haber verme görevini yapamaz ve tarafgir bir tutum içerisine girer böylelikle asli işlevini gerçekleştirmez. Çoğulcu toplumun³¹ gereği olarak pek çok farklı sosyo-politik grubun her birinin habere ulaşabilmesi ve sivil toplum işlevlerini yerine getirebilmeleri için çoğulcu bir medyanın varlığı mutlak bir gerekliliktir.

Medya, dünya genelinde çoğunlukla elitlerin elinde olduğu için, medya-elitizm ilişkisi demokrasinin kurumsallaşabilmesi ve şeffaf bir yapıya kavuşabilmesi için, denetim altında olmalı, özellikle tekelleşme gibi antidemokratik eğilimler mümkün olduğunca kontrol altına alınmalıdır.

³⁰http://www.mfa.gov.tr/hukümetdisi-kuruluslarin-_ngo_-dunya-ekonomik-ve-sosyal-gelisimindeki-rolleri.tr.mfa

³¹ Aralarında dil, din veya ırk farklılıkları olmasına rağmen barış içinde, aynı devlet çatısı altında yaşayan insanların oluşturduğu toplum biçimi.

1.3.3. Cumhuriyet

Cumhuriyet, devlet yönetiminde halkı temsil edecek kişilerin düzenli aralıklarla ve özgürce seçildiği; seçim aracılığı ile iktidarın halk çoğunluğunun tercihine göre belirlendiği bir yönetim sistemidir. Yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birbirine karşı bağımsız ve birbirini dengeli bir biçimde denetleme esası üzerine kurulu yönetim sistemi olan cumhuriyetin (Demir ve Acar, 2002: 94) kök anlamı devlettir. Cumhuriyet teriminin ilk kullanımı Yunanca Politeia'dan türetilmiştir. Bununla birlikte çağdaş dönemlerde cumhuriyet sözcüğü, iki anlam kazanmıştır. İlki monarşiden keskin bir biçimde ayrılan bir devlet ve hükümet biçimidir. Bir cumhuriyette devlet başkanlığı babadan oğula geçmez, anayasal olarak ve belirli bir dönem için atanma söz konusudur. Bir cumhuriyet hükümetinin işlevleri yasal yollarla tanımlanarak sınırlandırılmıştır ve bu anlamda günümüz devletlerindeki çoğu devlet cumhuriyettir (Bogdanor, 1999: 160).

Ortaçağ'da yönetim kralların elindeydi. Kilise, kral ve soylular, devleti işbirliği halinde yönetmekteydiler. Ne var ki Fransız Devrimi'nden sonra, yönetim kraldan halka geçmiştir. Birçok devlet zaman içerisinde krallıktan Cumhuriyet'e geçiş yapmıştır. Günümüzde krallık pek çok devletin yönetim biçimi olmakla birlikte, devletlerin büyük çoğunluğu cumhuriyet yönetimine geçmiştir.

Bütün sınıf üyelerinin yurttaş olarak siyasi katılımında bulunma fırsatına sahip oldukları için cumhuriyet, karma bir hükümet şekli olup, sadece bir kral egemenliğini reddetmek değil, kamusal alan ve halk egemenliği anlamına da gelmektedir (Heywood, 2011: 221). Monarşinin karşıtı olup, imtiyazlara hukuki zemin tanımayan eşitlikçi bir hukuki düzeni zorunlu kılan cumhuriyet, iktidarın bütün öğeleriyle birlikte ulusa geçişi ifade etmektedir (Giddens, 2013: 171).

Yurttaşlarla, egemen varlığın karşılıklı ilişkilerini sağlamak amacıyla kurulmuş, yasaları yürütmek ve politik kararları almakla görevli aracı bir bütün olarak ifade edilen hükümet şeklinden biri olan cumhuriyet, (Rousseau, 2017: 54) seçim ve temsil yoluyla kurulan hükümet anlamına gelir. Hükümeti yürütebilmek, ustalık ve yeteneğe bağlıdır ve bu yetenekle kurulmuş bir cumhuriyette hükümet, düzenli ve akılcı kararlarla işleyişini yürütmektedir (Tunçay, 1986: 504-505).

Anlamı itibarıyla çağdaş biçimlerin eski biçimlerin yerini alması anlamına gelen (Smith, 2011: 96) ve siyasi modernleşmenin önünü açan, sosyal, ekonomik, kültürel reformlarla ciddi bir önem taşıyan cumhuriyet (Aka, 2011: 358), erdem ve eşitlik ruhuna

sahiptir. Bu erdem, halk ve hükümetle ilişkisi açısından ele alınmalıdır. Hükümet erdemden yoksun olduğu zaman halk, erdemi bir kaynak teşkil eder, fakat bizzat halk da yozlaşınca özgürlük artık kaybolmuş demektir (Tunçay, 1986: 440).

Bir cumhuriyet erdemli bir liderin bütün yurttaşları bir araya getirmesi ile ortaya çıkan güçle kurulmaktadır. Cumhuriyet, katı anlamda yazılı olması gerekmeyen bir belgeyle değil ama Aristoteles'in iyi hükümetleri değerlendirmek için kullandığı icapları yerine getirdiği için anayasalıdır. (Tannenbaum ve Schultz, 2011: 180).

Cumhuriyetin popülizm ve elitizm ile bağının ortaya çıkarılması tezimizin geneli açısından önemli bir husustur. Cumhuriyetler, bir yandan halk egemenliği anlamına gelmekle birlikte pratikte hiçbir cumhuriyet, güçlü ve etkili elitler olmadan ayakta kalmaz. Dolayısıyla halk ile elitler arasındaki işbirliği ve sinerjinin ne şekilde ortaya çıkarılacağı her cumhuriyetin temel meselelerinden biridir. Bu bağlamda güçlü bir vatandaşlık eğitimi, elitlerin erdemli olması, halın ve elitlerin devlete bağlı olması gibi unsurların güvence altına alınması, bir cumhuriyeti kalıcı kılacak olan unsurlardır.

1.3.4. Oligarşi

Geniş halk kitlelerinin, küçük bir azınlığın egemenliği ve denetimi altında tutulduğu yönetim şekli olan oligarşi, eski Yunancadaki anlamıyla birkaç kişinin yönetimini ifade etmektedir (Demir ve Acar, 2002: 248). İktidarın, tek bir kişinin şahsında toplandığı bir rejim olan ve esnek biçimde kullanılan otokrasi (Marshall, 1999: 551) ile Monarşi ve demokrasiden ayrılan oligarşide Oligarklar, kendi çıkarlarına göre halkı yönetir ve sıradan insanların yoksun bırakıldığı erk ve ayrıcalıkları üzerlerinde toplarlar (Bogdanor, 1999: 76).

Az sayıda kişinin hâkimiyetine dayalı olan herhangi bir yönetim biçimi olarak tanımlanan oligarşi (Marshall, 1999: 541) siyasal erkin ve gücün, sadece birkaç kişilik bir zümrenin elinde bulunduğu yönetim şekli ve aristokrasinin daralmış bir biçimi olarak da ifade edilmektedir. Türkçeye çevrildiğinde "takımerki" şeklinde çevrilen oligarşinin üyesi ya da destekçisi olan kişi ya da grupları tanımlamak için ise oligark terimi kullanılmaktadır. Sadece belirli bir zümrenin bir ülkeyi yönetmesiyle ortaya çıkan

oligarşik yönetim biçimini Aristoteles, zalim kişilerin haksız idaresini tanımlamak için kullanmıştır.³²

Genelde iktidardaki grup, askeri, siyasi veya ekonomik olarak ülkenin önde gelenlerinden oluşurken bazı siyaset bilimcilere göre, yönetim şekli ne olursa olsun, her devletin yönetiminde mutlaka bir oligarşi olduğunu ifade etmektedirler.³³ Mosca'ya göre tarih boyunca tek yönetim biçimi olan oligarşik gruplar (Burns, 1984: 86), belirli meslek gruplarından olabilecekleri gibi toplumda sosyal bakımdan sınıflaşmanın olduğu düzenlerde, belirli bir sınıf ya da belirli ailelerde de olabilmektedir.

Yunan tarihinde bir şehir devleti olan Atina'nın 30 kişilik bir idareci grup tarafından yönetilmesi, oligarşik yönetim tarzlarının ilk örneklerinden biri olarak akla gelenlerdir.³⁴ Oligarşik yönetim, sadece devlet yönetimi şeklinde algılanmamalıdır. Örneğin bir siyasi parti içerisinde bazı kişilerin, parti faaliyetlerinde üst hâkimiyet kurarak, kendi istekleri doğrultusunda partiyi yönlendirmeleri de oligarşik bir durum meydana getirmekte bu da parti içerisindeki karar alma ve uygulama gücünün bütün parti üyelerine değil sadece belirli birkaç kişiye ait olduğunu göstermektedir.

Devletin tüm kurumlarının küçük bir azınlığının kontrolünde olması anlamına gelen ve bu grubun iktidarda olduğu bir yönetim şekli olan oligarşik toplumlarda çoğunluk, siyasette etkin olamamakta, bir seçim yapılıyor görünse de bu yine elit gruplar arasında gerçekleşmektedir (Kurtbaş, 2017b: 398). Raymond Aron'a göre "Oligarşi belirli bir zümrenin bir ülkeyi yönetmesiyle ortaya çıkmış ve hiçbir toplum da bugüne kadar halk tarafından yönetilmemiştir. Yani tüm rejimler, sisteme başka bir isim vermiş olsalar bile, oligarşik bir yapıya sahip olmuşlardır" (akt. Kapani, 2013: 135).

Oligarşik bir yönetim eğer erdemli soylulardan oluşuyor ise aristokrasi adını alır (Aristoteles, 1975:121). Üst sınıf, geleneksel biçimde, "aristokrasinin eşdeğeri; yani, soylulardan ve büyük toprak sahiplerinden oluşan, çoğunlukla babadan çocuklara geçen soylu sınıf olarak tanımlanan (Marshall,1999:779), Klasik Yunanda *en iyinin yönetimi* anlamına gelen aristokraside en iyiden kastedilenin ne olduğu, en iyilerin nasıl seçildiği, yönetim için nasıl eğitildiği sürekli sorulan sorulardır (Bogdanor, 1999: 65).

---

³² <https://www.makaleler.com/oligarsi-nedir>

³³ https://www.ebilge.com/9634/Yonetim_sekilleri_monarsi,oligarsi,teoroksi,cumhuriyet_hakkinda_bilgi_alabilir_miyim.html

³⁴ <https://www.makaleler.com/oligarsi-nedir>

Diğer yandan oligarşi ise erdemsiz ve baskıcı hale gelerek bir otokrasiye dönüşebilir. Soylular yönetimi çoğunluğun haklarını gözettiği müddetçe, adaletli ve erdemli bir yönetim olarak nitelenmelidir. Ancak küçük bir zümrenin menfaatlerini savunmaya yönelik bir aristokrasi zaman içerisinde bozularak baskıcı bir rejime dönüşebilir (Aristoteles, 1975:121).

Roberto Michels, herhangi bir politik sistemin sonunda oligarşiye dönüşeceğini öngörerek bunu, *Oligarşinin Demir Yasası* olarak adlandırmıştır. Michels'in düşünce sistemine göre modern demokrasiler, oligarşi olarak kabul edilmişlerdir. Bunun sebebi olarak ise, siyasi rakipler arasında görülebilir ve uygulanabilir farklılıkların gerçekten küçük olması ve oligarşik elitlerin saygın siyasi makamlara sınırlamalar koymasını saymıştır.³⁵

Michels'in bu düşünce tarzı, modern demokrasilerin bile oligarşik yapıda olduğunu göstermektedir. Bunun sebebi ise siyasal rakipler arasındaki farkların aslen uygulanabilme ve fark edilme çerçeveleri içerisinde çok kısıtlı ve küçük olmalarına bağlanmaktadır. Aynı şekilde demokrasilerde, siyasi iktidarı elinde bulunduran oligarşik elitler, siyasi makamlara ve mevkilere sınırlandırmalar ve kurallar koymaktadırlar. Modern demokrasilerde görülen bu tür oligarşik sistemlerin, ekonomi ve medyanın önde gelen elitlerinin güdümüne bırakılmış olması örnek olarak gösterilmektedir. Bu bakış açısından yola çıkıldığında ise varılan tek bir sonuç vardır: "Tek bir politik parti vardır, o da hükümet partisidir".³⁶

Bir sonraki bölümde, elitizm olgusu ile elitizmin kavramsal ve teorik çerçevesi ele alınarak, farklı düşünürlerin elitizm konusuna nasıl yaklaştıkları incelenecektir.

---

³⁵ <http://oligarsik-devlet.nedir.org/>

³⁶ <https://www.makaleler.com/oligarsi-nedir>

İKİNCİ BÖLÜM

ELİTİZM OLGUSU VE ELİTİZMİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

Bu bölümde, elitizm, elitizm teorileri ve bu teorileri temsil eden teorisyenlerin görüşleri ortaya konulacaktır. Elitizmin anlamının farklı siyasi düşünürlere göre ne olduğu ve onlara ne ifade ettiği açıklanarak, elitizmin toplum ve siyasetteki etkileri kuramsal düzeyde ele alınacaktır.

İlgili kuram ve kuramcılarının görüşlerine geçmeden önce, elit kavramının anlamını açıklayarak başlamanın açıklayıcı olacağını düşünüyoruz. Elit, bir toplumda itibarlı ve etkin mevkilerde bulunan ve toplumun ekonomi, siyaset, askeriye, din, sanat gibi alanlarıyla ilgili etkinliklerin denetimini elinde tutan azınlık olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 2002:128).

Bağbozumundaki en iyi üzümlere ilişkin olarak ürünün en seçmesi veya seçilmiş anlamına da gelen ‘elit’ (Bogdanor, 1999: 230), Latince *eligere* (seçmek) kelimesinden türemiştir (Daver, 1993: 128). Toplum bilimlerinde kullanımı güç bir öge görünümünde olan elit kavramının, herkes tarafından kabul edilebilecek tek bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak siyasi açıdan iktidarı elinde tutan kişiler için kullanılmakta olan siyasal elit, bir bakıma iktidar olma kabiliyeti olan azınlık kesim olarak tanımlanmaktadır (Kurtbaş, 2017b: 393).

İnsanlık tarihinin büyük kısmında azınlığın çoğunluğa egemen olduğu şeklindeki gözlemi modern sosyolojiye önemli bir katkı haline getirmek on dokuzuncu yüzyılda gerçekleşirken, Mosca’nın 1896’da yayınladığı *Yönetici Sınıf* kitabı, yöneticilerin ayırt edici özelliğinin ve buna bağlı olarak yöneticilerin, yönetilenler üzerindeki siyasal egemenliğinin açıklamasının, yöneticilerin üstün örgütlenme güçleriyle yapılabileceğini öngören bu kuramı açıklayan ilk metindi (Marshall, 1999: 182).

Tarih boyunca eşitsizlikler, kast, sınıf, mülkiyet ve kölelik eksenli toplumsal eşitsizlik gibi kategorilere ayrılmaktadır. Bu eşitsizliklerden bir kısmı ekonomik, siyasi veya kültürel sebeplerden olabildiği gibi; bir kısmı da sosyolojik veya dini nedenler ekseninde ayrılabilir. Bu eşitsizlikler, Yakın Çağ zamanına kadar doğal karşılanmış, hatta ırkçı yaklaşıma sahip bir bölüm Batı Avrupalı düşünür, o dönemde toplumsal eşitsizlikleri doğal göstermek için özel çabalar göstermişlerdir. Bu noktada kimileri yönetici sınıf üyelerinin genlerinin, yönetilen sınıf üyelerinin genlerinden daha

üstün olduğunu savunurken kimileri de yönetici sınıfın doğaları gereği yönetmeye en yetenekli kimseler olduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu açıdan bencillikten kurtulamayan, yüksek ve erdemli düşüncelere sahip olmayan halkın, yönetilen durumda kalmalarının doğal olduğu ifade edilirken, yönetici mevkide bulunan üstün insanların ancak bu yığınla baş edip bencil düşüncelerden arınarak, kamu yararını koruyabilecekleri iddia edilebilmektedir (Ozankaya, 1986: 148).

Sosyal bilimler alanında 19. yüzyıldan bu yana kullanılan ve 1930'lu yıllardan itibaren de İngiliz ve Amerikan bilimsel literatüründe kullanılmaya başlayan elitizm, günümüzde devam eden ekonomik, sosyal, kültürel vb. eşitsizliğin toplumsal temelleri üzerine tartışmalar yürüten teorilerden oluşmaktadır. Aşağıda, elitizm teorileri ele alınarak, ayrıntılı şekilde açıklanacaktır.

2.1. Elitizm Teorileri

Elitizm teorilerinin bir kısmı seçkinler ve yığın-kitle, bir kısmı da elitler ve elit olmayanlar arasında ayrılmaktadır. Bir toplumda elit statüsünde olmak, o statüye yükselmek veya statüden düşmek, belirli bir hastalık, ölüm, yaşlılık, bürokratik gereklilikler gibi doğal nedenlere bağlı olduğu gibi; devrim yoluyla ya da seçimle el değiştirebilmektedir. Bu noktada elitlerin iktidara gelmesi için iki yol bulunmaktadır. Bunlardan ilk yol, başa gelecek yöneticinin iş başında olan diğer bir yönetici tarafından atanması veya seçilmesi iken, ikinci yol ise devrim gibi iktidarın zorla ele geçirilmesidir. Genel olarak iktidarın ani olarak el değiştirmesi, aşamalı olarak elit olma yollarının tıkandığı noktalarda ortaya çıkmaktadır (Kurtbaş, 2017b: 393).

Elitizm teorileri literatürde, normatif, klasik ve demokratik (modern) olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Normatif elitizm teorisyenleri elit yönetimini olmazsa olmaz olarak görürlerken, klasik elitizm teorisyenleri azınlıkların yöneten, çoğunlukların ise yönetilenler olmaları gerektiği varsayımından hareket etmektedirler.

Klasik elit teorisyenleri Gaetano Mosca, Vilfredo Pareto ve Robert Michels'in düşüncelerinde normatif yönler olsa da, temelde ampirik bir durum tespiti yapıyor görünmektedirler (Yayla, 2003: 56). Demokratik (modern) elitizm teorisyenleri ise, elit yönetiminin kaçınılmazlığından çok, elit olmayan kişilere de demokratik politikada etkili olma fırsatı verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

2.1.1. Normatif Elitizm Kuramı

Elit, köken olarak en mükemmel anlamını taşımaktadır. Normatif elitizmde yönetimin üstün bir seçkin azınlığın elinde olması gerektiğine inanılır (Heywood, 2011: 228). Aşağıda, sıkı elitist oldukları yolunda görüş birliği bulunan Platon, Nietzsche, Gasset, İbn Haldun ve Farabi'nin görüşleri ortaya konularak, bu düşünürlerin “normatif elitizm” anlayışı üzerindeki tarihsel etkileri ortaya konulacaktır.

2.1.1.1. Platon (M.Ö. 427-347)

Aristoteles'ten sonra Yunanistan'ın en değerli siyaset yazarı olarak görülen Platon, kendinden sonraki çağlarda da insanlar üzerinde büyük etkiler yaratmıştır (Mosca, 2013: 42). Özellikle ahlâk ve siyaset alanında deneyime önem verirken, filozof olmanın ve siyasal erdemlere sahip olmanın, yaşamın içerisinde kazanılan bir durum olduğuna vurgu yapan Aristoteles'in ardından Platon, teorik bilgiye önem veren ve siyasi kararları ancak filozofların alması gerektiğine inanmaktadır. Yöneticinin de mutlaka bir Filozof Kral olması gerektiğinin altını çizen Platon, aşırı derecede elitist biri olarak da değerlendirilmiştir (Arnhart, 2004: 41). Aslında bu yaklaşımın temelinde, neyin iyi ve neyin doğru olduğunu bilen bilgin filozof, halkı yönetme işini üstlenmelidir. Çünkü Platon'a göre erdemli bilgiye ancak filozoflar ulaşabilecektir (Küçükalp, 2011: 49).

Doğruluk, iyilik ve güzellik gibi bireyin kendi duyularıyla ortaya çıkardığı düşüncelerden çok, kişinin ruhuna yaratıcı tarafından konulmuş olan, doğuştan edinilmiş düşünceleri benimseyen Platon, demokrasinin varlığını gereksiz bulmakta ve hatta demokrasiye cephe almaktadır (Mosca, 2013: 42).

Platon, monarşi ile başlayan yönetimin aristokrasi, demokrasi ve diktatörlük aşamalarından geçip kendini tekrarlayacağını savunurken (Güvenç, 1995: 23), ortaya koyduğu *ideal devlet* modelini *Devlet* adlı çalışmasında üstün nitelikli kişinin, devleti yönetmek üzere seçilmesi olarak resmetmiştir (Eylemer, 2010: 38).

Siyasetin ahlâki bir görev olduğunu ve yönetimin sıradan insanlara bırakılmayacak kadar önemli olduğunun altını çizen Platon'a göre toplum üç sınıfa ayrılır: Halk, askerler (koruyucular) ve kral. Askerler halkın içinden çıkar, kral da askerlerin içinden çıkar. Şöyle ki, halkın içindeki yetenekli ve cesur bazı kişiler asker olur. Askerlerin içerisinden de yetenekli olan bir grup kişi, 30 yaşından sonra özel bir eğitime tabi olur, 20 senelik bir eğitim sonucunda en yetenekli ve uygun kişi kral olmayı

hak eder. Yani sonuç olarak Platon'a askerler (koruyucular) halkın içinden çıkan bir elit grup olmakla birlikte yönetici olan kral, tek kişidir. Bu kişi hem askerlik erdemlerini hem de 20 yıllık eğitimin boyunca edindiği bilgeliklere sahiptir ve bu donanımı ile halkı yönetme yetkisine sahiptir (Platon, 1992: 47).

Siyasi kararlarda halkın karar almasının bir felaket getireceğine, hatta bunun gereksiz ve zarar verici olduğuna da inanan Platon (Popper, 1998: 27), “*Ya krallar filozof ya da filozoflar kral olmalıdır*” diyerek (Türkdoğan, 2015: 177), sıradan halkın, filozofluğun erdemine sahip olmadığını ve geçici dünyevi isteklerin peşinde koştukları için devlet çıkarlarının onlara teslim edilmemeleri gerektiğini savunmaktadır.

2.1.1.2. Farabi (872- 950)

Farabi'ye göre siyaset, toplumdaki bütün halkın istekle yaşayabileceği, ortak yararı gözetilen ve geliştiren mutlu bir yaşam alanının, yine bütün üyeler tarafından ortak inşası olarak görülmektedir.³⁷ Bu noktada Farabi, insanın doğası gereği başkaları ile ortak bir amacı güttüğünü ve yaşamak için diğer insanlarla iş birliği yapmak zorunda kaldığını belirtir. Çünkü Allah, ihtiyaçlarını kendi başına görebilen hiçbir şey yaratmamıştır (Yıldız, 2014: 6). Her insanın, yaşamak ve üstün meziyetlere ulaşmak için yaradılış gereği başka insanlara muhtaç olduğunu belirten Farabi (2001: 79), her insanın ihtiyaçları için üzerine düşeni yapması gerektiğini, bunu da tabiatındaki mükemmelleşme ihtiyacını karşılamak için gerçekleştireceğini ifade eder.

Toplumun iki kısma ayrıldığını belirten Farabi'ye göre (2001: 79). Bunlar ya kâmindirler (yöneticiler) ya da eksiktirler (yönetilenler). Yönetilenler başkalarına emretmeyip, sadece aldıkları emirleri yerlerine getirirler. Farabi'ye göre dünyadaki tüm insanlar, doğal bir gereksinimin sonucu olarak bir araya gelmişler ve bir yöneticinin yönetimi altına girmeyi kabul etmişlerdir. Yönetici olan liderin iradesine giren yönetilenler, aslında devletin iradesini temsil ederler. Eğer yönetici kötü, cahil ve zalim olursa devlet de kötü olur.³⁸

İnsanlığın ilerlemesinin, gelişigüzel bir topluluk oluşturmaın ötesinde belirli bir amaca ilişkin olarak toplumun kim tarafından, hangi amaca ulaşmak için ve hangi ilkelere

³⁷ http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/779/siyasette_paradigma_degisimi_siyasal_katirim_ve_genclik

³⁸ <http://www.kirmizilar.com/tr/index.php/konuk-yazarlar2/2376-farabi-siyasi-dusuncesinde-toplum-devlet-yonetimi-ve-siyasal-rejim-sorunu>

göre örgütleneceği problemine doğru geliştiğini ifade eden Farabi, zenginlik, saygınlık ya da üstünlük kurma gibi amaçlar bakımından çokluk içeren cahil toplumlar karşısında, insanın doğal amacı olarak gördüğü en yüksek mutluluğa yönelmiş olduğunu ve bu uğurda dayanışma içinde olan toplumu da erdemli toplum olarak adlandırdığını belirtmektedir (Yıldız, 2014: 4).

Eşitsizlikçi toplum modelini savunarak, bu toplumun üzerinde yükselen bir ideal devlet modeli ortaya koyan Farabi devletin temeline hakikati ve erdemi koyarak, hakikatin ölçütünü vahiy kaynaklı olmasına bağlamakta, dolayısıyla erdemli ve bilge olan yönetici sayesinde, yöneten ve yönetilen çatışmasının olmayacağını vurgulamaktadır. Çünkü ona göre yöneticinin tek amacı, tüm insanların doğal amacı olan en yüksek mutluluğu insanlara sunmaktır (Yıldız, 2014: 6).

Uğraştığı ilimlerin her birinde, en az bir ihtisas sahibi olan, bu açıdan âlimden çok bir akademisyen olarak da tanımlanan Farabi, *El-Medinetü'l Fâzıla* kitabında “Ben Aristoteles zamanında gelseydim, onun en iyi öğrencilerinden olurum” sözleri ile ideal siyasetin ne olduğunu sorgulayan Aristoteles’e hayranlığını belirtmektedir (Farabi, 2001: 7). Platon ve Aristoteles gibi erdemli bir toplumun yine ancak ideal bir devletle gerçekleşeceği düşüncesini benimseyen Farabi’ye göre, filozofların egemen olduğu devlet ideal devlettir. Bu nedenle hükümdarın (filozofun), insanlığın tüm erdemleriyle donatılmış bir kişiliğinin olması gerekmektedir.³⁹

Farabi ideal devleti, tek bir vücut gibi birlik ve bütünlük içinde düşünmüştür. İdeal devlette, ideal yöneticinin sahip olması gereken özellikleri anlatan Farabi, çok fazla sayıda iyi özelliğe sahip tek bir yöneticinin olamayacağını düşünerek devletin başına bu özellikler açısından birbirini tamamlayacak iki veya üç, hatta daha fazla sayıda yöneticinin geçebileceğini kabul eder. Bu açıdan Farabi bir anlamda elitist bir yönetim biçimini; bir aydınlar aristokrasisini kabul eder görünmektedir. Farabi’ye göre devleti bu şekilde yönetenler ile yönetilenler “saf bir ruh âlemine girecekleri gibi, bu dünyada elde ettikleri bilgi derecesinin yüksekliğine göre, ahirette de yüksek derecelere erecekler ve aynı derecede yüksek saadet lezzeti tadacaklardır”.⁴⁰

---

³⁹ <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8425>

⁴⁰ <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8425>

2.1.1.3. İbn Haldun (1332-1406)

İbn Haldun, diğer normatif elitistlerin aksine yönetici elitin, filozoflardan oluşması gerektiğine inanmamaktadır (Yaşar, 2018: 513). İbn Haldun'a göre yönetici elit, siyasal iktidarı ele geçirmek ve sürdürebilmek için müşterek bir eylemi sürdürebilir kılmak için mecburi olan ve dayanışma ruhunu sağlayan toplumsal bağların tümü olan asabiyye'ye, ihtiyaç duymaktadır.

Bir topluluk veya toplumun bireyleri arasındaki yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan, direnme ve atılım yapabilmeyi mümkün kılan sosyal bağlılık duygusu anlamına gelen asabiyye, gerek üretim, gerekse sosyal-siyasal ilişkilerde birlikte eylem yapabilmeyi ifade etmektedir. Kan bağından kaynaklanabileceği gibi, din, dil, veya gelenek birliğinin bir sonucu olarak da ortaya çıkabilen asabiyyenin (Demir ve Acar, 2002:67), bir toplum üzerinde üstünlük ve egemenlik kurmanın, bir güce dayandığını, asabiyyenin varlığı ve kuvvetinin ise bu gücü belirlediğini belirten İbn Haldun, asabiyyeyi bu sebeple, devletin kurulmasında birincil öneme sahip görmektedir (Çiftçi ve Yılmaz, 2013: 87).

İslamiyet'in asabiyye'den çok faydalandığını belirten Haldun'un (2014: 95), bu yorumuna bakılınca asabiyye bu anlamda, yöneticinin, insanlar üzerindeki etkisi anlamında ve özellikle bir önder tarafından kullanılmakta, siyasal bir güç niteliği taşımaktadır. Asabiyye sahibi insanların şerefli ve asil bir aileye mensup olduğunu belirten İbn Haldun, asabiyyenin dayanışma ötesinde hususiyetleri olduğunu, herhangi bir siyasî dava için birbirleriyle dayanışma içinde olan insanların iyi bir karaktere sahip, daha cesur ve aileleri itibarıyla de seçkin olduklarını vurgulamaktadır (Kayapınar, 2006: 100).

Bir kimsenin kurucu lider olabilmesi için devleti idare edebilecek ölçüde asabiyyenin, erdeminin ve devletini koruyabilecek kudretinin bulunması gerektiğini ifade eden İbn Haldun'a göre her asabiyye sahibi kişi, hükümdar olamaz (Yaşar, 2018:518). Bunun için de halkı kendisine boyun eğdiren, vergiler toplayan, heyetler gönderen, sınırları koruyan ve kendi üstünde başka bir egemen güç olmayan yönetici hükümdar olabilir. İbn Haldun'a göre, devletin bekasının sürmesi için siyasi iktidarın varlığı yetmez, aynı zamanda egemenliğin de var olması gerekmektedir. Bu noktada hükümdar, halk üzerinde egemenlik kurabilmek için cebir ve şiddet uygulayabilen bir liderdir (Yaşar, 2018: 519).

İbn Haldun, asabiyyenin asıl amacının mülk olduğunu, mülk sahibi olmanın da egemenlik ve yönetim sahibi olmak anlamına geldiğini ifade eder (Yaşar, 2018: 516). Devletin ve hükümdarın mülk'e ihtiyacı olduğunu, bunu temin etmek için de çeşitli yollara başvurması gerektiğini belirterek, "Merhamet ve insafla hareket edip ezilmek ve ayaklar altında çiğnenmek yerine, kahr ve kuvvete başvurarak galip ve muzaffer olmak, hükümdar için de halk için de daha faydalıdır" diyerek bu şekilde kazanılan mülkün meşruluğunu savunmaktadır. Bu açıdan Makyavel'ci bir tavır takınan Haldun, devletin menfaati söz konusu olduğu müddetçe, bu tür durumların normal sayılabileceğini hatta anlamlı bir değer ifade ettiğini belirtmektedir (Haldun, 2014: 119).

Bu noktada İbn Haldun'a göre, sürekli olarak başkalarına zarar vermek eğiliminde olan insan, dış tehlikelere ve açlığa karşı korunmalarını sağladıktan sonra, birbirlerine karşı korunmaları ve birbirlerine zarar vermelerini önleyecek güce sahip olan bir kişiye ihtiyaç duymaktadır. Bu kişi ise mülk sahibidir.⁴¹

İbn Haldun mülk ile ilgili şunları söylemektedir: "O halde sulta ve hâkimin, söz konusu asabiyyetle [asabiyyeyle] öbürlerine galip gelmesi zaruridir. Aksi halde bu hususa tam olarak muktedir olamaz. İşte bu, tagallüp mülktür. Bu da riyasetten fazla ve onun ötesinde bir şeydir. Zira riyaset beylikten (şeflik) ibarettir ve reis rehberdir. Verdiği kararları, kendisine tabi olanlara zorla tatbik edemez, onlara baskı yapamaz. Mülk, ise zorla hükmetmek demektir, zora ve baskıya dayanan idare şeklidir" (Haldun, 2014: 350). İbn Haldun, tabi olan mülkün insana bahşedildiğini ve mutlaka hayır için kullanılacağına da vurgu yapar. Ona göre siyaset ve mülk, halk için bir kefalettir (Haldun, 2014:356).

İbn Haldun, mülke dayanan siyasetlerin uygulanma biçimini ikiye ayırmaktadır: İlki hükümdarın halkı keyfi isteklerine göre idare etmesi anlamına gelen, iktidarın tekelleştiği, otokrat bir hükümdarın işbaşında olduğu ve İbn Haldun'un onaylamadığı tabi mülk'tür. İkincisi ise tabi mülkteki keyfilik ve zorbalığın yerini akli siyasete göre yapılan kanun ve kuralların aldığı, akıl ve mantık çerçevesinde tüm halkı sevk ve idare etmek olan, kanunların akıllı kişiler, devlet büyükleri ve devlet işlerinde basiret sahibi kişiler tarafından düzenlenerek halka uygulandığı siyasi mülk'tür. Halkı idare ederken halkın

---

⁴¹ http://dusundurensözler.blogspot.com.tr/2008/03/ibni-haldun-ve-farab-ibn-sinaci-meden_27.html

menfaatini birinci plana alıp, yöneticinin menfaatini ona göre düzenleyen yönetim şekli olan siyasi mülkte düzen, hikmet ve akla dayanarak oluşturulmakta, halk da normları ve kuralları kabul ederek bunlara uymaktadır (Çiftçi ve Yılmaz, 2013: 90). İbn Haldun'a göre her iki mülk düzeninde de kanunlar yukarıdan zorlama ile yapılmakta, ancak tabii mülk'te kanunlar ve düzen, daha sert ve adaletsiz iken, siyasi mülk'te kanunlar daha adil ve daha merhametlidir (Yaşar, 2018:519).

2.1.1.4. Friedrich Nietzsche (1844-1900)

Normatif elitizm düşünürlerinden Nietzsche başyapıtlarından biri olan *Güç İstenci*'nde, güç istemini ve kudret iktidarını ele alarak elitizme ulaşmaya çalışan düşünürlerden biridir⁴². Toplumda iki tür insanın ve bunların oluşturduğu iki tür toplumsal sınıfın var olduğunu belirten Nietzsche, bunlardan ilkinin halk sınıfı olduğunu, diğerinin ise seçkinler sınıfı olduğunu ifade eder. Halk sınıfını sürü olarak tanımlayan Nietzsche, halk sınıfına din ve gündelik ahlâk kurallarının yeterli olduğunu savunur. Çünkü halk sınıfının asıl görevi, seçkin sınıfın oluşumuna elverişli bir ortam yaratmaktır.⁴³

Bu noktada demokrasiyi, seçkin zümreye inançsızlık olarak tanımlayan Nietzsche, demokrasiyi, "biz esasında hepimiz bencil bir hayvan ve ayak takımımız" sözleriyle tanımlar (Nietzsche, 2002: 368). Hayatı güçten ibaret gören Nietzsche, güçlerin çarpışmasından ve güçsüz olanın elenmesinden başka bir şey olmayan savaşı, seçkin yani üstün insana ulaşma noktasında bir araç olarak savunmuştur.⁴⁴

En güçlü ve yüksek yaşama isteminin, hayatta kalmak için mücadele etmekte değil, tersine güç ve egemenlik isteminde yattığını düşünen Nietzsche, bu düşünceyle güç istemi kuramı'nı oluşturmuştur. İnsanoğlunun yaşam mücadelesinin özünde bir güç istemi olduğunu savunan Nietzsche'ye göre bütün canlılar, yaptığı tüm eylemleri kendini korumak için değil, daha fazlası olmak için yaparlar. Bu da yaşamın devamlılığı için şarttır ve bu güç istemi, insanların kendini deşarj etmek ve yaratmak isteme arzusuyla ortaya çıkmaktadır (Nietzsche, 2002: 483). Nietzsche bütün insanların güç istemine sahip olmak istediklerini, örneğin kölenin bile efendi olabilme iradesini gözettiğini belirtir

⁴² http://www.felsefe.gen.tr/friedrich_nietzsche_ve_kudret_iradesi_guc_istenci_nedir.asp

⁴³ <http://ahlâkfel.blogspot.com.tr/2014/03/friedrich-nietzsche-ve-ahlâk.html>

⁴⁴ <http://ahlâkfel.blogspot.com.tr/2014/03/friedrich-nietzsche-ve-ahlâk.html>

(Nietzsche, 2002: 46). “ Bu fikriyle de köle ve efendi ayrımını evet’ler, onaylar. Canlılar arasındaki hiyerarşi, özellikle Nietzsche’de tür ve cins kavramlarıyla açığa çıkmaktadır. Hayatın devam edegelen deneyi olan insanda; kudret, iktidar hissiyatı, içgüdüsel olarak insanı eylemlere zorlar. İrade tatmin olamamışsa, Nietzsche’ye göre insan zevk alır; çünkü Nietzsche hazzı, iradenin tatminsizliğinden kaynaklanan bir durum olarak görür”.⁴⁵

Güç istencinin, daha güçlü olana direnmeyle, daha zayıf olanın da üzerine atılmayla oluşacağını belirten Nietzsche, bunu da oldukça doğru olduğunu ifade etmektedir (Nietzsche, 2002: 321). Kudret İradesi anlamına gelen güç istencinde, güce büyük anlam yükleyerek, seçkin sınıfın her şeye egemen olmasıyla üstün insanın ortaya çıkacağını belirten Nietzsche, bu anlamda da gücün, en yüce erdem olarak değerlendirileceğini ifade etmiştir. Ona göre özverili olmayı öğütleyen, zayıflığı, miskinliği koruyan ve bireyin güdülerini köreltip onu edilginliğe yönelten köleler ahlâkını benimseyen insanlar, artık sıradan kimselere ve korkaklara yarayan bu ahlâktan kurtulmalıdır. Bunun yolunun vicdan ahlâkı yerine, güç ahlâkını koymak olduğunu ifade eden Nietzsche’ye göre, insani ilişkilerde güç ön plandadır.⁴⁶ Ona göre güçlü olan haklıdır (Nietzsche, 2002: 473).

İktidar kavramının gücü istemekten ileri geldiğini ve güç istenci kavramının içine eritilerek aktıldığını ifade eden Nietzsche’ye göre (2002: 16) iktidar ile değer, birbirine bağlı olan karşılıklı kavramlardır. Değer kavramını en yüksek miktardaki kudret olarak gören Nietzsche, değer’i insanın kendine aktarabileceğini vurgulamaktadır. Nietzsche (2002:355), insanın en korkunç ve en esaslı talebini, güce yönelik içgüdüsel olarak görmekte bunun da varlığın, güç istemi olarak belirlenmesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu düşünce Nietzsche’nin elitizme giden yolunu açmaktadır.

Nietzsche’ye göre birey, kendi çıkarları için gerektiğinde başka insanları yok edebilir. Hatta bu doğru ve seçkin bir davranıştır⁴⁷. Çünkü sürü olarak nitelendirdiği halkın mutlak değerini reddetmesi ve önderi olan seçkini onaylaması gerekmektedir (Nietzsche, 2003: 14). Bu noktada yaşamda hiçbir değer ve ahlâki değer olmadığı

---

⁴⁵ http://www.felsefe.gen.tr/friedrich_nietzsche_ve_kudret_iradesi_guc_istenci_nedir.asp

⁴⁶ <http://ahlakfel.blogspot.com.tr/2014/03/friedrich-nietzsche-ve-ahlak.html>

⁴⁷ <http://ahlakfel.blogspot.com.tr/2014/03/friedrich-nietzsche-ve-ahlak.html>

görüşüne sahip Nietzsche nihilizmi⁴⁸, tamamıyla varlığı inkar eden ve üstinsana giden yol üzerinde bulunan aşılması gereken bir köprü olarak tanımlamaktadır.⁴⁹

Nietzsche'ye göre ahlâk değerleri, seçkin sınıftan yetişecek üst insanlarca konulacaktır. Seçkin insan, güç istencinin simgesidir. Nietzsche'nin bu yaklaşımı, gücün en yüce iyi durumuna getirilmesinden dolayı, bazı düşünürlerce faşizmin habercisi olarak nitelendirilse de Nietzsche bunu “güçlü olan gücünün gerektirdiğini yapmalıdır ve dünya güçlülerindir” (Nietzsche, 2002: 496) sözleriyle açıklar. Ahlâka olan bu inancın insan varlığını mahkûm ettiğini ifade eden Nietzsche, değer yargılarını olumsuzlamalar olarak adlandırarak, ahlâkın, insan varlığına yönelik iradeden yüz çevirme olduğunu belirtir (Nietzsche, 2003: 24; 25).

2.1.1.5. Jose Ortega Y Gasset (1883-1955)

Bir diğer normatif elitist Jose Ortega Y Gasset , “*Kitle İnsanı Nedir?*” sorusuna açıklık getirerek elitizme varmaya çalışmaktadır. Kitle insanını: “düşünmeyi bilmeyen, etik sorumluluk taşımayan, doğrudan eylemden öteye geçmeyen, geçmek istemeyen yeni insan türü” olarak tanımlayan Gasset (Gasset, 2009: ix), 20. yüzyıl Avrupa'sında kitlelerin sıradanlığa hevesli, mükemmelliğe karşı ve itaatkâr düşünceye eğilimli insan grupları olarak gördüğü kitle kültürü olgusunun, modern yaşamın karakterini belirleyen faktörlerden biri olduğunu ifade etmektedir.⁵⁰

Gasset, kitle insanını, kimliği, kendine ait ahlâkı ve normları bulunmayan, ancak bir kitlenin içerisinde, sıradan, çoğunluğun bir parçası olmakla anlam bulan ve bu çoğunluğu dayatan insan olarak tanımlamaktadır.⁵¹ Kendisine dayatılmış olan kabataslak kavramların ötesine gidemeyen, daha kötüsü gitme arzusunda olmayan kitle insanının, sorunsallığın varlığından bile habersiz tek boyutlu adam olarak tanımlayan Gasset (2009: 148), kendi görüşlerini başkalarına dayatmaya kararlı olan kitle insanının, istese de istemese de, yapısı gereği bir üst merci aramaya zorunlu bir varlık olduğunu, onu kendi

⁴⁸ Bütün değerleri, dini inançları, düzeni, ahlâkı ve otoriteyi reddeden görüşlerin genel adı.

⁴⁹ <http://sanatlayasamak.net/nietzsche-ve-nihilizm/>

⁵⁰ <http://www.pandora.com.tr/urun/kitlelerin-ayaklanisi/95305>

⁵¹ <https://medium.com/helmuth-von-moltke/en-b%C3%BCy%C3%BCK-tehlike-devlet-ortega-y-gasset-e-lce2bc50b59>

başına bulmayı başarırsa olağanüstü biri olduğunu, eğer bulamazsa kitle insanı olarak kalacağını belirtmektedir⁵².

Sorumluluk sahibi olmayan kitlenin kendi başına etkinlikte bulunabileceğini iddia etmenin kitlelerin ayaklanması demek olduğunu ifade eden Gasset (2009:145), kendi yazgısına karşı ayaklanmasının da bu anlama geldiğini belirtmektedir. Gasset'e göre özellikle 1. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan rejimler kitlelerin ayaklanmasıdır.⁵³ Bu dönemde yozlaşan Batı uygarlığını kitleler özümsememişlerdir. Örneğin Weimar Cumhuriyeti döneminde Almanya kültürel yozlaşma içine girmiş, amaçsız bir toplum ortaya çıkmış ve en keskin bir biçimde yabancılaşma olgusu yaşanmıştır.

Kitlelerin ayaklanmasını, insan yaşamının akıl almaz oranda büyümesiyle aynı anlama geldiğini ifade eden Gasset "Gel gelelim aynı olgunun öbür yüzü dehşet verici; bu yüzünden bakıldığında, kitlelerin ayaklanması insanlığın ahlâkının kökünden bozulmasıyla aynı şey" diyerek (Gasset, 2009: 159) kitlelerin ayaklanmasının olumsuz taraflarını gün yüzüne çıkartmıştır.

Gasset, *Kitlelerin Ayaklanması*'nda kendini herkes gibi hisseden kitleyi, bir adam olarak nitelermekte ve konuyu şu cümlelerle açıklamaktadır: "O adam kendini yeteneksiz ve sıradan, özel niteliklerden yoksun olarak hissedecektir; ne var ki kendini kitle olarak hissetmeyecektir. Seçkin azınlıklardan söz edildiğinde, o her zamanki muzırlar deyimin anlamını çarpıtmaya alışmışlardır: Şunu bilmezlikten gelirler ki, seçkin insan aslında kendini başkalarından üstün sanan bir ukala olmayıp, dilediği ileri hedeflere ulaşamasa da, başkalarından beklediğinden fazlasını kendi kendisinden bekleyen kişidir ve hiç kuşku yok ki, insanlığa uygulanabilecek en kökten ayırım işte bu iki yaratık sınıfı arasındadır: Bir yanda kendi kendisinden çok şey bekleyerek güçlükleri ve görevleri sırtlayanlar, öbür yanda kendi kendilerinden özel hiçbir şey beklemeyenler; bunlar yaşamayı her an nasılsalar öyle olmak diye anlarlar, kendi kendilerini mükemmelleştirmek için zora koşmaksızın, ipini koparmış şamandıra misali, öylece salınır giderler" (Gasset, 2009: 43).

---

⁵²<https://medium.com/helmuth-von-moltke/en-b%C3%BCy%C3%BCk-tehlike-devlet-ortega-y-gasset-e1ce2bc50b59>

⁵³ <https://medium.com/helmuth-von-moltke/en-b%C3%BCy%C3%BCk-tehlike-devlet-ortega-y-gasset-e1ce2bc50b59>

Gasset kitle insanının misyonunun, dünyada yönetilmek, etkilenmek ve temsil edilmek olduğunu belirtmekte, üstün nitelikli insanların olmaması durumunda en temel varlığından yoksun kalacağına vurgu yapmaktadır.⁵⁴ Bu noktada kitle insanı deyince, işçi ya da köylü sınıfın anlaşılması gerektiğini vurgulayan Gasset, üstün azınlıklarla, kitle arasındaki ayrımın bir sınıf ayrımından başka bir şey olduğunu ve doğal olarak sınıf olarak görülen şeyin aslında kitle olduğunu ve bunun da *vasat insan* olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir.⁵⁵

Mantığa kulak vermeyen kitle insanının yalnızca başı derde girince mantığını önemseydiğini belirten Gasset'e göre, bu vasat-seçkin ayrımı, çoğu kişi tarafından gözden kaçırılmakta, bu meseleye başka açılardan da bakmak gerekmektedir.⁵⁶ Akılcı yaklaşıma kapalı olan kitle insanı Gasset'e göre, medeniyetin bir ön şartı olmakla birlikte fikir alışverişine ve iletişime açık bir ortamda gelişen uygarlığa kapalıdır. Toplumdan kaçan bir kişiliğe bürünen kitle insanının, yalnızca kendi doğruları olduğunu ve bu sebepten yalnızlaştığını ifade eden Gasset, kitle insanının azınlıkta olan yaratıcı elit grubu anlamadığını, ancak bu yaratıcı seçkinlerin ilhamlarını toplumdan aldıklarını ifade etmekte, seçkinlerin toplumun ürünü olduklarını ve yaratıcılıkları ile toplumu geliştirerek uygarlığa yön verdiklerini belirtmektedir.⁵⁷

2.1.2. Klasik Elitizm Kuramı

Tarihteki bütün toplumların, biçim ve sayısı değişmekle birlikte, küçük bir azınlık tarafından yönetildiğini ifade eden klasik elit teorisyenlerin (Kurtbaş, 2017b: 394), demokrasiye yönelik eleştirileri önemli bir yer tutar. Yazdıkları incelendiğinde, Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca ve Robert Michels gibi klasik elitistlerin, elitizmi, toplumsal varoluşun kaçınılmaz bir parçası olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu düşünürler demokrasiyi gerçekleşmesi mümkün olmayan bir hayal ürünü olarak görerek, yönetimin her zaman seçkin bir azınlık tarafından kullanılacaklarını söylemişlerdir (Heywood,

⁵⁴ <https://medium.com/helmuth-von-moltke/en-b%C3%BCy%C3%BCK-tehlike-devlet-ortega-y-gasset-e1ce2bc50b59>

⁵⁵ <http://www.sabitfikir.com/elestiri/vasat-insan>

⁵⁶ https://tr.wikiquote.org/wiki/Jos%C3%A9_Ortega_y_Gasset

⁵⁷ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/193136/_Kitlelerin_ayaklanmasi_.html

2014a: 115). Söz konusu azınlığa Pareto ‘yönetici seçkinler’, Mosca ‘yönetici sınıf’, Michels ise ‘oligarşi’ adını vermektedir (Runciman, 1986: 49).

Çoğunluğun azınlığı kontrol etme imkânının, neredeyse hiç olmadığını söyleyen klasik elitistler; buna karşılık azınlık olan elitlerin kolayca organize olabildiğini ve ortak bir kültüre sahip olabildiğini savunmaktadırlar (Kurtbaş, 2017b: 394). Klasik elitistler, karamsar bir görüşe sahip olmaları ve zihinsel olana değil, algılanabilir, gözlemlenebilir olana göre davranmalarından kaynaklı realist yapıları gereği (Demir ve Acar, 2002: 273), yönetici iktidarın her zaman güçlü olması gerektiğini ifade ederlerken, Marksizm’e karşı görüşler ortaya koyarak, sınıfsız toplumu da reddetmektedirler (Heywood, 2011: 229).

Elitlerin, toplumun gelişiminde ve refaha ulaşmasında olumlu olarak büyük etkilerinin olduğunu altını çizen klasik elitistler; elitlerin içinden çıktığı toplumu yönetebilmesi için de halkın tesirinden uzak durmaları gerektiğini belirtmektedirler (Marty, 1936: 9). Klasik elitizme göre elitler, halktan ayrı bir sınıf olarak belirirler ve böylelikle sınıflı bir toplum yapısı muhafazakâr bir şekilde meşrulaştırılmış olur. Sonuç olarak toplumsal sınıfların sadece seçkinler arasındaki kavganın destek gücünü oluşturduğu görüşünü savunan klasik elitistlere göre yönetenler değişebilir ancak yönetilenler hep aynı kalacaktır.

2.1.2.1. Vilfredo Pareto (1848-1923)

Elit sözcüğünü, en güçlü, en yetenekli, en iyi ve en kötü olan anlamında, etimolojik bağlamı içinde kullanan Pareto (Kurtbaş, 2017b: 395), elit kavramını doğrudan kullanarak siyaset bilimi literatürüne dâhil eden ilk kişi olarak bilinmektedir (Eylemer, 2010: 39). Birbirlerinden çok farklı olan insanlar arasında hiçbir zaman eşitlikten söz edilemeyeceğini belirten Pareto, bu doğal eşitsizliğin toplumsal sınıfların oluşumunun temelinde yatan bir gerçek olduğunu ifade etmektedir (Tolan, 1983: 33).

Elit kişiler, doğal yeteneklerinden dolayı yaptıkları işlerde her zaman yüksek bir performans gösterebilen üstün başarılı kişilerdir. Bunun için Pareto elite hep üstünlük ifade eden bir konum yüklemiştir (Baykal, 1963: 7). Pareto (2005:27) bu görüşünü desteklemek için şöyle bir örnek vermektedir: İnsan faaliyetlerini tüm alanlarında ya da tüm meslekler için, herkese yaptığı işlere göre, okullarda olduğu gibi notla değerlendirme yapınız. Ancak bu değerlendirmeler mutlaka objektif olmalıdır. Örneğin trilyon kazanan bir iş adamına “10”, düşkünler yurduna düşmekle birlikte zar zor geçinen iş adamına “1”,

düşkünler yurduna düşene de “0” verilsin. Ayrıca çalışanın kazancının meşru olup olmadığına bakılmasın. Çünkü Pareto’ya göre gayrimeşru yüksek kazanç sağlamak da bir çeşit zekâ ve beceri işidir. İşte burada 10 alan kişilerin oluşturdukları sınıf elit sınıfı oluşturmaktadır. Böylece toplumda elit ve elit olmayan olmak üzere iki sınıf oluşmaktadır (Öztekin, 2014: 45). Bu açıklamadan da görüldüğü gibi en iyi notu alabilenler seçkinlerdir. Gerisi ise seçkin olmayanlar.

Mosca’nın yönetici sınıf teorisini geliştirerek sosyolojik bir temele oturtan Pareto, toplumun tüm yetenekli insanların seçkin sınıfa yükselebilmeleri imkânının olması gerektiğini savunmuştur (Öztekin, 2014: 40-46). Ancak ayrıcalıklara sahip olmayanlar için merhamet hisleriyle hareket edilmemesi gerektiğini de savunan Pareto, duygularla hareket etmenin; seçkin kesimin ayrıcalıklarını koruması bakımından tehlike yaratabileceğinin altını da çizmektedir (Pareto, 2005: 33).

Pareto bu noktada şunu savunmaktadır: “Muhafızlar zafer kazandıklarında, kendi insancıl platformlarını gerçek anlamda hiçbir zaman temsil edemeyecekleri için ahlâkî değerlerin hiçbirisi hümanist argümanları kabul etme yoluyla elde edilemeyecektir” (akt. Zetterberg, 2005: 8). Elit teorisini belgeli deliller ile değil, tarihsel açıklayıcı örnekler ile savunan Pareto, eliti zirvede bulunan insanların oluşturduğu toplumsal sınıflar olarak görmektedir (Arslan, 2007a: 89).

Seçkinlerin özellikleri ve dolaşımı hususunda, seçkinlerin üstün nitelikli kişiler olduğunu ancak çocuklarının her zaman aynı ölçüde üstün nitelikli olamayabileceklerini belirten Pareto’ya göre, soy ve ailenin yanı sıra, akıl, yetenek ve ahlâklı olmak da seçkinlik ölçütleri arasında yer almaktadır. Diğer yandan üstün yeteneklere ve güce sahip kişilerin kendilerini, içinde yaşadıkları topluma kabul ettirme çabaları da toplumsal sınıfların oluşmasını sağlamaktadır. Belirli bir zaman sonra, alt sınıf üyeleri, üst tabakadaki elitleri örnek alarak onlar gibi olmaya çalışmakta ve bu özenti, hırslı ve yetenekli alt sınıf üyelerinin, üst sınıf üyeleri olmalarını sağlamaktadır (Kurtbaş, 2017b: 395). Tarih boyunca devam eden bu sürece Pareto *‘Elitlerin Dolaşımı’* adını vermektedir (Eylemer, 2010: 40). Pareto’yu bu noktada ciddi anlamda eleştiren Mosca ise, *seçkinlerin dolaşımı* kavramını ilk kendisinin keşfettiğini ve Pareto’nun bu kavramı kendisinden çaldığını belirterek, bu konudaki asıl şerefin kendisine ait olduğunu belirtmekteydi (Pareto, 2005: 19).

Literatürde, “Toplumsal istikrar ve sosyal değişimin temel mekanizması olarak hem yönetici elit gruplarının kendi içlerinde nitelik açısından yenilenmek için hem de yönetici olmayan elitlerle yönetici olan elitler arasında karşılıklı gidiş gelişleri sağlamak için gerekli olan siyasal hareketlilik” (Demir ve Acar, 2002:128) olarak tanımlanan Elitlerin Dolaşımı teorisinde tarih, belirli bir seçkinler grubunun bir diğeri tarafından ikamesinden ibaret iken (Vergin, 2016: 124); iktidarın ve toplumdaki elit tabakanın el değiştirmesi, toplumsal ve siyasal değişimin önemli faktörlerinden birini oluşturmaktadır (Karakoyun, 2005: 24).

Bu değişim ise gelişmiş her toplumda bulunan alt tabakanın, üst tabakaya çıkmak için verdiği mücadele ile gerçekleşmektedir (Tolan, 1983: 33). Pareto, halkın yönetimde etkin olmasının sağlıklı olmadığını ve elitlerin yönetiminin toplumlar açısından daha ideal olduğunu ifade ederek (Arslan, 2010: 153), insan davranışını kalıntılar ve türevler olarak iki kategoriye ayırmaktadır. Türevlerin siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel değerlerle değişebileceğini savunan Pareto; ancak duygu, içgüdü ve mantık süzgecinden geçmemiş akıl dışı oluşan düşüncelerin ise değişmez kalıntılar olduğunu belirtmektedir (Pareto, 2005: 19).

Elit ve toplumun geri kalan kısmı arasındaki dolaşımıyla mümkün olabildiğini ifade eden Pareto için elit dolaşımını meydana getiren faktör iki psikolojik olgudur: kurnazlık ve güç (Pareto, 2005: 16). Yönetimi, kurnazlıkla ve güç yoluyla yönetenler olarak ayıran Pareto (akt. Heywood, 2014a: 115), kurnazlığıyla egemen olmayı başarmış olan bir elitin, toplum içindeki en kurnaz kişileri de kendine çekeceğini belirtmekte ve bu elitlere Tilkiler adını verirken, karşısında güçlü olan ama gücünü şimdilik kullanma hünerinden ve sanatından yoksun olanlara da Arslanlar adını vermektedir (Zetterberg, 2005: 126).

Seçkin olmayanların hemen hemen aslanların tamamından oluştuğu, seçkinlerin ise hem aslanlardan hem de tilkilerden meydana geldiği belirtilirken, asıl olarak her ikisinin de birlikteliğinin gerekli olduğunun altı çizilmektedir. Yönetimin sert, muhafazakâr aslanlar ile ikna kabiliyeti yüksek ve yenilikçi tilkiler arasındaki mücadele sonunda belirlendiği ifade edilirken, seçkin olanlar ile seçkin olmayanlar arasındaki dolaşımın hareketliliğe yön vereceği öngörülebilir (Kurtbaş, 2017b: 395).

Bu düşünceye göre her toplum şiddetle, yani aslanlarla kuruluyor, ama yerleşiklik sağlar sağlamaz aslanların kuvveti ve cesaretine duyulan ihtiyaç azalıyordu. Ardından bu

ihtiyacın yerini, tilkilerin daha ustalıklı hünerlerini devreye sokan çok daha yoğun bir ihtiyaç alıyor, dolayısıyla tilkiler egemen duruma geliyorlardı. “Bir toplumun kimliği ve y n duygusu, daha cesur (aslanca) niteliklere duyulan ihtiyacı bir kez daha ortaya çıkaracak  l de belirsizleŐene kadar tilkilerin egemenliği hüküm sürüyordu” (Marshall, 1999: 183).

Pareto’ya göre seçkinlerin dolaşımı; gücün ortaya çıkardığı seçkinlerin, eskilerin yerini alması demek değil, se kinlerdeki baskın tortunun da deęiŐmesi anlamına gelmektedir (Lewis, 2004: 455). Elitlerin dolaşımı düzensiz fakat sürekli dir ya da Pareto’nun ifade ettiği üzere: “İnsanlık tarihi seçkinlerin durmadan devam eden yer değiştirme tarihidir: Biri yükselirken, diğeri alçalır” (2005: 13). Yani insanlık tarihi, mücadele eden, iktidara gelen, ondan yararlanan veya yerini başkalarına bırakan ayrıcalıklı azınlıkların tarihidir (Yenilmez, 2007: 9).

Pareto, seçkinler dolaşımı teorisinde yönetici ve yönetici olmayan elitleri, toplumdaki geliŐmeyi, yenileŐmenin bir göstergesi olarak kabul ederek, yeteneklerini hırslarına uygun Şekilde kullanan elitlerin üst statülere sahip olduklarını, altta kalan elitlerin yerini ise dinamik elitlerin aldıklarından bahsetmektedir (Sayın, 1990: 125). Toplumsal çeliŐkinin sınıflar arasında olmaktan çok, elit azınlıkla, elit olmayan çoğunluk arasında olduğu görüşü, çeşitli kuramların temelini oluŐurmaktadır. Özellikle yönetici seçkinlerin, kendi aralarına katılmaya elverişli niteliklere sahip bulunanlara bu olanağı tanımamaları durumunda, iktidar kavgası sertleŐecek, seçkinlerin toptan değişimi olayıyla karŐılaŐılacaktır (Kışlalı, 1991: 76).

Bu noktada Pareto, toplumun üst tabakasını oluşturan elitleri ‘aristokrasi’ olarak da adlandırmakta ve bu sınıfı kalıcı ve değişmez bir sınıf olarak görmemektedir. Pareto “tarih bir aristokrasiler mezarlığı” derken (Eylemer, 2010: 40); seçkinlerin sürekli elit kalamayacaklarını, t keneceklerini belirterek insanlık tarihinin elit dolaşımı tarihi olduğunu (Kurtbaş, 2017b: 396) ve yönetici sınıfın değişebilir olduğunu savunmaktadır. Bu deęiŐebilirlik, yönetici sınıfın içyapısının deęiŐmesini sağlarken (Kapani, 2013: 132), elitler zaman içerisinde hem sayı hem de nitelik bakımından yenilendiklerine inanacaklardır.

2.1.2.2. Gaetano Mosca (1858-1941)

Gaetano Mosca, elit deyimini yazılarında açıkça kullanmamasına karşılık yönetici ve yönetilen sınıf farkını gündeme getirerek (Turhan, 1991: 30), kitle ve seçkinler ilişkisini ilk defa kuramlaştıran sosyolog olarak ifade edilmektedir (Kurtbaş, 2017b: 397). İnsanların hiçbir zaman eşit kaynaklara sahip olmadığını, bunun demokratik (olarak adlandırılan) ülkelerde de geçerli olduğunu söyleyen Mosca (Heywood, 2014a: 115), her toplumda “yöneten” ve “yönetilen” sınıf olmak üzere iki ayrı sınıfın mevcut olduğunu belirtmektedir.

Mosca’ya göre yöneten sınıfa dâhil olan kişiler, üstün yeteneklere sahip ve görünüşte sahip oldukları bazı yetenekleri dolayısıyla toplumda saygınlık kazanmış az sayıda kişidir. Hatta bu üstün yetenekleri, maddi veya entelektüel olarak da onları üstün kılmaktadır (Kalaycıoğlu, 1984: 355). Toplumların kaçınılmaz şekilde bu üstün gruplar tarafından yönetildiği görüşünde olan Mosca, küçük bir azınlığın, büyük bir çoğunluktan daha kolay bir şekilde organize olabildiğini belirtmektedir (Öztekin, 2014: 44). Mosca bu sayede küçük azınlığın, büyük çoğunluğu sürekli kontrol ve denetim altında tutabilmesini sağladığını, bunun sebebini ise (Kapani, 2013: 126-127), mutlu ve seçkin yönetici azınlığın çok iyi örgütlenmiş olmasına bağlamaktadır (Öztekin, 2014: 40). Bu örgütlenme de çoğunlukta olan sınıfın, azınlıkta olan sınıfın kuralları doğrultusunda hareket ederek yaşamını sürdürmesine olanak vermektedir (Öztekin, 2014: 44).

Yönetici sınıfın üyeleri çeşitli durumlarla birbirine bağlıdırlar. Bazı toplumlarda bu ilişki akrabalık ilişkileri ile gerçekleşirken, modern toplumlarda akrabalık ilişkilerinden daha da bağlayıcı olan kültür ve ideoloji birliği de söz konusudur. Bu bağlar elit sınıfa, aynı statüde olma ve aynı çıkarlara sahip olma bilinci aşlamakta, tek bir itici güçle hareket ederek, örgütlenmemiş çoğunluğu denetim ve kontrolü altında tutmasını sağlamaktadır (Vergin, 2016: 123).

Bunlarla birlikte Mosca, yönetici sınıfın iki çeşit farklı yapısının olduğunu altını çizmektedir. Bunlardan ilki olan otokratik/baskıcı-aristokratik seçkin yapısında otoritenin, yukarıdan aşağıya doğru olduğunu ifade eden Mosca, ikinci seçkin yapısı olan liberal-demokratik yapıda ise seçkin olmayanlar tarafından otoriteye yönetme yetkisi verildiğini, böylece seçkin olanlar ile olmayanlar arasında bir elit dolaşımının söz konusu olduğunu belirtmektedir (Kurtbaş, 2017b: 397).

Diğer yandan yönetici sınıfın, yönetilen sınıf üzerinde her zaman sınırsız bir üstünlüğe sahip olmadığını da fark eden Mosca, yönetici sınıfın sürekli bir sınıf olmadığını, toplumdaki sosyo-ekonomik değişmelere paralel olarak zamanla değişim gösterip, yönetilen sınıfın isteklerini ön planda tutmak zorunda kalabildiğini ifade etmektedir (Kapani, 2013: 127).

2.1.2.3. Roberto Michels (1876-1936)

Bir diğer klasik elitistlerden Roberto Michels de diğer klasik elitistler gibi demokratik olsun veya olmasın, yöneticinin fikri olmayan alt tabakadan değil, üstün yetenekli kişilikler olan üst tabakadan olması zorunluluğunun altını çizmektedir. Elit/ elit olmayan ayrımını, kişilerin örgütlerdeki yerlerine ve o mevkide bulunmanın sağladığı iktidarı kullanmalarına bağlayan Michels (Kurtbaş, 2017b: 398), iktidar kullanımının ise elitleri kaçınılmaz kıldığını belirtmektedir (Turhan, 2000: 42).

Her örgütte ortaya çıkan bu elit grubun, giderek bir oligarşi oluşturma eğilimi taşıdığını ifade eden Michels, bu durumun Oligarşinin Demir Yasası'nı ortaya çıkardığını belirtmektedir (Eylemer, 2010: 40). Bu yasaya göre demokratik örgütler kaçınılmaz olarak yöneticilerin çıkarlarına tabi duruma gelir ve böylece önderlik sağlamışarak bir oligarşiye dönüşür (Bogdanor, 1999: 77).

Seçkin üyelerin amaçlarını gerçekleştirmek için teknik bakımdan zorluklar yaşadığını ifade eden Michels, bu zorlukların altından kalkmak için uzmanlık gerektiğini ve uzmanlık için gerekli olan liderlik tecrübesinin de sadece birkaç kişiye açık konumda olduğunu belirterek, bir örgütten bahsedildiğinde aslında oligarşiden bahsedildiğini söylemektedir. Bu bağlamda yöneticilerin, kendi aralarında birlik olabildikleri sürece, örgütün tabanını oluşturan kitlelere karşı her zaman hâkimiyetlerini koruyabileceklerini ifade eden Michels, bu oligarşik durumun ortaya çıkmasının, kitlelerin uzman kadrolara karşı edilgen tutumunun devam etmesi durumunda kaçınılmaz olacaktır (Aydın, 2002: 48).

Michels'e göre daima yönetilmek duygusu içerisinde yaşayan kitleler için yönetilmek bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyacı bir liderin yönetimi ile gidermektedirler. Bu lider ise bir süreç içinde yetişen kahramandır (Küçüküçü, 2010: 24). Kitle'nin, yöneticiler karşısında pasif olmasının kaçınılmaz olduğunu belirten Michels, kitlelerin yönetime katılamayacağını ve toplumun sağlıklı işlerliği bakımından buna olumlu

yaklaşamayacağıının altını çizmektedir (Vergin, 2016: 125). Çünkü halk “yönetilmek için vardır, görüşü alınmak için değil” (Aydın, 2004: 151).

Michels’in *Oligarşinin Demir Yasası*’nın karşılaştırmalı bir yönteme dayanması, bir tek ülke veya partiyi aşan nitelikte bir evrensellik taşıması önemini korusa da (Öncü, 1982: 26); gözlem alanını dar tutan ve “partiler demokratik olmadığına göre demokrasi de demokratik değildir” sonucuna varan Michels, eleştirilerin odak noktası da olmuştur (Sartori, 1996: 163).

Duverger (1993: 176), Michels’in Oligarşinin Demir Yasası fikrine nasıl ulaştığını şöyle açıklamaktadır: “Roberto Michels, Avrupa ve özellikle Almanya’daki sosyalist partilerle işçi sendikaları üzerinde yaptığı çözümlere dayanarak bu kuramı ortaya atmıştır. Kurama göre, otoritelerin atanmasında başvuru yolu ne olursa olsun ister açık ve özgür seçimlere başvurulmuş ve hatta bu seçimler düzenli aralıklarla yenilenmiş olsun –değişik kademelerdeki yöneticiler, iktidarlarını sürdürme eğilimi taşırlar ve kendilerinden sonra gelecek olanları, bir çeşit kooptasyonla belirlerler; resmi seçimler de bu durumda onaylamanın ötesinde bir anlam taşımazlar. Böylece örgütlerin tümü, hatta yapıları resmen demokratik olanlar bile, yapılarını fiilen oligarşiye dönüştüren ‘demirden bir yasa’ya tabi olacaklardır”.

Görünüşte demokratik gerçekte ise oligarşik olarak adlandırılan bu örgütlerde, bürokrasinin kontrolü belirli bir azınlığa vermekte olduğunu, bunun da örgütsel uzmanlığı tekelleştirdiğini ifade eden Michels bu sayede azınlığın örgütsel uzmanlığı tekelleştirerek, kendi konumlarını sağlamlaştırdıklarını belirtmektedir (Kurtbaş, 2017b: 398). Büyük ölçekli modern örgütlerin kaçınılmaz olarak oligarşik özellikler gösterdiklerini ve bu oligarşik düzenin, yöneten ve yönetilenlerin idealleri ile uyumlu olmasa bile, kaçınılmaz olarak gerçekleştiğini belirten Michels (Eryılmaz, 2014: 268), her örgütün aristokratik eğilimlere sahip olduğunu ve belirtilen örgütlerin bu sebeple ikili bir nitelik taşıdığını ifade etmektedir (Vergin, 2016:124).

2.1.3. Modern Elitizm Kuramı

Klasik demokrasi kuramcılarının iddia ettiği aksine, demokrasinin bir yaşam biçimi değil, egemen elit yöneticilerin belirli aralıklarla seçilmesini sağlayan bir yönetim biçimi olduğunu ileri süren modern elitizm (Demir ve acar, 2002: 105), 1950’li ve 1960’lı yıllarda oldukça büyük bir üne sahip olan ve plüralist/rekabetçi sıfatıyla da anılmıştır. Elit

kavramı ile demokrasiyi bağdaştırmaya çalışan ve kökenini liberal düşünceden alan modern elitizm, gücün çok sayıda grup arasında dağılmış ve paylaşılmış olduğunu ifade ederek, karar verici konumdaki hükümet gücünün, öteki elit grupları tarafından (ekonomik elitler, sendika elitleri, muhalefetteki siyasi elitler vs.) sınırlandırıldığını savunmaktadır. Genel olarak muhafazakâr değil, radikal olan modern elit teorisyenleri, elitler tarafından yönetimin gayri âdil ve gayri demokratik olduğunu söylemektedirler (Kurtbaş, 2017b: 399).

Max Weber, Joseph Schumpeter, Giovanni Sartori, Raymond Aron, Lasswell, Wright Mills ve Karl Mannheim gibi düşünürler modern elit kuramının öncüleridir. Max Weber, elitlerin bürokratik ve siyasi taraflarını incelemektedir. Kişinin önünde engellemeler bulunmasına rağmen, amacına ulaşmasını güç olarak tanımlayan Weber'e göre bu yeti, vatandaşın toplumun hiyerarşik yapısı içindeki sosyal konumu ile yakından ilişkilidir (Arslan, 2003: 122).

Demokrasinin halkın yöneticisini seçmekten çok, yöneticiler arasında bir seçim olduğunu belirten Joseph Schumpeter ise, demokrasinin bir amaç değil, yöntem olduğunu savunmaktadır (Schumpeter, 2007:135). Bu bağlamda demokrasi için, halkın kendi kendisini yönetmesi değil, yalnızca kendini yönetecek elitleri seçmesi anlamına geldiğini ifade eden Joseph Schumpeter (Öztürk, 2012:7), ancak elitler arasında yapılacak seçim sonucunda galip çıkmak için elitlerin halk lehine yaptığı şeylerin, kişisel refahın ve özgürlüğün artışına olanak sağladığını belirterek, önemli olanın seçenler değil, seçilenler olduğuna vurgu yapmaktadır (Schumpeter, 1971: 168).

Giovanni Sartori de (1996: 32), Schumpeter ile paralel bir görüşle siyasetin, vatandaş ve elitler arasındaki ilişkiye dayandığını düşünür. Seçimlerde kurulan bu ilişkinin sonucunda halkın rızasının alındığını belirten Sartori, aslında kararların daha önce elitler tarafından alındığını ve halka sunularak onaylandığını ifade eder. Demokratik rejimlerde yönetici elitlerin rolünü görmezlikten gelmenin ve demokrasiyle bağdaşmaz saymanın gerçekçi bir tutum olmadığını belirten Sartori, demokratik değerlere ve ilkelere bağlı yetenekli liderlerin varlığının, sistemin başlıca güvencelerinden biri sayılması gerektiğinin altını çizmektedir. Seçimlerin asıl amacının halkın yönetime katılmasını değil, yönetici liderler grubunu belirlediğini belirten Sartori, demokrasinin hem seçilmiş

elit poliarşisi⁵⁸ hem de birbirleriyle rekabet halinde bulunan elitlerin ayıklanma sistemi anlamına geldiğini ifade etmektedir (Karakoyun, 2005: 12).

Çağdaş Fransız Sosyal Bilimci Raymond Aron ise, hiçbir toplumun bugüne kadar halk tarafından yönetilmediğinin altını çizerek, tüm rejimlerin sisteme başka bir isim verilmiş olsa bile oligarşik bir yapıya sahip olduklarını ve bir azınlık tarafından yönetildiklerini ifade etmiştir (Kapani, 2013: 135). İster liberal demokrasilerde, ister komünist sistemlerde, ister muhafazakâr sistemler de isterse de faşist sistemler de olsun, her zaman seçkin ve sınırlı bir azınlığın büyük çoğunluğu yönettiğini ifade eden Aron, Marksist rejimlerde bile işçi sınıfının toplu olarak iktidarı kullanamadığını, iktidarı yine işçi olan azınlık bir grubun kullandığını belirtmiştir (Öztekin, 2014: 45).

Aron'a göre bunun yanı sıra, komünist rejimde tek ve birleşmiş bir elitin bulunmasına karşılık, liberal rejimde elit grupların sayıca çok ve bölünmüş olması da sorun teşkil etmektedir. “Örneğin, Sovyetler Birliği’nde politikacılar, yüksek memurlar, generaller, sendika liderleri ve işletme yöneticileri genellikle Komünist Partisi’nin üyesidirler. Bu birleşmiş elit, hiçbir karşı ağırlıkla dengelenmediği için mutlak ve sınırsız bir iktidara sahiptir” (Kapani, 2013: 135).

Başka bir bakış açısıyla olaya yaklaşan Harold D. Lasswell, siyasal elit kavramına özellikle vurguda bulunarak eliti, iktidarı ellerinde tutanlar olarak tanımlamakta; eliti elde edecek ne varsa ondan en çok faydalananlar olarak tanımlamaktadır (Daver, 1965: 519).

Ancak bir toplumun seçkin bir azınlık tarafından yönetilmesine karşın yine de demokratik olabileceğini savunan Lasswell’e göre önemli olan, siyasi iktidarı ellerinde bulunduranların, toplumun özgür iradesiyle, serbest, eşit ve gizli yapılan seçimlerle işbaşına gelmeleri ve yönetilenlerin yönetenleri sürekli denetliyor olmalarıdır. Yani çoğunluk yöneticiyi seçim, referandum, halk oylaması gibi baskı ve çıkar grupları aracılığıyla sürekli denetleyip kontrol edebildiği sürece, yönetimler demokratik sayılmalıdır ve yönetim şeklinin demokratik olup olmadığının ölçüsü ise bu sistemin düzgün bir şekilde işleyip işlemediği ile ilgili olmasıdır (Öztekin, 2014: 46).

Genel olarak modern elitizmi destekleyen düşünürler, bir toplumda elitlerin varoluşunun ve bunların politika sürecinde etkin bir role sahip bulunmalarının, o

---

⁵⁸ Modern sanayileşmiş toplumlarda, birden fazla elit grubunun aynı anda toplumsal ve siyasal süreçleri etkilemesiyle ortaya çıkan bir elit çoğulculuğunu ifade eden yönetim tarzı.

toplumda mutlaka anti-demokratik bir yönetim sisteminin var olması sonucunu doğurmadığını savunmaktadırlar (Karakoyun, 2005: 10). Nitekim Arslan (2003: 120), bu konuya ilişkin olarak şu görüşü belirtmiştir: “Görelî elit özgürlüğünü, demokrasinin vazgeçilmez prensiplerinden biri olarak gören demokratik elit teorisine göre, gücün elit grupları arasında dağılması ve bu elitlerin bağımsız olmaları yalnızca demokrasiyi koruyup yaşatmak için değil, despotik rejimlerin ortaya çıkmasını önlemek için de zorunludur. Bu düşünce kökenini liberal düşüncenin, ‘bireysel hak ve özgürlükler için devlet gücünün sınırlandırılması’ ilkesinden alır”.

2.1.3.1. Wright Mills (1916-1962)

Elit anlayışı hem dağınık hem de karmaşık olan Wright Mills, elit kavramını iki değişkene bağlamaktadır. Bunlardan ilki, toplumda egemen kurumları elinde bulundurmak, ikincisi ise toplumun üst katmanlarından birine üye olmaktır (Kurtbaş, 2017b: 399). Bu iki değişkenle, bir toplumda, siyasal elit, ve iktidar elitinin yapısının varlığından söz eden Mills, siyasal elitin yönetimde söz sahibi gibi görüldüğünü ancak iktidar elitinin alt konumunda bulunduğunu ifade etmektedir. Vatandaşlar, siyasal elitlerle görüşme imkânı bulabilirken, üst konumda bulunan iktidar seçkinleri ile görüşme imkânı bulamamaktadırlar.⁵⁹

İktidar Eliti isimli kitabıyla ses getiren ve iktidar elitini *stratejik kumanda mevkilerini* işgal eden kişiler olarak tanımlayan Mills’e göre (1974: 228), iktidar yapısının en üst düzeyinde bulunan stratejik kumanda mevkilerini işgal edenler ve etmeyenler arasında, önemli bir uçurum bulunmaktadır (Poloma, 2010: 293). Sınıf deyiminin ekonomik, yönetici deyiminin ise siyasal nitelik taşıdığını düşündüğü için, yönetici sınıf deyimini özellikle kullanmayan Mills, yönetici statüsünde bulunan tüm kişileri iktidar seçkinleri olarak nitelemektedir (Tolan, 1983: 90). Elitlerin aralarında sıkı bir bağ ve dayanışma olduğuna, elitlerin siyasal ve ekonomik karar verme süreçlerini kontrol etme gücüne sahip olduğunu belirten Mills (1974: 40), toplumda iktidar seçkinlerinin olduğu iddiasını belli bir toplumla sınırlamış ve; bu iddiasını 1950’lerde İkinci Dünya Savaşı sonunda Amerika toplumu üzerinde yaptığı incelemeler üzerine oturtmuştur. Elit gruplar arasındaki bazı çekişmeler nedeniyle demokrasinin bozulduğuna

⁵⁹ <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/213642.s.72>

dikkat çeken Mills, bu inceleme ile özellikle Amerika'daki merkezî iktidarın gün yüzüne çıktığını ifade etmektedir.

Söz konusu incelemesinde ABD'de seçkinler grubunun askeri, ekonomik ve siyasal kurumlara dağıldığını belirleyen Mills; *Capitol* (siyasal eliti), *Pentagon* (askeri elit) ve *Wall Street'ten* (iktisadi elit) oluşan bu grubun, birbirlerini ayakta tutmak için çok önemli niteliklere sahip olduklarını ve yöneticileri arasında sıkı bir dayanışma ve çıkar birliği olduğunun altını çizmektedir (Heywood, 2011: 228). Bu üç güç merkezinin, yönetimde aldıkları pozisyonlar sayesinde daha fazla güç ve süreklilik sağlayarak büyümeye devam ettiklerini ifade eden Mills (1974:157), bu merkezlerin birer dikta ve büyük tarihsel sonuçları olan kenetlenmiş müdüriyeti oluşturarak (Ponoma, 2010:293), *iktidar üçgenini* oluşturduklarına vurgu yapmıştır (Vergin, 2016: 135).

İktidar seçkinlerinin, askeriyeyi, büyük şirketleri ve siyasi mekanizmayı topyekûn yönlendirebilecek kapasitede olduğunu ifade eden Mills'e göre, bu elitlerin sahip olduğu güç, araç ve imkânlar onlara muazzam bir güç sağlamaktadır (Arslan, 2010: 157). Orduyu, büyük şirketleri ve siyasi mekanizmaları kendi amaçlarına erişmekte birer araç olarak kullanan iktidar seçkinleri, sadece siyasi, ekonomik ve askerî alanda değil, sosyal, kültürel ve psikolojik alanlarda da merkezdedirler (Vergin, 2016: 135).

İktidar elitinin içine doğrudan bürokratları dâhil etmeyen Mills, bürokrasinin kurumsallaşmasına imkân vermeyen patronaj geleneğinden gelen siyasi bürokratların, lider yöneticiler ile birlikte iktidar elitinin üçlü sacayağından birini oluşturduğunu ifade etmektedir (Vergin, 2016: 123). Mills, yönetimin bu şekilde elitlerce kontrol edilmesini, merkezileşmiş bir iktidar olgusu olarak görmektedir (Mills, 1974: 40). Oluşturdukları bu sıkı ilişkiler sayesinde bir bütünlük ile siyasal iktidarı paylaşan iktidar seçkinleri, aynı kulüplere üye olmuş ve hatta aileler arasında kız alınıp verilerek bu sayede 'devlet işleri'ni birlikte yürütmüşlerdir (Heywood, 2011: 228). Mills iktidar seçkinlerinin, eriştikleri statüye sadece doğal yetenekleri ve liyakatlerinden dolayı gelmediklerini belirterek (Vergin, 2016: 135); elit grubun günümüzde gücünü yavaş yavaş kaybetmeye başladığının da altını çizmektedir (Heywood, 2011: 228).

2.1.3.2. Karl Mannheim (1893-1947)

Siyasetin özünün, fırsatları kullanmaktan ibaret olduğuna vurgu yapan Mannheim, tarihi yapanların, kitleler, fikirler veya gizli etkileri olan güçler değil, sadece ayakta kalabilen elitler olduğunu belirtir (Mannheim, 2002: 157-158).

Elit yönetici karşıtlığı çerçevesinde, köksüz ve yığın halindeki grupların toplumsal mekânlarını henüz bulamadıkları için yükselme çabası içerisinde olan elitlere dönüşebildiğini belirten Mannheim, bu gruplar için önemli olanın, toplumsal yapıların dönüştürülmesinden ziyade, mevcut yönetici elitlerin yerine başka elitlerin geçirilmesi olduğunu ifade etmektedir. Tarihin, bazı gruplar tarafından elitlerin dönüşümü olarak, başkaları tarafından ise tarihsel-toplumsal yapının dönüşümü olarak algılanmasının bir rastlantı olmadığını belirten Mannheim'e göre herkes, toplumsal tarihsel bütünün içinden iradesel olarak tayin ettiği olguyu görmektedir (Mannheim, 2002: 166).

Güçlerin şiddet ve baskı ile yeniden etkin olduğunu ifade eden Mannheim, birçok şeyin istikrara kavuşmasına ve yeni elitlerin doğru adaptasyonlarda bulunarak kendilerini ilişkiler bütünü içinde konumlandırmayı başarmalarına rağmen, yine de itici güçlerin dinamiğinin galip geldiğinin altını çizmektedir. Bu noktada, gelişen toplumsal olaylar çerçevesinde, toplumsal yapı değişikliklerinin değil, salt kişi bazındaki değişikliklerin söz konusu olduğuna vurgu yapan Mannheim, modern tarihte daha önce de böyle bir diktatörlük biçimi olan Napolyon'un diktatörlüğüne tanık olurken, bu tür örneklerin, belli elitlerin yükselişinden başka bir şey olmadığını ve sosyolojik açıdan bakıldığında, yükselmekte olan burjuva dünyasının bu güçleri kendi çıkarları lehine yönlendirmeyi başararak galip geldiklerinin altını çizmiştir (Mannheim, 2002: 167).

Çoğulcu ve parçalı demokrasi fikrini savunan ve siyasetin elitlerin elinde şekillendiği fikrini savunan Mannheim yönetici elitin halka karşı her zaman sorumluluk taşımaları ve gerektiğinde görevlerinden alınabilmelerinin demokrasinin bir teminatı olarak görülebildiğini belirtmiştir.⁶⁰ Ancak çoğunluğun kendisini yönetecek eliti seçmesinin de demokrasinin varlığına işaret olduğuna vurgu yaparken Mannheim şu görüşü savunmaktadır: "Siyaset fiilen seçkinlerin elinde şekillenmektedir ancak bu toplumun demokratik olmadığı anlamına gelmez. Zira bireysel özgür yurttaşların, hükümette her zaman dolaysız rol almaktan alıkonulsalar bile, en azından belli aralarla

---

⁶⁰ <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4200/sayfa/1991/2/14/4.xhtml>

arzularını duyurma olanağına sahip olmaları demokrasi için yeterlidir” (akt. Bottomore, 1996: 113). Bir birey olarak yurttaşın insan olmasından gelen özgürlükleri olarak tanımlanan yurttaş özgürlükleri ise, ortak insanlık düşüncesini temel almaktadır (Bogdanor, 1999: 533).

Bir toplumun yönetiminde birden fazla elit kesimin etkin olması durumunda o toplumda yanlış bir şeyler olduğu vakit suçun tüm kesimlere yüklenebileceğini belirten Mannheim, 20. yüzyıl boyunca ortaya çıkan ulusların kapitalist uygulamaları ile elitlere duyulan güvensizliğin yerini, onlara olan gereksinimin aldığı ve sendikalar ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla alt kesimin sorunlarının elitler tarafından dile getirildiğini belirtmektedir. (Bottomore, 1996: 104).

Bir sonraki bölümde, demokratik elitizm çerçevesinde ortaya çıkan yeni bir model olan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli incelenip değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOKRATİK ELİTİZM TEORİSİ BAĞLAMINDA YENİ BİR ELİTİZM MODELİ ÖNERİSİ: “GÜÇLÜ DEMOKRATİK ELİTİZM” MODELİ

*“Elitler, çoğunluğun tiranlığa dönüşmemesinin garantörü;
Yurttaşlar ise, elitlerin oligarşiye ve plütokrasiye dönüşmemesinin
denetleyicisi olmalıdır.”*

“Güçlü Demokratik Elitizm Modeli”

Elitizm teorileri, siyasetin temel hususlarından biri olan elitizm gerçeğini ele alarak; tarih boyunca çoğunluk ve azınlık arasındaki güç-iktidar ilişkilerine sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi bir perspektif kazandırmaya yönelik analizler ve açıklamalar yapar. Bu bağlamda literatürde sosyolojiden kamu yönetimine; siyasetten, ekonomiye kadar birçok disiplin, elitizmi kendi açısından konumlandırmaya çalışırlar. Özellikle bunlar arasında sosyoloji ve siyaset bilimi literatüründe elitizm olgusu geniş bir yer tutar.

İlgili literatürde dikkati çeken en önemli hususlardan biri, elitizm konusunun geniş yer tutmakla birlikte; bahsi geçen birçok hususun güncellenmeye ihtiyaç duyduğu ve bazı hususların artık anakronik kaldığı gerçeğidir. Bu açıdan tez çalışmasına konu olan *Güçlü Demokratik Elitizm Modeli*⁶¹, tutarlı bir argüman içeriyor olması ve demokratik elitizm teorilerine güncel katkılar sunması bakımından dikkate değerdir.

Son yıllarda kitle iletişim araçlarının sayısının ve çeşitliliğinin artması, aynı uygarlık düzlemini paylaşmakla beraber, modernliğe ve modernizme yapılan içsel eleştiri ve alternatif geliştirmeye yönelik çabaların postmodernizmle birlikte yoğunluk kazanması (Demir ve Acar, 2002:266), siyasette beliren belirsizlik ve parçalı yapı, toplumların eğitim seviyesinin artması ve bireyselliğin ortaya çıkması gibi hususlar, elitizm teorilerinin güncellenmesi veya zamanın ruhuna uygun olarak yeni tasarımlar geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Literatürde, normatif elitizm teorisi elitleri arzulanan bir siyasal yapı olarak görürken, klasik elitizm teorisi elitlerin kaçılmaz bir siyasal ve sosyal gerçeklik olduğunu

---

⁶¹ Dr. Kurtbaş'ın “Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: “Güçlü Demokratik Elitizm Modeli” adlı makalesine “www.turkishstudies.net” adresinden ulaşılabilir.

ifade etmekte ve buradan hareketle elitizmin demokrasinin bir çıkmazı olduğunu ifade etmektedir. Demokratik elitizm modeli ise, elitizmi gayri adil, gayri demokratik bulmakla birlikte, bir ehveni şer, yani kötünün iyisi olarak görmektedir.

Bu noktada Güçlü Demokratik Elitizm teorisi ise, demokratik elitizm teorisinin varsayımlarını neredeyse bütünüyle kabul ederek; elitizm teorilerine bazı eklemelerde bulunarak, güncel katkılar sunmaya çalışmaktadır. Nitekim güçlü (elitli) bir demokrasinin “nasıl olması gerektiğine” ve “nasıl olabileceğine” dair tartışmalar, demokratik elitizm teorileri içinde halen süregitmekte iken Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, elitler, halk ve demokrasi arasındaki ilişkiyi şöyle bir bağlama oturtur:

“Klasik elitizmin iddia ettiği gibi elitli demokrasi; imkânsız olmadığı gibi çoğunluğun azınlığı kontrolü ve denetlemesi de mümkündür. Elitlerin yapısı açısından ise, toplumun her yerine yayılmış, parçalı elit grupları arasındaki güç mücadeleleri, modern elitizm teorilerinin iddia ettiği gibi; her zaman, elit olmayanlara yaramayabilir. Öte yandan, toplumda bütünleşik-yeknesak bir elit varlığı da problemlidir. Zira halk elitleri, elitler de halkı yansıttığı gibi, ikisi de birbirini etkiler, şekillendirir ve hatta inşa eder. Elitlerin yekpare olmasını istemek, halkın da yekpare olmasını istemek anlamına geleceğinden, parçalı ve insicamlı olmayan elit, demokrasinin önemli bileşenlerinden biridir. Bu açıdan parçalı, güçlü ve erdemli elitlerin karşısında, katılımcı, aktif ve etkili bir yurttaşlık gerekir. Bu ve benzeri eksiklikler ve açıklıklardan dolayı, yeni bir model oluşturma gereği hâsıl olmuştur” (Kurtbaş, 2017: 405).

Modelin ortaya konduğu derginin sayfalarında, ilginç bir kavramlaştırma olan “reel liberalizm” kavramlaştırmasıyla, günümüz liberal demokrasilerinin sorun ve zafiyetlerine ilişkin kavrayıcı tespitlerle karşılaşırız:

“Reel liberalizm, halkın zayıf olduğu ve güçlü ekonomik siyasi oligarşiler karşısında etkisiz kaldığı, fiili bir duruma denk düşer. O bakımdan demokratik elitizm teorisinin, sosyopolitik gerçekler karşısında yeniden düzenlenmesi ve inşa edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar demokratik elitizm teorisi, katılımcı demokrasi kavramlaştırmalarıyla geliştirilmiş olsa da halen bazı açık ve yetersiz noktalar olduğunu düşünmekteyiz. Bu

bağlamda biz, Demokratik Elitizm Teorileri bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modelini üretiyor ve öneriyoruz (Kurtbaş, 2017: 408).

Buna göre, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, elitleri ve halkı dengeli bir denetim mekanizması içinde konumlandırmakta ve *“elitlerin, çoğunluğun tiranlığa dönüşmemesinin garantörü; yurttaşlar ise, elitlerin oligarşiye ve plütokrasiye dönüşmemesinin denetleyicisi olduğu”* bir siyasal sistemin ideal bir yapı olduğunu iddia etmektedir (Kurtbaş, 2017b:385).

Burada görüldüğü üzere Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, ne Normatif Elitizm teorisinin ifade ettiği gibi siyasette elitleri büsbütün arzulan ve olumlanacak bir husus olarak görmekte ne de Klasik Elitizm teorisinin belirttiği gibi elitli bir yapıyla demokrasinin mümkün olmadığını iddia etmektedir; demokratik elitizmin ana ilkelerini kabul eden ama ona cumhuriyetçi değerler katmaya çalışan bir modeldir.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, demokratik elitizm teorileri içinde, *“Cumhuriyetçi değerlere sahip, halka hesap veren, ‘erdemli ve güçlü’ elitlerin; vatandaşlık erdemlerine sahip, katılımcı, ‘aktif ve etkin’ bir yurttaşlıkla kuşatıldığı, denetlendiği ve hatta üretildiği ve yeniden üretildiği bir modeldir. Bu model, tarih boyunca, bütün toplumların küçük bir elit tarafından yönetildiği, demokrasilerin bile halkın kendi kendini yönettiği değil; kendini yönetecek elitleri belirlediği bir rejim olduğu kabulünden hareketle, kaçınılmaz elit gerçeğinin, demokrasi için bir kusur olmadığı iddiasını temel almıştır”* (Kurtbaş, 2017: 405).

Bu bölüm, yapı bakımından iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin temel varsayım ve değerleri, modelin bileşenleri ve fren/denge mekanizmalarına yaklaşım tarzı ele alınmaktadır. İkinci kısımda ise, literatürel bir karşılaştırmaya gidilerek, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin normatif elitizm teorisi, klasik elitizm teorisi ve modern (demokratik) elitizm modelleri arasında nerede durduğu, mevcut söylemlerle hangi açılardan benzeştiği veya onlardan ayrıştığı hususları üzerinde durulmaktadır.

3.1. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli

Güçlü Demokratik Elitizm Modelini etraflıca anlatabilmek için, modelin temel varsayım ve değerli, bileşenleri ve temel denge-fren mekanizmalarını nasıl kurguladığı

meselesinin anlatılması gerekecektir. Bu açıdan, aşağıda, modelin bu üç hususu, dayandığı temel referanslara bağlı kalarak anlatılmaktadır.

3.1.1. Güçlü Demokratik Elitizmin Temel Varsayım ve Değerleri

Tarih boyunca elitlerin yönettiği ve azınlık iktidarlarının olduğu oligarşik toplumlarda çoğunluk siyasette etkin ve aktif olamamaktadır (Heywood, 2014b: 540). Bu anlamda, kavramsallaştırılma biçimi muhtelif olmakla birlikte, tarih boyunca, neredeyse bütün toplumlarda, küçük bir azınlık olan oligarklar, toplumun çoğunluğunu yönetegelmişlerdir.

Oligarşi kavramının anlamı ve oligarşik grupların toplumda nasıl egemenlik kurduğu ile ilgili olarak Bogdanor şunları ifade etmektedir: “Oligarşi teriminin, iki farklı anlam ve yan anlamı vardır. Eski Yunanca’daki özgün anlamıyla, sözcük, birkaç kişinin yönetimi anlamına gelir. Monarşi, otokrasi (bir kişinin yönetimi) ve demokrasiden (halkın yönetimi) ayrılır. Oligarklar, kendi çıkarlarına göre yönetir ve sıradan kişilerin yoksun bırakıldığı özel erk ve ayrıcalıkları üzerlerinde toplarlar. Geçerli bir oligarşi eğilimi, plütokrasie doğrudur. Plütokraside erk ve ayrıcalıklar zenginliğe dayanır. Oligarkların örgütlenme konusunda üstün bilgileri ve hatta olayları kendi çıkarlarına göre yönlendirme yetenekleri bu eğilimin çeşitli nedenlerinden birkaçıdır. Süreç ilerledikçe, tebaa durumundakiler oligarklara daha fazla erk teslim etmekten başka çıkar yol bulamazlar. Böylece oligarkların örgüt üzerindeki denetimi güçlenir ve süreç böylece devam eder” (Bogdanor’dan akt. Kurtbaş, 20017b: 401).

Andrew Hacker, bu noktada en iyi demokrasilerde bile, insanların kendilerini idare ettiklerine inandıkları yerlerde hâlâ gücün küçük bir elite odaklandığından bahsetmektedir (Schmidt, 2002: 36). Diğer taraftan, çoğunluk yönetimi usulünün, bir uygulama olarak ikincil bir öneme sahip olduğunu söyleyen Rawls’a göre (2006: 143), bu yönetim, özgürlük ve eşitliğe aykırı değildir ve belli bir “doğallığı” vardır. Eğer azınlık yönetimine izin verilecek olursa, hangi azınlığın karar vereceği konusunda belli bir ölçüt olmadığından, eşitlik bozulacaktır ki çoğunluk ilkesinin temel özelliği, bu uygulamanın arka plandaki adalet koşullarını yerine getirme zorunluluğu bulunmasıdır.

İnsanlar arasındaki kökensel eşitsizlikleri gidermek için savaşım verilen, insana saygıya dayalı, iyimser bir dünya görüşünün evrimi olarak nitelendirilen demokrasiyi (Kışlalı, 1991: 100), anlamlı ve etkili kılabilceği öngörülen Güçlü Demokratik Elitizm

Modeli, elitizm teorilerinin, kendi içinde eksiklikler ve açıklıklar barındırdığı iddiasından hareketle, elit ve halk arasında asimetrik güç ilişkilerinin barındırıldığı siyasal alanda, oligarşik bir hâkimiyet alanı olduğunun altını çizerek, bunun da siyasal açıdan birçok sıkıntıya sebep olabildiğine dikkat çekmektedir (2017b: 405).

Eğer bir ülkeyi her şekilde ve durumda elitler yönetecek ise, bu elitlerin *erdemli ve güçlü* olmasının şart olduğuna vurgu yapan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, güçlü ve erdemli yöneticilerin güçlü bir demokrasi yaratabileceklerini ifade etmektedir. Demokrasinin güçlü olması yoluyla halkın da güçlü olacağının altını çizen Güçlü Demokratik Elitizm Modeli (2017b: 406), halkın bu sayede siyasetin içinde tam ve etkin olarak denetleyici ve özgüven sahibi olacağını; halkın kazandığı bu özellikler sayesinde yönetimi sürekli denetleyerek demokrasinin sürekliliğinin sağlanacağını ifade etmektedir.

Bu çerçevede elit realitesinin, demokrasi için bir kusur olmadığı düşüncesini savunan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli (2017b: 405), demokratik elitizmi iki farklı kategoriye ayırmaktadır: “İlki güçlü bir elit kitlesinin, zayıf ve etkin olmayan bir halk kitlesini yönettiği zayıf *demokratik elitizm*; ikincisi ise, cumhuriyet değerleriyle donatılmış, erdemli elitlerin; güçlü, aktif bir yurttaş topluluğu tarafından denetlendiği ve elit ile yurttaş arasında etkileşimli bir iletişimin olduğu *Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’dir*” (Kurtbaş, 2017b: 406).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin temel varsayım ve değerleri, aşağıdaki tabloda, literatürdeki elitizm teorilerine de atıfla; analitik bir şekilde somutlaştırılmıştır.

TABLO 1: DEMOKRASİ VE ELİTİZM ÇERÇEVESİNDE POLİTİK PRATİĞİN TÜRLÜ GÖRÜNÜMLERİ						
	Elitizm Teorisindeki Yeri		Azınlığın Özelliği	Çoğunluğun Özelliği	Demokrasinin Niteliği	Açıklama
1- OLİGARŞİK ELİTİZM	Normatif Elitizm		Erdemli elitler	Yığın - Kitle	Elit Oligarşisi	Hiç demokratik değil
2- OLİGARŞİK DEMOKRASİ	Klasik Elitizm Teorisi		Çok güçlü elitler	Vatandaş olamamış halk	Seçimci Demokrasi (Electoral Democracy)	Biraz demokratik
3- DEMOKRATİK ELİTİZM	3.a: Zayıf Demokratik Elitizm	Modern Elitizm Teorileri	Parçalı ve Sınırlandırılmış Elitler	Zayıf ve Pek Etkin Olmayan Bir Çoğunluk	Temsili Demokrasi	Orta düzeyde demokratik
	3.b: Güçlü Demokrati Elitizm	Normatif Cumhuriyetçi Modern Elitizm Teorisi	Parçalı, Cumhuriyetçi değerlere sahip, güçlü ve erdemli Elitler	Ekonomik Demokrasiyle Güçlendirilmiş Katılımcı, Cumhuriyetçi ve Güçlü Yurttaşlar	Katılımcı Demokrasi	Çok demokratik
<i>Dr. Kurtbaş tarafından (2017b: 407), Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ni somutlaştırmak amacıyla geliştirilmiştir.</i>						

Tabloda görüldüğü üzere, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, “Demokratik Elitizm” Teorisinin, pratikte ilki, a) Zayıf Demokratik Elitizm; diğeri b) ‘Güçlü Demokratik Elitizm’ olmak üzere iki farklı, “olası versiyon”unu sunmaktadır.

Buna göre, literatürde yer aldığı, tezimizin ikinci bölümünde de yer verildiği üzere, Normatif, Klasik ve Demokratik olmak üzere üçe ayrılan elitizm teorileri,

Kurtbaşı'na göre, normatif elitizme denk gelen oligarşik elitizm, klasik elitizme denk gelen oligarşik demokrasi ve Zayıf/Güçlü Demokratik Elitizme denk gelen demokratik elitizm olmak üzere üç bağlamda ele alınmaktadır. Kurtbaşı'na göre (2007: 407), Normatif Elitizme karşılık gelen oligarşik elitizmde, çoğunluğu yöneten azınlık erdemli özelliklere sahip olabilir; ancak çoğunluk yığın/kitle şeklindedir. Anlaşıldığı üzere yığın/kitle, yurttaş olamadığından, bu yapı hiç demokratik değildir. Tez boyunca ifade edildiği gibi, literatürde söylem birliği olan temel argümanlardan biri, elitizmin kaçılmaz bir sosyo-politik gerçeklik olduğu hususudur. Bu açıdan, oligarşik elitizmin karşılık geldiği demokrasi şekli; elit oligarşisidir.

Klasik Elitizme karşılık gelen oligarşik demokraside, çoğunluğu yöneten azınlık güçlü elitlerden oluşmaktayken; çoğunluk yurttaş olamamış halktır. Anlaşıldığı üzere, burada çoğunluk bir demokrasi kültürüne sahiptir. Nitekim salt yığın/kitle olarak da nitelendirilmemiştir. Öte yandan demokrasinin niteliği, oligarşik elitizme göre daha demokratiktir. Nitekim burada seçimlerle sınırlı olsa da demokratik kültüre ilişkin pratikler daha çok vurgulanmıştır. Bu elitizm pratiği, demokratik elitizme göre daha az; normatif elitizme göre daha fazla demokratiktir.

Demokratik Elitizm ise yeknesak bir yapı olarak ele alınmamalıdır. Kurtbaşı, Demokratik Elitizmi biri zayıf diğeri güçlü olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. İlgili makalede, yeri geldikçe, 'Güçlü Demokratik Elitizm Modeli' ifadesi koyu olarak verilip, güçlü sıfatı italik sunulmaktadır. Anlaşıldığı üzere bu vurgular, rastgele olmayıp, demokratik elitizm teorisi içindeki bu güçlü/zayıf sıfatlarına gönderme yapmaktadır. Modelde zayıf demokratik elitizm ve Güçlü Demokratik Elitizm konuları şöyle açıklanmaktadır:

Zayıf Demokratik Elitizm: "Parçalı ve sınırlandırılmış bir elit kesimi ve pek etkin olmayan bir halk vardır. Zayıf demokratik elitizmde, parlamento, siyasi parti, çıkar grupları, kitle iletişim araçları, sivil toplum kuruluşları gibi demokrasiyi denetleyen mekanizmalar vardır; ancak bunlar zayıftırlar. Zayıf demokratik elitizmi, oligarşik demokrasiden ayıran en önemli özellik, tam bu husustadır. Zira oligarşik demokrasi sadece seçimci demokrasi (electoral democracy) ile sınırlıdır. Yani halk belli aralıklarla yapılan seçimlerde vardır; ancak sonrasında neredeyse hiç yoktur. Zayıf demokratik

elitizmde ise demokrasiyi belli ölçüde kontrol eden mekanizmalar, işlevseldir; ancak çok etkin değildir.

Güçlü Demokratik Elitizm: Cumhuriyetçi erdeme sahip, güçlü ve parçalı elitlerin; katılımcı, güçlü ve etkin yurttaşlıkla dengelendiği bir modeldir. Elitizm modern toplumların kaçınılmaz bir gerçeği olduğu için; erdemli, güçlü bir elit bulunmaması durumunda halk; anti-demokratik ve gayri adil elitlerin sultasına girebilir. Bu açıdan, önerdiğimiz ‘erdemli ve güçlü elit’ ifadesinde; erdemli vurgusu; halkı, halk için, hakça yöneten yönetici niteliğine yapılan bir göndermedir. Güçlü vurgusu ise, sosyopolitik alanın erdemsiz elitler tarafından işgal edilmesine engel olabilmek için, elitlerin yeterince güçlü olması gerekliliğinden kaynaklanır” (Kurtbaş, 2017: 407).

Zayıf demokratik elitizmde çoğunluğu yöneten azınlık parçalı bir yapıdayken; çoğunluk yeterince etkin olmayan yurttaşlardan oluşmaktadır. Bunun nedeni temsili demokrasiden kaynaklanmaktadır. Nitekim Kurtbaş’a göre (2017: 408), “Reel demokrasi, halkın siyasi elitlere oranla zayıf olduğu ve güçlü ekonomik siyasi oligarşiler karşısında etkisiz kaldığı, fiili bir duruma denk düşer. O bakımdan demokratik elitizm teorisinin, sosyo-politik gerçekler karşısında yeniden düzenlenmesi ve inşa edilmesi gerekmektedir.

Her ne kadar demokratik elitizm teorisi, katılımcı demokrasi kavramlaştırmalarıyla geliştirilmiş olsa da halen bazı açık ve yetersiz noktalar olduğunu düşünmekteyiz”. Bu noktada Kurtbaş, demokratik elitizm teorisi içinde, elitlerin bir siyasal aktör olarak arzu edildiği ve meşru görüldüğü; bunun yanı sıra, ekonomik demokrasiyle örgütlenmiş bir siyasal ortamda, katılımcı, Cumhuriyetçi ve güçlü yurttaşların olduğu bir siyasal yapının ideal olabileceğini önermektedir. Görüldüğü üzere, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’, Klasik Elitizmde elitlerin kaçılmaz bir sosyo-politik gerçeklik olduğundan hareketle Normatif Elitizmden erdemli elitlerin, Demokratik Elitizmden güçlü yurttaşların alındığı ve analitik bir forma dönüştürüldüğü sentez bir model üretmekte ve şöyle önermektedir:

“Günümüzdeki pek çok topluma bakıldığında zaman, bunların birçoğunun ya Oligarşik Demokrasinin (seçimci demokrasinin) ya da Zayıf Demokratik Elitizmin etkisi altında olduğu görülmektedir. Söz konusu bu iki rejim biçimi de gerçek bir demokrasiyi imkânsız kılmaktadır. Biz bu makalede,

halkın güçlü elitler karşısında, seçimler dışında hiç etkiye sahip olmadığı Oligarşik Demokrasiyi de, az etkiye veya nispeten etkiye sahip olduğu Zayıf Demokratik Elitizmi de siyasal bakımdan uygunsuz buluyor ve ‘Güçlü Demokratik Elitizmin en ideal demokrasi modeli olduğunu iddia ediyoruz. Cumhuriyetçilik temelinden hareketle önerdiğimiz bu demokratik model, vatandaşların gerekli eğitim, servet, gelir ve vatandaşlık sorumluluklarıyla donanmalarını fiilen mümkün kılacağı için, böyle bir demokraside vatandaşların elitleri sürekli ve etkin şekilde denetlemeleri ve siyasal kararları yönlendirebilmeleri mümkün olabilecektir. Öte yandan bunun karşısında yer alan erdemli ve güçlü elitler de, demokrasi için çoğunluğun yaratabileceği her türlü tehlikeyi kontrol edebilecek ve hatta bu tehlikelerin yaşanmamasının garantörü olacaktır” (Kurtbaş, 2017: 410).

Bunların yanı sıra, demokratik elitizmin ana unsurlarını kabul eden Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin gerçekleşebilmesi için, bazı gerçekleri göz ardı etmemenin gerekliliğinden bahseden Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, günümüzde ortaya çıkan ekonomik eşitsizliklerden ve bu eşitsizliklerle birlikte halkın kendi kendisini yönetme ihtimalinin giderek azalmakta olduğundan söz etmektedir. Bu gerçekler çerçevesinde Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’ne göre; “Demokratik elitizm hem ekonomik demokrasinin uygulanmasıyla, hem de yeni bir cumhuriyetçi vatandaşlık nosyonu ve vatandaşlık eğitimi ile gerçekliğe dönüştürülebilir” (Kurtbaş, 2017b: 408). İlerleyen kısımlarda, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin bileşenleri konusunda bu konulara ayrıca ve detaylıca değinilecektir.

3.1.2. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin Bileşenleri

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin temel bileşenlerinin daha ayrıntılı incelenmesi, modelin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin en önemli bileşenleri Ekonomik Demokrasi içinde katılımcı, güçlü ve Cumhuriyetçi değerlerle donatılmış yurttaşların yanında; erdemli elitlerin meşru görüldüğü ve benimsendiği güçlü elitler vardır. Keza Kurtbaş’a göre, “elitlerin, çoğunluğun tiranlığa dönüşmemesinin bir garantisi; yurttaşların da, elitlerin oligarşiye ve plütokrasie dönüşmemesinin denetleyicisi olduğu ‘*Güçlü Demokratik Elitizm*’, ideal bir modeldir” (Kurtbaş, 2017: 385-408). Bu açıdan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin

en önemli bileşenlerinden biri erdemli ve güçlü elitler; diğeri aktif ve güçlü yurttaşlardır (Kurtbaş, 2017: 409).

3.1.2.1. Elitler

Güçlü Demokratik Elitizmin en önemli bileşenlerinden biri; erdemli ve güçlü elitlerdir. Meşru bir yapı olarak güçlü ve erdemli elitlerle donatılmamış bir siyasal sistem, her ne kadar güçlü ve katılımcı bir halk tarafından dengeleniyor olsa dahi, elitler tarihsel ve sosyolojik açıdan kaçınılmaz bir gerçeklik olduğundan, yönetim meşru kabul edilmeyen ancak gerçekte reel olarak var olan erdemsiz bir elit kitlesi tarafından ele geçirilebilir. Buradan hareketle, elitlerin meşru kabul edildiği bir siyasal sistem, gerekli ahlâki, etik ve kurumsal gereksinimleri önemseyecektir. Reelde var olan ve demokrasi açısından zaaf olarak görülen elit(ler); bu anlayıştan kaynaklı sorunlar üretebilmektedir.

Bu açıdan elitlerin meşru kabul edilmesi hatta bir gereksinim olarak görülmesi Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin göze çarpan özelliklerinden biridir. Bu noktada, bize göre, bütün boyutlarıyla açılmamış da olsa, kendine özgü bir elit üretim anlayışı olan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ne göre, "*elit üretim*" şöyle bir denkleme oturtulmaktadır:

"*Güçlü Demokratik Elitizm Modeli*", erdemli bir elit kitlesi için, erdemli ve güçlü bir yurttaşlığa ihtiyaç duyar. Keza, cumhuriyetçi değerlere sahip katılımcı bu yurttaş kitlesi, elitleri seçer. Yurttaşlık bilinci arttıkça, yurttaşların, elitlerde bir değer olarak erdemi arama ve erdemlileri tespit etme (üretme) kabiliyeti de artacak ve böylece bilinçli yurttaşlık, erdemli elitizmi üretebilecektir. Böyle bir yapıda, elitler, katılımcı ve bilinçli yurttaşların devamlı kontrolünde ve denetiminde olacağından erdem değerleri edinmeye ve/veya erdemlerini muhafaza etmeye çaba göstermek zorunda kalacaktır" (Kurtbaş, 2017: 409).

Anlaşıldığı üzere, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ne göre elit üretimi büyük ölçüde seçimlere dayanmaktadır. Öte yandan, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde, elitler ve yurttaşlar bir sarkacın iki tarafını simgelese de, elitler, işaretlenmek ve seçilebilmek için yurttaşların rızasına ihtiyaç duyar. Ancak modelde, elitlerin üretiminde, soy, sop, aile, eğitim, toplumsal tabaka, sınıf, servet, mülkiyet gibi hususların etkisi üzerinde derinlemesine durulmamaktadır. Ancak, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli,

kendi deyimiyile (Kurtbaş, 2017: 385), ana gövdesi itibariyle, demokratik elitizmin temel unsurlarını kabul ettiğinden elit üretiminde ve elit yapısında belirtilmeyen hususlarda, demokratik elitizm modelinin temel varsayımlarını baz alınabilir. Bununla birlikte, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, öncelikle “tekil ve orantısız bir emretme gücüyle halka hükmeden oligarşik demokrasiye karşı; parçalı ve topluma önderlik eden erdemli ve güçlü elitleri” savunmaktadır. Nitekim Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’ne göre “demokrasinin işlevsel olabilmesi için bireysel kararların kolektif tercihlere dönüşmesi gerekir (Kurtbaş, 2017: 410). Bu açıdan toplumda, organize hareket eden, yönettiği çoğunluk tarafından, çeşitli sebeplerle kontrol edilemeyen ve denetlenemeyen, hesap vermeyen ve siyaseti kendi çıkarları için bir araç olarak kullanan insicamlı bir elit grubu, demokrasinin neredeyse bütün iddialarını geçersiz kılar”.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, karar almada sorumluluğu, elitler ve vatandaşlar arasında, eşit dağıtılmıştır: Karar alma sorumluluğu sadece yurttaşlarda olmadığı gibi; elitlerde de değildir. Diğer bir deyişle, “Güçlü Demokratik Elitizm” modelinde, elitler ve yurttaşlar birbirinden daha önemli değildir (Kurtbaş, 2017: 408). Güçlü Demokratik Elitizm Modelinde, elitlerin özellikleri, iki kategoride ele alınmıştır:

Erdemli Elitler; aşağıdaki niteliklere sahip olmalıdırlar:

a-	Adaletli
b-	Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin vazgeçilmezliğine inanan;
c-	Gerektiği zaman hesap verebilecek kadar demokratik ve şeffaf siyasal kültüre sahip olan;
d-	Devlet Adamlığı ve seçkin olmanın gerektirdiği erdemleri taşıyan;
e-	Vatani ve milleti için sorumluluk hissi duyan;
f-	Ülkenin, milletin menfaati ve kamu yararı için en iyinin ne olduğunu bilecek kadar deneyimli-donanımlı olan;
g-	Vatan sevgisi ve adalet sevgisi sayesinde milletini ve vatanını kişisel çıkarlara kurban etmeyecek <i>erdemde</i> olan (Kaynak: Kurtbaş, 2017: 409)

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli için “yurttaş olamamış halk/yığın ne kadar tehlikeliyse, halkı can sıkıcı çoğunluktan, rahatına düşkün kimselerden ibaret bir kitle veya korunmaya/yönetilmeye muhtaç bir ‘evlat’ gibi gören anlayışlar da, o kadar tehlikelidir” (Kurtbaş, 2017: 406). Erdemli elitlerin en göze çarpan özellikleri, hesap-

verebilen, şeffaf, bireysel hak ve hürriyetlere saygılı, demokratik kültüre sahip; adaletli, ülkenin, milletin menfaati ve kamu yararı için en iyinin ne olduğunu bilecek kadar deneyimli-donanımlı olmalarıdır. Bunun yanı sıra Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde elitlerin en önemli özelliklerinden biri de vatansever olmaktır. Devlet adamı olmanın gerektirdiği erdemleri taşımak, vatani ve milleti için sorumluluk duymak, vatan sevgisi ve adalet sevgisi sayesinde milletini ve vatanını kişisel çıkarlara kurban etmeyecek vasıfta olmak erdemli elitlerin en önemli özellikleri arasındadır.

Güçlü elitler ise; öyle bir donanımda olmalıdırlar ki; aşağıda belirtilen gruplara karşı güçlü bir savunma hattı oluşturabilecek durumda olmalıdırlar. Yani;

a-	Güçlü elitler; adil, demokratik olmayan, hesap-verebilirlikten ve şeffaflıktan uzak kişilerin iktidara gelmesini engelleyebilecek kadar güçlü olmalıdırlar;
b-	Güçlü elitler; bilge olmayan; birey/toplum ve devleti için en iyinin ne olacağını bilebilecek deneyim ve donanımdan yoksun kişilerin iktidara gelmesini engelleyebilecek kadar güçlü olmalıdırlar;
c-	Güçlü elitler; devlet için kaygı duymayan, vatan-millet sevgisinden yoksun, devletin nimetlerinden faydalanmak için iktidar olmak isteyen kişilerin iktidara gelmesini engelleyebilecek kadar güçlü olmalıdırlar (Kaynak: Kurtbaş, 2017: 409)

Güçlü Demokratik Elitizm açısından, siyasal sistem içinde, meşru bir yapı olarak elitlerin sadece erdemli olmaları yetmez; aynı zamanda güçlü de olmaları gerekir. Nitekim iktidar bir rekabet sürecidir. Bu süreçte sadece erdemli olanlar; adaletli; bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin vazgeçilmezliğine inanan; gerektiği zaman hesap verebilecek kadar demokratik ve şeffaf siyasal kültüre sahip olan; devlet adamlığı ve seçkin olmanın gerektirdiği erdemleri taşıyan; vatani ve milleti için sorumluluk hissi duyan; ülkenin, milletin menfaati ve kamu yararı için en iyinin ne olduğunu bilecek kadar deneyimli-donanımlı olan; vatan sevgisi ve adalet sevgisi sayesinde milletini ve vatanını kişisel çıkarlara kurban etmeyecek *erdem*de olan kimseler değil; adil-bilge ve demokratik olmayan ve hesap-verebilirlikten ve şeffaflıktan uzak; deneyim ve donanımdan yoksun;

kişisel nimetlerinden faydalanmak için iktidar olmak isteyen, bir seçkin kesim de iktidar olabilir.

Bu bağlamda, ideal bir siyasal sistem, sadece yurttaşa bırakılmayacak mekanizmalarla donatılmış olmalıdır. Nitekim belirsizliğin kuşattığı post-modern dünyada; erdem gibi değerler, artık bir değersizlik haline bürünmüştür. Siyasette çıkar ve belirsizlik hâkim olmuştur. Böyle bir ortamda, erdem, aranan bir niteliğe dönüşmedikçe, seçimlerden erdemli bir elit; elitli bir demokrasi beklemek olanaksız olabilir. Bu açıdan, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli açısından, erdemli elitler; erdemsiz elitlerin siyaseti kuşatmasını, iktidara gelmesini önleyebilecek kadar **güçlü** olmalıdırlar.

3.1.2.2. Yurttaşlar

“Erdem olmadan özgürlük; yurttaşlar olmadan da erdem olamaz; yurttaşlar yaratın, böylelikle ihtiyaç duyduğunuz her şeye sahip olursunuz; onlar olmadan, devlet yöneticilerinden aşağılara kadar, yalnızca değersiz kölelere sahip olursunuz.”
(Jean Jacques Rousseau)⁶²

Haklarının nerede başlayıp nerede bittiğini bilen ve nelerin hakkı olup olmadığını farkında olan eğitilmiş, bireyselleşmiş kişilerden oluşan, vatandaşlık erdemleriyle donanmış ve Cumhuriyetçi niteliklere sahip bir halkın var olması, Güçlü Demokratik Elitizmin en önemli bileşenlerinden bir diğeridir. Nitekim, “elitler erdemli olsunlar, hesap versinler, toplumun menfaatlerini ve kamu yararını gözsünler”, demek ve bunu beklemek, eşyanın tabiatına aykırıdır. Zira ‘Güçlü Demokratik Elitizm’ için erdemli seçkinler önemli bir etkidir; lakin tek faktör değildir. Güçlü Demokratik Elitizmin diğer önemli faktörü; belki de tek garantörü etkin ve aktif yurttaşlardır. Çünkü halk, yığın veya kitle gibi, elitlerin karşısında bir denge oluşturamazsa, demokratik elitizm gerçekleş(e)mez. Bu açıdan demokratik elitizmi ussallaştırmanın yolu “aktif ve güçlü bir yurttaşlık”tan geçmektedir. Halkın devamlı yönetici elitleri kontrol ettiği, aktif bir yurttaşlıkla örülü toplumsal yapılarda, elitizm demokratik bakımdan ideal bir düzene dönüşebilir. Zira halk ne kadar güçlü olursa, elitleri o kadar dizginleyebilir ve kontrol edebilir. Bu anlamda, elitizmin tarih boyunca etkin olmadığını söylemek ne kadar

---

⁶² Rousseau’dan akt. Kurtbaş (2017b: 402).

gerçekçi ise; katılımcı ve güçlü bir yurttaşlık olmadan, yönetilen çoğunluğun, yönetici elitleri denetleyebileceğini düşünmek de, ancak o kadar gerçekçidir (Kurtbaş, 2017: 406).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ne göre, yurttaşların sahip olması gereken bazı özellikleri vardır, bunlar aşağıda belirtilmiştir.

a	Eğitimli
b	Katılımcı, aktif ve güçlü yurttaşlık
c	Toplumdaki gelir ve servet dağılımını denetleyebilecek kadar etkin ve bilinçli (Ekonomik Demokrasi)
d	Vatandaşlık Erdemlerine Sahip (Kaynak: Kurtbaş, 2017: 409)

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli açısından dört husus oldukça önemlidir. Birincisi, yurttaşların; elitlerin oligarşiye, plütokraziye dönüşmesini engelleyebilecek siyasal bilince sahip aktif ve katılımcı olması; ikincisi toplumdaki gelir ve servet dağılımını takip edebilecek kadar bilinçli olması; üçüncüsü sosyal sözleşmeye hizmet edecek, anayasal kamu düzenini sürdürebilecek, ülkenin ve toplumunun menfaatlerini gözetebilecek vatandaşlık erdemlerine sahip olması; dördüncüsü ise siyasal ilgi ve bilgisini arttıracak, temel ve doğal haklarını gözetebilecek şekilde eğitilmiş olmasıdır.

Bu bağlamda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli açısından bir toplumda bireylerin yığın/kitle'nin bir parçası olmaktan yurttaş olmaya doğru evrilmiş olması son derece önemlidir. Kitle/halk-yurttaş ayrımı söz konusu olduğunda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ne göre (Barber'den akt. Kurtbaş, 2017: 404), "güçlü demokrasi 'halk' yönetimi ya da 'kitle' yönetimi değildir; çünkü bir halk henüz bir yurttaş topluluğu olmadığı gibi kitleler de gerçekte kendi kendilerini yönetmeyen, kâğıt üzerinde özgür insanlardır. Katılım da sağa-sola kaçışan başıboş kimselerin rastgele faaliyeti olarak anlaşılmalıdır. Birçok önemli siyasal terimle birlikte, katılım fikri asli olarak normatif bir boyuta, yurttaşlıkla çevrelenen bir boyuta sahiptir. Kitleler gürültü yapar, yurttaşlar tartışır. Kitleler hareket eder, yurttaşlar eylemde bulunur. Kitleler çarpışır ve kesişir, yurttaşlar bağ kurar, paylaşır ve katkıda bulunur. 'Kitleler' tartışmaya, eylemde bulunmaya, paylaşmaya ve katkıda bulunmaya başladıkları an, kitleler olmaktan çıkarlar ve yurttaşlar olurlar. Ancak o zaman 'katılırlar'".

Buna göre Güçlü Demokratik Elitizm Modeli açısından yurttaşlar, yığın/kitle veya halk olmayandır. Yurttaşlar, modern bir aşama olarak, denilebilir ki, demokratik toplumların tamamlayıcı ve bütünleyici bir unsurudur.

3.1.3. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin Fren ve Denge Mekanizmaları

Britanya'da 18. yüzyıl anayasa hukuku bağlamında doğan ve hükümetin bir ya da daha çok bölümünü denetleyenlerin iktidar uygulamalarında aşırıya kaçmasını önlemek için geliştirilen mekanizmanın temelini oluşturan denetim ve denge kavramı, Platon ve Aristoteles'e göre toplumdaki sınıflardan birinin iktidarını kontrol altına almanın en iyi yoludur. Karma anayasa oluşturarak iktidarın denetlenmesini sağlayan bu tasarım, ortaçağ Avrupa'sında işlenerek 17. ve 18. yüzyıllarda dengeli anayasa öğretisinin temelini oluşturmuştur. Bu öğretilerde kral, lordlar ve avam, yasama erkini paylaşarak, her biri öbürlerini denetlemelerini sağlayacak bağımsız erklere sahip olacaktır. Bu sayede her bir mülk, diğerlerinin anayasasının dengesini bozmasını önleyebilecektir (Bogdanor, 1999: 192). Güçlü Demokratik Elitizmde, parçalı, güçlü bir elit ve katılımcı, aktif bir yurttaş kitlesine, demokrasiyi denetleyen mekanizmaların etkin olduğu bir toplumsal yapı eşlik eder. Bu yapıda güçlü bir elit kitlesini denetleyen etkin ve katılımcı yurttaş kitlesinin yanında; bireylerin kendileriyle ilgili karar ve uygulamalara çeşitli şekillerde katılabildiği bir ekonomik, kültürel, siyasal ortam; parlamento, sivil toplum kuruluşları, baskı grupları ve özgür-güçlü bir basın gibi kurum ve kuruluşlar ile demokrasiyi denetleyen diğer kurum ve mekanizmalar vardır. Halkın siyaseten etkin ve güçlü elitleri denetleyebildiği bütün kanallar açıktır. Katılım sadece oy vermeye sınırlı olmadığı gibi; bireylerin çeşitli ve çok sayıda siyasal katılım enstrümanlarına erişim imkânı vardır (Kurtbaş, 2017: 407, 410). Bu süreçte sadece demokratik işleyiş değil; yurttaşlar ve tabii ki elitler; yargı denetimi, anayasalcılık, vatanseverlik, özgür ve güçlü kitle iletişim araçları sistemi, özerk ve bağımsız sivil toplum kuruluşları ve sendikalar gibi demokratik denetim mekanizmalarıyla denetlenmelidir. Zira sözü edilen bu denge-fren mekanizmalarıyla güçlendirilemeyen bir elit-halk dikotomisi, *birleşmiş fakat kaynaşmamış* bir sosyo-politik karşıtlık olmaktan öteye geçemeyecektir (Kurtbaş, 2017: 407, 409).

Bu konuda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli için, sağlıklı bir demokratik-siyasal sistemin en önemli özelliklerinden biri denge-fren mekanizmasıdır. Nitekim ister monarşi veya krallık gibi tek kişi yönetimleri, isterse de demokrasi gibi çok kişi yönetimleri olsun

her yönetim kendi erdemlerini yitirme riskiyle karşı karşıyadır. (Kurtbaş, 2017: 406-407, 409). Bu noktada Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, modern kurumsal demokratik enstrüman ve garantörler olan şu hususları, sistemin vazgeçilmezi olarak görür.

a	Çok partili hayat ve seçim
b	Anayasalcılık
c	Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı Bağımsızlığı
d	Sivil Toplum Kuruluşları ve Sendikalar
e	Baskı Grupları
f	Bağımsız ve Güçlü Kitle İletişim Araçları
Kaynak: Kurtbaş, 2017: 409	

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli açısından yukarıda ifade edilen kurumsal denge ve kontrol mekanizmaları ne kadar yerleşik olursa olsun, tarafların devlet ve millete yaklaşımı son derece önem taşır. Devletin bekasının sağlanabilmesi, devlet yetkililerinin, elitlerin ve halkın vatansever olması ve vatandaşlık erdemlerini sergilemelerine bağlıdır. Nitekim “güçlü bir vatanseverlik” olmadan, yasal zemin her ne şekilde ayarlanırsa ayarlanırsa, Güçlü Demokratik Elitizmin gerçeğe dönüştürülmesi mümkün olmayacaktır. Bu modelin işlerlik kazanabilmesi yalnızca vatansever bir görev bilinci ve kolektif bir sinerji ile mümkün olabilecektir. Bu noktada, iyi bir siyasal eğitimle kazanılacak olan vatandaşlık eğitimi, hoşgörü ve serbest tasarımlarına tutunurken etkili bir vatandaşlık eğitimin çok önemli bir fonksiyonu olacağını vurgulamamız gerekir” (Bogdanor, 1999: 279).

3.2. Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin Elitizm Teorileri İçinde Konumlandırılması ve Bu Teorilerle Karşılaştırılması

Bu kısım, iki temel başlıktan oluşmaktadır. Birincisi “Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nde Jean Jacques Rousseau ve Jürgen Habermas Etkisi”; ikincisi ise “Literatürel Bir İnceleme: Elitizm Teorileri Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli” şeklindedir. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nde Jean Jacques Rousseau ve Jürgen Habermas Etkisi başlığı altında, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin Rousseau ve Habermas’tan hangi hususta etkilendiği ve ne yönde ayrıştığı konuları ele alınırken;

Literatürel Bir İnceleme: Elitizm Teorileri Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli başlığı altında, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin, elitizm teorileri içindeki yeri ele alınacaktır.

3.2.1. Jean Jacques Rousseau ve Jürgen Habermas'ın Siyasal Çizgileri ile Güçlü Demokratik Elitizm Modeli Arasındaki İlişki

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, ana gövdesi itibariyle, demokratik elitizmin temel unsurlarını kabul eder. Ne var ki, teori ve gerçek arasındaki yarılmalar, günümüz dünyasının gerçekleri, Liberalizm ve Cumhuriyetçilik arasındaki dengenin iyiden iyiye yitirilmiş olması gibi unsurlar, demokratik elitizmin revize edilmesini, bazı konularda açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede model, katılımcı demokrasi ve Rousseau'nun Cumhuriyetçi fikirleri ile benzerlikler göstermekle birlikte, özellikle ekonomik demokrasiye yaptığı özel ve güçlü vurgular ile katılımcı demokrasiden; güçlü bir elitizmi savunması bakımından da Rousseau'dan ayrılmaktadır (Kurtbaş, 2017: 385-386).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, Habermas'tan ziyadesiyle faydalanmakla birlikte; ondan özellikle ekonomik demokrasiye güçlü vurgu yapması bakımından ayrılmaktadır. Nitekim, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ne göre (Kurtbaş, 2017: 409); “demokrasinin gerçeğe dönüşmesinin ve ayakta kalmaya devam edebilmesinin iki temel şartı vardır. Birincisi, ekonomik bakımdan güçlü halk; ikincisi ise, vatandaşlık erdemlerini aktif olarak sergileyebilen yurttaşlar. Katılımcı demokrasiyi gündeme getirmiş olan Habermas, her ne kadar cumhuriyetçi ve liberal değerleri birleştirmiş olsa da, ekonomik demokrasiye yeterli vurguyu yapmadığı düşünülmektedir. İki binli yılların global ve kapitalist koşulları içerisinde ekonomik olarak zayıf kalmış bir halkın demokrasinin öznesi olamayacağı açıktır. Neo-liberalizmin oluşturduğu küresel eşitsizlik öyle bir noktaya ulaşmıştır ki; yurttaşların iktisadi oligarşiler karşısında hiçbir tutamaçları kalmamış görünmektedir. Böylesi bir fiili durum karşısında güçlü bir ekonomik demokrasi oluşturulmadıkça; güçlü bir ve katılımcı bir halk, yalnızca bir ütopya ve hayal olarak kalacaktır”. Bu anlamda Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin açıklanması açısından Rousseau ve Habermas ayrı bir önem taşımaktadır. Aşağıda, Güçlü Demokratik Elitizm Modelinde Rousseau ve Habermas'ın etkileri irdelenecektir.

3.2.1.1. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde Jean Jacques Rousseau ve Etkisi

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin, elitizm teorileri arasındaki yerini belirlemeye çalışmak; elitizm literatüründeki yerini konumlandırmaya çabalamak; aynı zamanda modelin özgünlüğünü de belirginleştirmek anlamına gelecektir. Liberal demokrasilerin şu anki durumu ile ilgili olarak Kurtbaş şu tespiti yapmaktadır: “Günümüz liberal demokrasileri, belli bir çoğulculuğu sağlamakla birlikte, eşitliği ve cumhuriyetçiliği yeterince sahiplenememektedirler. Öte yandan, sadece cumhuriyetçi erdemlere vurgu yapan ülkeler ise demokratik modeli yeterince uygulayamamaktadırlar. Aşağıda cumhuriyetçiliğin olası sıkıntılarını öncelikle, Rousseau üzerinden açıklamaya çalışacağız” (Kurtbaş, 2017: 408).

Rousseau devleti, kapitalist ve egemen sınıfları proletaryaya karşı koruyan alet olarak tanımlarken (Mosca, 20013: 217) bununla birlikte, devleti hukuki bir kurum olarak görür ve yönetim sayesinde siyasal iktidarı kullanarak, kontrol mekanizmasını sağladığını ifade eder (Rousseau, 2017: 54). Günümüz liberal demokrasileri Kurtbaş'a göre, belli bir çoğulculuğu sağlamakla birlikte, eşitliği ve cumhuriyetçiliği yeterince somutlaştıramamaktadır. Öte yandan, sadece cumhuriyetçi erdemlere vurgu yapan ülkeler, rejimlerini yeterince demokratik kılamamaktadırlar (Kidder ve Oppenheim, 2013: 199). Bunun yanı sıra, erdemleriyle hareket eden vatandaşların, demokratik eşitliğe dayanan bir toplumun ilkelerini ortaya koyabileceğini belirten Rousseau (2002: 20), alternatif siyasal ilkeleri benimseyen devletlerin, *erdem*i ön plana çıkaran daha iyi yönetim biçimlerini yaratmaları gerektiğine inanmıştır (Wokler, 2003: 84).

Elit insanların güçleri ile elde ettikleri siyasal eşitsizliği, diğer insanların zararına olacak şekilde yararlandıklarını ve bu ayrıcalıkların “daha zengin, daha saygın, daha güçlü, hatta zorla başkalarına boyun eğdirtecek durumlar” yarattığını ifade eden Rousseau (akt. Bottomore, 1996: 132), bu ayrıcalıkların halk için kimi zaman kolaylaştırıcı, kimi zaman ise zorlaştırıcı durumlar ortaya çıkarttığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, güzelliklerin en sıradan çizgilerin bir araya gelmesinden başka bir şey olmadığını belirten Rousseau (2008: 42), bu sebeple de erdem de genel iradelerin bir araya gelmesinden başka bir şey olmadığını ifade etmektedir.

Genel iradenin daima *doğru ve kamu yararına yönelik olduğunu, halkın kararlarının iyi niyetli olsa da daima gerçekçi bir anlam taşımadığının* altını çizen

Rousseau, bu nedenle de bu tür kararların kötü niyetli insanların eline geçmesi halinde, pekâlâ koz olarak kullanılabileceğinin altını çizmektedir (Gültekin, 2001: 203). Nitekim demokrasi düşüncesinde üst sınıf (azınlık) ile alt sınıf (çoğunluk) arasında iki ihtimalden söz eden Rousseau; ilki üst sınıf (azınlık) yönetime gelirse, yalnızca belirli kişilerin problemleriyle meşgul olunacağından çoğunluğun problemlerinin ve refahının göz ardı (Rousseau, 2017: 63) edilebileceği ihtimalinden söz eder. Öte yandan, terim anlamıyla, toplumun ana kesiminin dışında kalan bir grubu düşündüren alt sınıf ise (Marshall, 1999:44) yönetimin başına geçerse bu, doğal düzene aykırıdır. Çünkü halkın devlet işleriyle ilgilenmek için sürekli olarak bir araya gelmesi düşünülemez (Rousseau, 2017: 63). Bu konuda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, erdemli ve güçlü bir elitizmin kaçınılmaz, tarihsel bir gerçek olduğundan hareketle, iki nedenden dolayı elitli yönetimi savunmaktadır:

Birincisi, zaten tarihte bütün toplumlarda küçük bir azınlık toplum, çoğunluğu yönettiğinden elitizm doğal bir gerçekliktir. Bu açıdan, elitli bir siyasetin yollarını aramak; reel siyasete katkı sağlamak açısından daha gerçekçi bir tutum olacaktır. *İkincisi* ise, Güçlü Demokratik Elitizmin resmettiği erdemli ve güçlü elitler Rousseau'nun ifade ettiği gibi belli bir kişinin veya zümrenin değil; kendi özel çıkarları dışında toplumun genelinin menfaatlerini önceleyecektir. Burada Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ndeki elit tasviri, Rousseau'daki üst sınıftan doğrudan ayrılmaktadır. Nitekim Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde elitler, sadece bir seçkin sınıf değil, bir dizi üst niteliğe sahip seçkinlerdir.

Rousseau söz konusu olduğunda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin ilgilendiği bir diğer husus, "genel irade"dir. Bütün insanların varlığını ve tüm gücünü genel iradeye teslim ederek, her bireyin bütünü bölünmez bir parçası haline getirileceğinin altını çizen Rousseau, bu sözleşme ile ortak benliğin oluşacağını ve genel iradeye uymayanlar olduğu takdirde de bütün topluluğun onları uymaya zorlayacağını açıklamaktadır (Rousseau, 2017: 15).

Rousseau genel irade ile alınan kararların, yasaların ve toplum adına yapılan hükümet faaliyetlerinin meşru olacağını (Tannenbaum ve Schultz, 2011: 270); kötülüğün aslında bireysel iradenin genel iradeyle çatışmasından ibaret olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple de kötüler arasında özgürlük olamayacağını (Rousseau, 2008: 42), genel iradenin her bir vatandaşın en doğru iradesi olacağına inanan Rousseau, vatandaşların genel

iradeye itaat ettikleri zaman, kendi hakiki doğalarına itaat etmekten başka bir şey yapmadıklarını iddia etmektedir (Heywood, 2014a: 110).

Ne var ki genel iradenin yanılmazlığı ve insanların genel iradeye uymaya zorlanmalarının Rousseau tarafından “özgürlüğe zorlanma” gibi bir ifadeyle meşrulaştırmaya çalışmasının, otoriter hatta totaliter yönetim biçimlerine kapı aralayan bir takım okuma biçimlerini mümkün kılabileceği ve bu durumun demokrasi açısından belli riskleri beraberinde getirebileceği iddia edilebilir (Yıldız, 2011: 6).

Rousseau Genel İradeyi açıklarken “halkın kendi kendini eşitlik ve özgürlük çerçevesinde idare etmesini hedefleyen, genelin refahını ve çıkarını gözetin” açıklamasında bulunan Rousseau, egemenliğin yürürlüğe konulmuş şekli olarak tanımlanan genel iradenin (Tunçay, 1986: 326), toplumun menfaati için yürürlüğe konulduğunu belirterek, bu iradenin asla yanılmayacağını da altını çizmektedir (Kapani, 2013: 78). Demokrasi kuramına yaptığı vurgu ile ve egemenliği bölünemez/devredilemez olarak niteleyen Rousseau, halk egemenliğini tüm egemenliklerin, hatta anayasanın bile üstünde görmektedir. Demokrasileri oligarşik yapılar olarak niteleyen Rousseau, halk egemenliğinin temsilcilere aktarılmasına da karşı çıkmakta ve bu durumda artık halkın özgür olmadığını ve *yok* olduğunu savunmaktadır (Rousseau, 2017: 42). Bu bağlamda, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, genel iradeyi kamu yararıyla, genel ahlâkla bütünleştiren Rousseau’dan büyük oranda faydalanmaktadır. Bu bağlamda Rousseau’nun yönetimde erdeme bakışı ve yönetimde genel iradeyi yüceltişi ile Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin erdeme yaklaşımı arasında bir örtüşme sezilmektedir.

18. yüzyıl Aydınlanmasının kozmopolit yaklaşımına yönelttiği eleştirileri ve yönetici-yönetilen ilişkilerini *Genel İrade* kavramı etrafında yeniden kurgulamasıyla, milliyetçi düşüncenin önemli kalemlerinden biri kabul edilen Rousseau (Örs, 2015: 330), demokrasi aracılığıyla insanların özgürlüğe veya bir yasaya itaat ettiklerini, bu sayede ise *kendilerine itaat ettiklerini* savunmaktadır (Heywood, 2014a: 109). Bu itaatin onu meydana getiren insanlar arasında akdedilen bir sözleşmeye dayandığını belirten Rousseau, doğa halinden düzenli toplum hayatına geçişi sağlayan bu sözleşme ile insanların iradelerini birleştirdiklerini ve kendilerini (bireysel iradelerini) bütün hakları ve yetkileri ile birlikte bir topluluğa devrettiklerini ifade etmektedir.

Genel irade ile ilgili olarak denilebilir ki Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, demokratik işleyişte, popülizme kısılcasına düşmemek kaydıyla, bireysel hak ve

özgürlükleri yeknesak görmediği ölçüde, Rousseau'nun “genel irade” kavramını benimsemektedir. Keza Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'ne göre, yönetimde esas olan, kamu yararı, vatan ve milletin kadim değerleri ve ortak geleceğidir. Bu noktada Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, Rousseau'dan ve Rousseau'nun “genel irade”nin Cumhuriyetçi vasıflarından ziyadesiyle faydalanmakta; ancak güçlü elitizmi savunduğu için de Rousseau'dan ve onun genel irade yaklaşımından ayrılmaktadır. Dolayısıyla “elitlerin sistemin kusuru olmadığı, garantisi olduğu, demokrasiyi yozlaşmaktan ve yok olmaktan koruduğu düşüncesini benimseyen” (Öztürk, 2012: 7), Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde demokrasinin garantisi olarak halkın yönetimdeki etkisi ve aktifliği öne çıkmakta, ancak elitlerin gücü ve rolü de en bunun kadar vurgulanmaktadır.

Bu çerçevede, Kurtbaş, Rousseau'ya yaklaşımını analitik olarak şöyle özetlemekte ve halk ile elitlerin bir demokraside sahip olmaları gereken işlevi şu şekilde ortaya koymaktadır: “Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, cumhuriyetçi vurgularıyla Rousseau'dan da pek çok unsur alır. Fakat Rousseau'dan bazı önemli konularda ayrışır. Şöyle ki; Rousseau mili iradenin yekpare bir varlık olduğunu öngörür; oysa modern toplumların parçalı yapıda olduğunu biliyoruz. Rousseau'da farklı kesimlerin temel hak ve özgürlükleri garanti altına alınmış görünmemektedir. Hâlbuki modern demokrasi temel hak ve özgürlükler üzerine inşa edilmiştir. Biz herhangi bir cumhuriyetin, temel hak ve özgürlükler olmadan gerçek bir demokrasiye dönüşebileceğini düşünmüyoruz. Bu noktada temel hakların vazgeçilmezliği açısından Rousseau'dan net bir şekilde farklılaşıyoruz ve bu noktada önemli oranda rolü ve işlevi; güçlü elitler ve aktif yurttaşlar arasında bölüştürüyoruz. Ancak, dayanaksız, temel hak ve özgürlük iddialarının; devleti, devletin meşruiyetini, milli birlik, toplumsal düzen ve ahengi aşındırmak ve böylece sistemik bir muhalefet yapmak için araçsallaştırılmaması gerektiğini de savunuyoruz. Bu noktada, güçlü elitlerin rolünün önemli olduğunu ve toplumsal düzeni ve ahengi sağlayıcı fonksiyonlarının da bulunduğunu iddia ediyoruz” (Kurtbaş, 2017: 408-409).

3.2.1.2. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde Jürgen Habermas ve Etkisi

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin faydalandığı bir diğer kişi ise Jürgen Habermas'tır. Kurtbaş, demokrasi ve cumhuriyetçiliğin sentezlenmesinin gerekliliğini, Güçlü Demokratik Elitizm Modelinde Habermas'tan ne şekilde yararlandığını ve Habermas'a yaklaşımını şu şekilde ifade etmektedir: “Güçlü Demokratik Elitizm Modeli,

esas itibariyle demokrasi ve cumhuriyetçilik fikrinin bir sentezidir. Demokrasinin gerçeğe dönüşmesinin ve ayakta kalmaya devam edebilmesinin iki temel şartı olduğunu düşünmekteyiz. Birincisi, ekonomik bakımdan güçlü halk; ikincisi ise, vatandaşlık erdemlerini aktif olarak sergileyebilen yurttaşlar. Katılımcı demokrasiyi gündeme getirmiş olan Habermas, her ne kadar cumhuriyetçi ve liberal değerleri birleştirmiş olsa da, ekonomik demokrasiye yeterli vurguyu yapmamıştır. İki binli yılların global ve kapitalist koşulları içerisinde ekonomik olarak zayıf kalmış bir halkın demokrasinin öznesi olamayacağı açıktır.

Esasen neo-liberalizmin oluşturduğu küresel eşitsizlik öyle bir noktaya ulaşmıştır ki; yurttaşların iktisadi oligarşiler karşısında hiçbir tutamaçları kalmamış görünmektedir. Böylesi bir fiili durum karşısında güçlü bir ekonomik demokrasi oluşturulmadıkça; güçlü bir ve katılımcı bir halk, yalnızca bir ütopya ve hayal olarak kalacaktır. O bakımdan, modelimizi geliştirirken, Habermas'tan faydalanmakla birlikte, ondan özellikle ekonomik demokrasi konusunda ciddi şekilde farklılaşıyoruz” (Kurtbaş, 2017: 409).

Kurtbaş (2017: 405) demokratik elitizmin fiilen iki türlü tezahür edebileceğini, İlki olan Zayıf Demokratik Elitizm’de elitlerin çoğul, parçalı ve güçlü olduğunu ancak halkın temsil imkânlarının zayıf olduğunu ifade etmektedir. İkincisi olan, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nde ise, hem elitler, hem de halkın güçlü ve etkili olduğu, özgürlükçü, eşitlikçi, cumhuriyetçi ve katılımcı bir demokrasi söz konusudur. Kurtbaş (2017b: 408), modern demokratik toplumlarda halkın her ne kadar elitler hukuken eşit görüldüğünü belirtse de, fiiliyatta halkın siyaseti etkileme imkânlarının çok kısıtlı olduğunu ifade etmektedir. Elitlerin yanlış yapmasını veya kendi çıkarlarına göre hareket etmelerini engellemek ise, aktif, erdemli ve katılımcı vatandaşlara düşmektedir.

Habermas için iletişim ve etkileşim, insan yaşamında her daim oldukça önemli bir role sahiptir. Yazılarının çoğunda bu konulara yer veren Habermas için bireyler, aldıkları kültür çerçevesinde belirli konular üzerinde yorumlar yaparak, görüş birliğine varmaya çalışırlar. Bu süreçte, ortak değerlere, toplumsal alana ve öznel yaşantılar dünyasına gönderme yaparlar (Habermas, 2001: 662). Bu durumu “iletişimsel eylem” olarak tanımlayan ve kültürün merkezine koyan Habermas’a göre (2001:615), kişiler iletişimlerini, önceden var olan kurallara dayanarak sürdürürler. Aslında bu, bireylerin nesnel, öznel ve sosyal dünyada bulunan bir konu hakkında tartıştıkları ve uzlaştıkları

süreçlerin ufkunu oluşturmakta, böylece dünyayla bağlantıya geçmelerini sağlamaktadır (Habermas, 2001: 159).

Yaşam dünyası olarak tanımladığı ve bir toplumsal bağlam içerisinde gerçekleştiğini ifade ettiği iletişimsel eylemde bulunanların her zaman, yaşam dünyalarının ufku içinde devinerek yaşadıklarını ve bu ufuktan dışarı çıkamayacaklarını belirten Habermas, konuşan kişinin ve dinleyicinin karşılaştığı aşkın yer olan yaşam dünyasının, anlaşma için kurucu olduğunu ifade etmektedir (Demir, 2011: 54). İletişimsel eylemden kısaca bahsettikten sonra, aşağıda konumuzla doğrudan ilgili olan ve bizi daha çok ilgilendiren, Habermas'ın kamusal alan kuramlarından bahsedilecektir.

Kamusal alanın en önemli niteliğinin tüm vatandaşlara açık olması olduğunu ifade eden Habermas (1995: 62), kamusal alanın bir bölümünün, her türlü iletişim sayesinde yaratıldığını ifade etmektedir. Buna göre, kamusal alan içinde bireyler ne özel alanın üyeleri olan profesyoneller gibi ne de devlet bürokrasisinin yasal yaptırımlarına maruz kalan anayasal düzenin üyeleri gibi davranabilirler. Vatandaş olarak tanımlanan bireylerin, kendi düşüncelerini özgürce açıklayıp yayımlama hakkı ve özerk grup örgütlenmeleri kurma hakkının garantisi altında hemen herkesi ilgilendiren sorunlar hakkında birbirleriyle etkileşimde bulunabildiklerinde bir kamusal alanın oluştuğunu ifade eden Habermas (1995: 63), halk ve devlet arasında aracılık rolünü üstlenecek olan kamusal alanın eskiden olduğu gibi yeniden canlandırılması gerektiğini belirtmektedir (akt. Cohen, 1999: 46-47).

Demokrasinin oluşabilmesi için kamuoyu oluşumunun şart olduğunu ifade eden, siyasi iradenin böyle bir alan yaratması ve böylece bu alanda ortak çıkar sorunlar ile siyasi konuların tartışılabilir olması gerektiğini vurgulayan Habermas, kamuoyunun yarattığı bu gücün, ortak kararlar verme sürecini doğrudan ve sürekli olarak etkileyip yönlendireceğinin altını çizmektedir (Erdoğan, 2014: 272). Kamusal alanı, her türlü entelektüel ürünün yaratıcıları tarafından biçimlenen bir alan olarak tanımlayan Habermas'a göre⁶³ kapitalizmin medyada kendini göstermesiyle medya, ticari kitle medyası haline gelmiş ve daha çok bir 'mal, tüketilecek bir şey' haline gelmiştir.

İletişimsel ussallık ve kamusal tartışma, ideal konuşma durum kavramlarına dayanarak demokratik meşruiyetin prosedürel açıklamasını müzakereci siyasetle

---

⁶³ <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4200/sayfa/2010/6/10/20.xhtml>

birleştiren bir demokrasi modeli geliştiren Habermas (Demir, 2011:58), vatandaşlar arasında katılımı sağlayarak, söyleyeceklerini özgür biçimde kamuya açık alanlarda söylemelerini sağlayan bu model sayesinde, özgür ve eşit bireyler arasında adaletin rahatlıkla yürütüleceğini ve (Benhabib, 1999: 105), serbest tartışmayı kolaylaştıran kurumsal bir aracın ortaya çıkacağını ifade etmektedir (Cohen, 1999: 46-47).

Halkın belirli fikirleri savunmaları, iletişimsel eylemlerde bulunup, kamusal alanda bunları savunabilmeleri için, belirli bir ekonomik güce sahip olmalarının şart olduğunu belirten Kurtbaş, bu noktada katılımcı demokrasiyi gündeme getiren Habermas'ın cumhuriyetçi ve liberal değerleri birleştirmiş olmasına karşın, *Ekonomik Demokrasi*'ye yeterince vurgu yapmamasını haklı olarak eleştirmektedir. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli için Habermas'ın "katılımcı demokrasi" modelinden yararlı olsa dahi, halkın ekonomik haklarının ve iktisadi eşitliğin, Habermas'ın savunduğundan çok daha ileri düzeyde olması gerektiğini belirtmektedir (Kurtbaş, 2017c: 409).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli; Habermas'ın savunduğu katılımcı demokrasinin, birçok yönüne (ulusal çıkarlara zarar vermemek koşuluyla) olumlu bakarken, ekonomik demokrasiye yeterince vurgu yapmamasını da eleştirmektedir (Kurtbaş, 2017b: 409). Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, anlaşıldığı kadarıyla, ekonomik demokrasiyi katılımcı demokrasinin ön koşullarından biri olarak değerlendirilmektedir. Nitekim modern dünyada siyaset, gerektirdiği katılım enstrümanları, şekilleri ve yöntemleriyle masraflı bir uğraşa dönüşmüştür. Bu haliyle, ekonomik özgürlükten yoksun bir toplumun, aktif ve katılımcı yurttaş olmasını mümkün görünmemektedir.

3.2.2. Literatürel Bir İnceleme: Elitizm Teorileri Bağlamında Güçlü

Demokratik Elitizm Modeli

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde; elitler erdemli, adaletli, hesap verebilen-şeffaf, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin vazgeçilmezliğine inanan, devlet adamlığı ve seçkin olmanın gerektiği erdemleri taşıyan ve vatani-milleti için sorumluluk hissi duyan; toplumun çıkarını kendi kişisel menfaatlerinin üstünde tutan ve bu halk da olsa, yönetimin yozlaşmamasının garantörü olan seçkinlerdir. Yurttaşlar ise aktif, güçlü, cumhuriyetçi değerlere sahip bireyler olarak, bir yandan erdemli elitleri bizzat seçerken

öte yandan da onları sürekli olarak kontrol ve denetim altında tutabilen bireylerdir (Kurtbaş, 2017c: 409).

Bu bağlamda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, denetlenmeyen ve kontrol edilmeyen her türlü yönetimin yozlaşabilme potansiyeli taşıdığına inanan siyasal düşünceye yakın durmaktadır. Bu açıdan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, bir yönetim sistemi olarak karma bir yönetimden yana görünmektedir. Nitekim elitlerin yurttaşların yozlaşmamasının garantörü; yurttaşlarda elitlerin oligarşiye ve plütokrasiye dönüşmemesinin denetleyicisi olduğu bir yönetim sistemi, son kertede, karma bir yönetim şekline denk düşer.

Bu türden karşılıklı denetim mekanizmalarının olması sayesinde, rejim hem güçlü bir irade ile yönetilebilir nitelikte olacak hem de yöneticiler vatandaşlarına hesap verebilir bir niteliğe sahip olacaktır. Kurtbaş, denilebilir ki hem etkili işleyen hem de vatandaşları nezdinde şeffaf olan bir Cumhuriyetin kodlarını ortaya koyarak, demokrasi literatürüne özgün ve önemli bir katkı sağlamaktadır. Bir sonraki bölümde, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin eleştirel bir değerlendirmesi yapılarak, bu modelin mevcut elitizm literatüründeki yeri netleştirilmeye çalışılacaktır. Bunu yaparken elitizm teorileri içinde ve bazı sorular ekseninde bu arayışa girişilecektir. Zira daha önce ifade edildiği üzere, tarih boyunca siyaset, elit gruplar arasında paylaşılmıştır. Siyasette etkin ve aktif olamayan halk, her zaman arka planda bırakılmıştır. Burada şu soru gündeme getirilebilir: Halk, elit yönetici ile siyasette eşit haklara sahip olabilir mi? Bu gücü elde edebilir mi?

Bu soruları yedeğimizde tutarak; aşağıda, literatürde yer aldığı üzere, Normatif Elitizm Teorisi, Geleneksel Elitizm Teorisi ve Modern (Demokratik) Elitizm Teorisi bağlamında, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin argümanları ele alınacak ve değerlendirilecektir. Bu açıdan, bu bölümün amacı, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin varlık alanını netleştirerek zayıf ve güçlü yanlarını ortaya koymaktır.

3.2.2.1. Normatif Elitizm Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli

Siyaset biliminde önemli bir yeri olan elitizm teorilerinden normatif elitizm, demokratik olmayan elitizm teorilerine dâhildir. Yönetenin filozof bir bilgin olmasının gerekliliğine vurgu yapılan bu modelde demokrasi söz konusu bile olamaz. Bu teoriye göre, sadece filozof bilginlerce yönetilebilen halkın, yönetimi devralması ihtimali dahi gereksiz ve zararlı görülür.

Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi normatif elitizmin tipik temsilcisi Platon'dur. "Tarihin en önemli düşünürlerinden biri olan ve batı felsefesinin kurucusu olarak nitelendirilen Antik Yunan filozofu Platon, ahlâkla, siyasetin hiçbir zaman birbirinden ayrı olamayacağını savunan bir düşünürdür. Ona göre, iyiyi istemek, iyi olanı hayatın bir amacı olarak görmek, ahlâklı olmakla paraleldir. Bu da doğru bilgiye sahip olmakla gerçekleşir"⁶⁴ Siyaset biliminin bilgisine ulaşmak için bu mesleği icra etmek gerektiğini, bu mesleğin en ince ayrıntılarını öğrenen kişinin ise, dolayısıyla en iyi yönetici olacağını ifade eden Platon'a göre bu amaç, "ne sadece devleti büyütmektir ne de kudretli ve ihtişamlı bir hayata kavuşmaktır. Yöneticinin ulaşmak istediği tek amaç, halkı daha mutlu ve ahlâki bakımdan erdemli insanlar haline getirmektir" (Mosca, 2013: 42).

Bireyin daima devletin temel unsuru olduğunun altını çizen Platon'a göre devletin en önemli görevi, bireyleri erdemli yetiştirmektir. Çünkü erdemli insanın ahlâkı ve dünya yaşamı, düzenli olur. Bu düzen de topluma doğruluk ve adalet kazandırır. Öyle ki erdemli bireyler iktidara geldiklerinde, iktidara düşkün olmazlar ve iktidardan gelecek yararları ihtiyaç duymazlar. Sadece erdemli bireylerin halkı yönettiği toplumlarda demokrasiye ihtiyaç bulunmaz. Çünkü demokrasi, halkın egemenliği demektir. Ama yöneticiler sıradan halk(tan) olamaz. Erdemden yoksun birinin yöneteceği toplumdan kimseye bir fayda gelmez. Bu açıdan demokrasinin ortaya çıkarılma çabası oldukça yersiz ve manasız bir tavidir.

Platon'a göre (1992: 77) "aklın kıt olduğu insanlarda o kimseyi beden yönetmeye kalkarsa veya kendi yararlarına düşkün açgözlü kimseler başa geçer ve başta olmayı keselerini doldurmak için bir yol sayarlarsa bu çok kötü sonuçlar doğuracaktır ve böylesi kimseler kendilerini yönetemezken toplumu yönetmeye kalkmaları, toplum için bir yıkım olur. Tersine onlar kendilerini bile yönetmemeli, fakat başkaları tarafından yönetilmelidirler ki bu onların da yararına olsun". Bu noktada Platon, "insan organizmasında yönetici bir zekâ, iradesel bir enerji ve madde hayatına ayrılmış bir parça olduğunu hatırlatarak, aynı unsurların toplumsal organizmada da bulunduğunu ve bu

---

⁶⁴http://www.felsefe.gen.tr/filozoflar/platon_un_mutluluk_ahlaki_ve_erdem_anlayisi_nedir_ne_demektir.asp

unsurların karşısında özel bir sınıf olduğunu açıklamaktadır. Zekâyı bilgeler sınıfının, iradesel enerjii savaşılar sınıfının, tarımsal veya sanayi üretim görevinin de siyasi haklardan yoksun bir üçüncü sınıfa düştüğünü belirtmektedir. İlk iki sınıfın geçiminin son sınıf tarafından sağlandığını açıklayan Platon'a göre son iki sınıf birbirlerinden yaş olarak ayrılırlar. Çünkü bilgeler kırk yaşını geçmiş savaşılar arasından seçilmektedir" (Mosca, 2013:43).

Temelde, toplumu akıllıların, bilgelerin ve filozof-krallar yönetmesi gerektiğini belirten Platon'a göre (akt. Duverger, 1995: 160) toplum muhakkak seçkin bir azınlık tarafından yönetilmelidir. "Erdemli ve güçlü krallığı savunacak kişi, soydan değil ama iyi eğitim yoluyla ve liyakat yoluyla kral olacak bilgin filozof, neyin en iyi ve en doğru olduğunu her daim bilecektir" (Aktay, 2005: 94- 95). Platon'a göre (1998: 27); "eğer bilgin filozof bunu sağlayamazsa, rejim otokrasiye dönüşebilir. Bu açıdan siyaset etik bir görevdir ve ayrıca sıradan halka teslim edilemeyecek kadar da ciddi bir iştir. Halkın aldığı kararlarla yürüyen demokratik ülkelerin çok sıkıntılar yaşayacağını belirten Platon, halk yönetiminin ciddi zararlar yaratacağına vurgu yapmaktadır".

"Toplulukların üstün bireylerden oluşan bir küme tarafından yönetilmesi düşüncesi, Platon'dan daha önce eski Hint toplumunu düzenleyen Brahmanca kast öğretilerinde belirgin biçimde yer alsa da" (Bottomore, 1996: 7), *Devlet* adlı yapıtında Platon, "bunu daha belirgin şekilde ortaya koymuş ve Tanrı'nın mayasına altın kattığı lider ruhlu insanların desteklenerek, yönetici olmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Platon'un ideal devletinde sadece toplumu yönetmeye aday olan ve üstün nitelikler taşıyan elitler, erdemli bilgiye ulaşabilirler. Ona göre, mayasında altın olanlar yönetici kral, mayasında gümüş olanlar ise ancak koruyucu (asker) olmaya aday olabileceklerdir.

Böyle bir toplumda; erdemli ve bilge krallar başa geçmek için mücadele etmeyecekler, aksine hastanın doktorun ayağına gitmesinde olduğu gibi, başa geçmeleri için bizzat onlara gidilecektir. Mayasında altın olan filozof kralın bilgeliği, kendine ve hayatına anlam kattığı için, bu bilgeliği ile devleti yönetecektir" (Platon, 1992: 224). "İnsanın yaşamdaki amacının mutluluk olduğunun ve bu mutluluğa ulaşmanın tek yolunun da erdemli yöneticilerin toplumdaki insanları adaletli şekilde yönetmesine bağlayan Platon, ideal devletin bu sayede gerçekleşeceğinin altını çizer" (Platon, 1992: 96).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin ana bileşenlerinden biri erdemli elitler; diğeri güçlü ve katılımcı yurttaşlık olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu olan erdemli elitler; kuramsal kökenini, normatif elitizm'den almaktadır. Ancak Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, normatif elitizmin halka bakış açısının neredeyse tam karşısında olduğundan, normatif elitizmin söylemlerini büsbütün kabul etmemektedir. Nitekim Güçlü Demokratik Elitizmde erdemli elitlerin diğeri tarafında güçlü, katılımcı, eğitilmiş, bilinçli ve donanımlı yurttaşlık yer almaktadır. Bu anlamda, iyi bir eğitimle gerçekleşecek olan erdemli olmazsa olmaz sayan Platon'un bu vurgusu, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli için de oldukça büyük önem taşıyor görünmektedir. Zira Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nde en temel dayanak noktalarından biri, erdemli yöneticilerdir.

Bu çerçevede, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli her ne kadar Platon'un erdemli yönetici modelinden belli ölçüde yararlanarak kendi modelindeki erdemli yönetici fikrini ortaya atmış görünse de, rejim tipi bakımından "kralcı" olan Platon'dan kesin bir çizgiyle ayrılmaktadır. Cumhuriyeti ve demokrasiyi özellikle vurgulayan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, güçlü ve erdemli yöneticiler ile bilgili ve hesap soran aktif bir halkın birlikte var edecekleri bir yönetim biçimini destekleyerek, ortaya koyduğu model ile güçlü bir demokratik sistemin oluşmasının mümkün olabileceğini ifade etmektedir.

Bununla birlikte, kontrol ve otokontrol mekanizmalarından yoksun bir normatif elitizm vurgusu, faşizme kayma veya erdemde yalıtılmış bir oligarşiye/ otokrasiye veya en iyi ihtimalle plütokrasiye evrilme ihtimali bulunmaktadır. Bu açıdan elitlerin ve yurttaşların tiranlığa dönüşmemesi için anayasa ve yargı bağımsızlığı, bağımsız medya, güçlü ve özerk sivil toplum kuruluşları vb. gibi kurum ve kurumlar oldukça büyük önem taşımaktadır. Burada, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin Platon'dan ayrıldığı nokta, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin normatif elitizmin dengeleyici mekanizmalarını "modernize etmesi" ve her şeyden önce demokratik bir siyasal kültüre uyumlu hale getirmesi olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda, erdemli elitlerle dengelenmiş güçlü bir yurttaşlık denklemi, yönetim sistemi açısından, aslında, karma bir yönetim sistemine denk düşmektedir. Böyle bir yönetim, tekil her türlü formun yozlaşma ihtimalini asgariye indirir. Keza "Lord Acton'un 'Güç yozlaştırmaya eğilimlidir, mutlak güç ise mutlak olarak yozlaştırır' sözü tarihsel süreç içerisinde kesin olarak doğrulanmış ve Friedrich August von Hayek'in de dediği gibi 'iktidarın etkili bir şekilde sınırlandırılması, sosyal düzenin en önemli

sorunudur”⁶⁵. Bu konuda “doğal yasa gereği yönetim biçimlerinin belirli sırayı izleyerek yer değiştirdiklerini belirten Polybius’a göre de bozulma, evrensel ve kesin bir yasadır⁶⁶. Bu açıdan Polybius, (özellikle tekli) yönetimlerin belli bir döngü içinde olduğunu söyleyerek; karma bir yönetimin esas olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“İlk yönetim biçiminin tek bir kişinin zorba gücüne dayanan tiranlık olduğunu söyleyen Polybius’a göre zamanla akıl üstün gelerek tiranlık yıkılır ve monarşi kurulur. Krallar yasalara göre yönetimden ayrılınca monarşi tekrar tiranlığa dönüşür. Soyluların despotluk rejimini yıkmaları ile aristokrasi kurulur. Ancak para tutkusunun soyluları halka zulmetmeye yönelttiğinde rejim oligarşiye dönüşür. Bunun karşısında ayaklanan kitleler demokrasiyi kurarlar ve eşitlik ve özgürlük en yüce değerler olarak benimsenir. Ancak çok geçmeden demokrasi yozlaşır. Yasalara saygı azalır, şiddet olayları artar. Böylece rejim Platon’un ayaktakımının yönetimi dediği oklokrasi’ye dönüşür”⁶⁷.

Bu bağlamda, Polybius karma bir anayasadan yanadır. Çünkü her bir yönetim şekli kendi içinde bozulmanın tohumlarını saklamaktadır: ‘Krallığın özünde mutlakçılık, aristokrasinin özünde oligarşi, demokrasinin özünde de yasa tanımayan bir vahşet ve şiddet yatmaktadır’. Polybius bu üç temel yönetim gücünden her birinin diğer ikisini sınyıp dengeleyeceği kanaatindedir. Şöyle demektedir: ‘Üçünden hiç biri mutlak olmayıp, her birinin serbest bırakılırsa varacağı yer diğerleri tarafından engellenir ve bozulur’ ve ‘her hangi bir tecavüzkar yönelim sınyamaya tabi tutulur’. Polybius böyle karma bir anayasanın hem devletin hızlı ve etkin bir şekilde hareket etmesini sağlayacağına hem de insanları özgür kılacağına inanır. Polybius, Padovalı Marsilius ve Aquinumlu Aziz Thomas gibi önemli düşünürler tarafından izlenmiştir. Locke ve Montesquieu’nun kuvvetler ayrılığı doktrinine fikir kaynaklığı ettiği de iddia edilebilir.

---

⁶⁵ www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2011-2/9.pdf

⁶⁶ https://www.turkcebilgi.com/roma_imparatorluğu_-_düşünürler#bilgi

⁶⁷ <http://siyasi-manifesto.blogspot.com.tr/2013/11/romada-siyasi-dusunce.html>

Amerikan anayasasının yapım sürecinde Jefferson ve Adams gibi Kurucu Babaların Polybius'ın sınırlama ve dengeleme teorisini kullandıkları rivayet edilir.⁶⁸

Bu anlamda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, çoğunluğun tiranlığa dönüşmemesinin elitlerle garanti edildiği; elitlerin de tiranlığa, oligarşiye, plütokrasiye dönüşmemesinin halkla denetlendiği ve bu iki yapının anayasa ve yargı bağımsızlığı, bağımsız medya, güçlü sivil toplum kuruluşları, baskı grupları, seçimler, çok partili hayat gibi demokratik kurumsal yapılarla örgütlendiği bir karma yönetim yapısını idealize etmekte ve önermektedir. Sonuç olarak Güçlü Demokratik Elitizm Modeli'nin elitizm teorileri içindeki konumunun bir ayağı normatif elitizme; diğer ayağı ise modern elitizm teorilerine dayanır ve Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, bu iki teorik söylem içinde eklektik, karma ama kendi iç dengeleri bakımından özgün bir yönetim tarzı önermektedir.

3.2.2.2. Klasik Elitizm Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli

Klasik elitizm teorisi, aslında normatif bir anlayış ortaya koymadan; tarih boyunca neredeyse bütün toplumlarda, küçük bir azınlık grubun toplumun çoğunluğunu yönettiği gibi basit bir gerçekten hareketle; doğrudan demokrasinin gerçekleşmesi imkansız bir yönetim şekli olduğunu ifade etmektedir. Bir diğer deyişle, değişik düzeylerde, tarih boyunca, elitlerin her zaman yönetici güç olduğunu dile getirmektedir. Demokratik toplumlarda bile, vatandaşların sadece seçimlerde söz sahibi olduğuna inanan, bunun dışında yönetimde söz sahibi olmasını mümkün görmeyen klasik elitizm modeli temsilcileri Pareto, Mosca ve Michels'dir. Tezin ikinci bölümünde bu konularda teorik bir zemin oluşturulmuştur.

Klasik elitizm teorisinin önemli temsilcilerinden biri olan Pareto'ya göre her insanın gerçekleştirdiği faaliyet dallarında not verme yoluyla bir endekslemeye gidilirse elitler, kendi faaliyet dallarında en yüksek endekslere sahip olan yetenekli kimselerdir (Öztekin, 2014: 45). Yani Pareto açısından, kişinin elit olma vasfı, yeteneğiyle eşdeğerde tutulmuştur. Ona göre, elitler hakkında toplumun fikri de önemsenmemelidir ve elitlerin

---

⁶⁸http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/2792/mod_resource/content/2/9.Hafta%20-%20Roma%20Siyasal%20D%C3%BC%C5%9F%C3%BCncesi%3B%20Polybius%2C%20C3%87i%C3%A7ero%20ve%20Seneca.pdf

konumlarına ahlâki yoldan mı yoksa ahlâk dışı bir yoldan mı ulaştıklarına da bakılmamalıdır. Önemli olan tek şey, elitlerin, kendi alanında ne kadar yetenekli olduğudur. Keza Pareto'ya göre, elit olmak, “genetik bir durum değildir. Elit olmak için de illa ki saygı duyulan özelliklere sahip olmak gerekmez. Yeteneklerini kullanabildiği sürece hırsız veya dolandırıcı bile olsa, elit grubun içinde kalmaya devam edebilir”. (Vergin, 2016: 113).

Pareto'yu diğer klasik elitizm temsilcilerinden ayıran nokta ise, elitlerin dolaşımı teorisini ortaya atmasıdır. Pareto elitlerin dolaşımını, “yetenekli insanların elit gruplara dâhil olmak için gösterdikleri çabalar neticesinde, elitlerin yer değiştirmesi olarak tanımlar” (Kurtbaş, 2017b: 395). Pareto ve diğer klasik elit temsilcileri, seçimlerde hep elitlerin başa gelmesine rağmen, halka belirli bir seçim hakkı verildiği için de sonuçta demokratik olduğu ortak fikrinde buluşurlar. Yani klasik elitizm temsilcilerine göre halk, seçimlerde sadece elitler arasından bir seçim yapabilir; halk seçimler dışında siyasete katılamaz çünkü halka güven olmaz; onlara göre bu tehlikeli ve anlamsızdır.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, klasik elitizm teorisinin teorik bilgi havuzundan ve birikiminden oldukça faydalanan görünmektedir. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli demokrasiyi zaafa uğratan bu basit gerçek aşılardan, nitelikli bir demokrasinin inşa olunamayacağını iddia etmektedir. Bu anlamda bu model, yönetimde, elitizmin aşılamayacağını kabul ederek, elitizmi meşru ve arzulan bir taraf olarak görür. Keza yönetimin meşru görülmesi, elitizmin modern demokrasi içinde kurumsallaşmasının önünü de açabilir. Bu anlamda, demokratik sistemlerde, Amerika Birleşik Devletleri'nde temsilciler meclisinin yanında senato; İngiltere'nin siyasal görünümündeki avam kamarasının yanında lordlar kamarası bu anlayışın bir tezahürüdür.

Elitlerin meşru olmadığı bir demokratik sistemde bile neticede, seçimlerde, toplumu yönetecek azınlığı belirleme çabasından öteye geçmeyeceğinden; meşru bir elitli siyasal sistem; elitlerin yozlaşmasından kaynaklı yasal zeminin oluşturulması açısından son derece elzemdir. Çünkü yapılan seçimler yine elitler arasında gerçekleşiyorsa ve halka da seçim haricinde hiçbir siyasi hak verilmiyorsa, bu rejim nasıl demokratik olabilirdi? Yönetici elitlerin olduğu kadar halkın da güçlü olması gerektiğini, bunun ise verilen siyasi haklara bağlı olduğunu belirten Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, “zayıf bir halkla değil, ancak siyasi sorumluluğun elitler ve vatandaşlar arasında eşit dağıtılması ile tam demokrasinin sağlanabileceğini ifade etmektedir” (Kurtbaş, 2017b: 385).

Geleneksel elitizm teorileri içinde, elit kelimesini sosyal bilimlerde ilk kullanan kişi olarak bilinen Gaetano Mosca, yöneten kesimin daima elit kesim olması gerektiği fikrini desteklemiştir. Mosca'ya göre alt sınıf daima değişse de üst sınıf değişmeyeceği için, alt sınıf daima güçlü olan üst sınıfa emanettir. Aslında elit gerçeğini yazılarında yönetici sınıf kavramı üzerinden ifade eden Mosca, elit ve kitle ayrımını ilk defa sistemleştiren kişi olarak bu ayrımın bütün toplumlarda görüldüğünü/görüleceğini belirterek, iktidarın sadece tek bir kişi tarafından sahip olunabilecek bir olgu olduğunun altını çizmiştir. “Her daim elit bir azınlığın halkı yöneteceğini savunan Mosca, elitlerin yetenekleri sayesinde organize olarak her daim halkı yöneteceklerine inanmıştır. Mosca'ya göre, eğitim düzeyi, bilgisi, ekonomik güç ve silah bakımından yönetilenlerden daha üstte olan üst sınıf, örgütlenerek yine yetenekleri sayesinde olanakları kendi lehine çevirebilmektedirler” (akt. Kışlalı, 1991: 28).

Pareto gibi seçkinlerin dolaşımı ile ilgili tespit ve değerlendirmelerde bulunan Mosca, elit dolaşımının olduğu toplumları hareketli ve durağan olarak ikiye ayırmaktadır. Mosca, hareketli toplumların demokratik toplumlar olduğunu ve elit kademelerin herkese açık olmasından dolayı, alt sınıflardan gelenlerin kolayca üst sınıfa dâhil olabildiklerini belirtmiştir (Duverger, 1995: 163). Ancak alt sınıfın üst sınıfa dâhil olmalarını da aile, kalıtım, zenginlik, sosyal güç gibi bazı kriterlere bağlayan Mosca, bu kriterlerin, zamanla değişim ve dönüşüme uğrayabileceklerini belirtmiştir. Bu noktada Mosca yönetimdeki üst sınıfın, sosyal güçler değiştiği zaman oluşan yeni sınıfları kontrol edebilmesi durumunda yerlerini koruyabileceklerini belirtmiştir. Ancak kontrol edemezlerse, yerlerini yeni sosyal güç sınıfına bırakmak zorunda kalabileceklerinin altını çizmektedir (Kapani, 2013: 114). Sonuç olarak bütün yöneticilerin elitler arasında gerçekleştiğini ifade eden Mosca'ya göre halkın yönetimi, bir hayalden öteye geçememektedir (Runciman, 1986: 49).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, elit değişiminde seçmenlerin karar ve tercihini esas alıyor görünmektedir. Bu açıdan, geleneksel elitizm teorileri içinde yer alan, soy, sop, aile gibi verili referansları, elit seçimi ve dolaşımı açısından uygun bulmamaktadır. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, söylemi içinde seçimleri ve elitleri elit seçimi ve dolaşımı için bir referans olarak kabul etmektedir. Bu anlamda Güçlü Demokratik Elitizm Modeli sadece elit azınlığın içinde değil halkın içinden de pekâlâ yetenekli ve etkin vatandaşların çıkabileceğini savunmaktadır (Kurtbaş, 2017b:405). Bunun dışındaki

konularda, Demokratik elitizmin söylemlerini temel aldığından, model içinde yer alan boşluklar için, demokratik elitizm teorilerinin, bilgi havuzuna başvurmak gerekebilecektir.

Klasik elitizm temsilcileri Pareto ve Mosca gibi Roberto Michels de, toplumda yönetici konumuna gelecek olanların, elitler olması gerektiğine inanırken, elitlerin gücünü yeteneklerine değil, yer aldıkları örgütteki konumlarına bağlamaktadır (Turhan, 2000: 42). Nitekim hangi siyasi rejimle yönetilirse yönetilsin, tüm toplumlarda yönetici iktidarın mutlaka elit tabakadan olması gerektiğinin altını çizen Michels, kitlelerin yönetime katılmasının kesinlikle doğru olmadığını ve halkın sadece yönetilmek için var olduğunu “halk yönetilmek için vardır, görüşü alınmak için değil” (Aydın, 2004: 151) sözleriyle ortaya koymaktadır. Aslında Michels’e göre daima yönetilme arzusu içinde olan toplum için yönetilmek bir ihtiyaçtır ve bunu da sadece bir lider gerçekleştirebilir. Karmaşıklaşan ve uzmanlık gerektiren belirli yapıların, küçük grupların sahip oldukları yetenekleri gerektirdiğini ve bu yüzden yönetimin zorunlu olarak bu küçük grupların elinde toplandığını ifade eden Michels’e göre demokrasi, aslında halkın halk için yönetimi değil, oligarşik yapıların legal görünmesini sağlayan bir tür korunaktır (Eryılmaz, 2014: 268).

Michels’in dikkat çektiği bir diğer nokta ise, demokrasi ilkeleri ile siyaset yaptıklarını belirten siyasal partilerin aslında demokratik usullere uygun olarak uygulanmadıklarıdır. Nitekim siyasi partiler ister liberal, ister muhafazakâr isterse sosyal demokrat olsun hepsi oligarşik yapılar sergilemekte olup, demokratik esaslarla önemli bir çelişki teşkil etmektedirler.

Örgütlenme yeteneği ile seçkin azınlığın, örgütlenmemiş çoğunluk üzerinde kurduğu hâkimiyeti aynen Pareto ve Mosca gibi kabullenen Michels, örgütlenmeyi üst sınıfın alt sınıf üzerindeki hâkimiyeti olarak değerlendirirken bu noktada Michels’e destek olacak bir çalışma yapan Duverger (1993: 188), benzer sonuçlara ulaşarak siyasal partilerin; sendikalar, dernekler ve şirketlerde olduğu gibi ikili bir özellik gösterdiğini; görünüşte demokratik gerçekte ise oligarşik bir yapıya sahip olduğunu açıklamaktadır.

Michels’in bu örnek ile verdiği açıklama, siyaset bilminde oligarşinin demir yasası olarak adlandırılmaktadır (Eylemer, 2010: 40). Michels’in bu kuramına göre, amacı veya yöntemi ne olursa olsun, bir sistemde kişi sayısı arttıkça, bu kişiler arasında iletişim problemleri yaşanmaya başlayacaktır. Bu problemi çözmek için de belirli gruplar

oluşturulacaktır. Bu gruplar da kendi aralarındaki iletişimi sağlamak için, bir karar merkezi kuracaktır. Her şeyi yöneten ve emirler vermeye başlayarak kontrolü eline alan karar merkezi, kendini vazgeçilemeyecek görece ve elit zümrenin başına geçerek, güçlenen bürokrasiyi ortaya çıkaracak böylece oligarşi doğacaktır (Kurtbaş, 2017b: 398).

Bu noktada Michels'in diğer klasik elitler gibi yöneticilerin vazgeçilmez elitlerden oluşması gerektiği ve kitlelerin yönetime katılmasının doğru olmadığı fikrini eleştiren Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, ayrıcalıklı elit grubunun, halka hükmettiği oligarşik demokrasiye karşı çıkmaktadır. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, güçlü elitler grubunun, demokratik ve eşitlikçi bir yapıya bürünerek; katılımcı ve etkin yurttaşlığı desteklemesi gerektiğini belirtmektedir. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli ile bu şartların sağlanıp, zayıf halkın güçlü siyasi oligarşiler karşısında etkisiz kalmasının önüne geçilmesi gerektiğinin altını çizen Kurtbaş, bu fikrini “elitlerin, çoğunluğun tiranlığa dönüşmemesinin bir garantisi; yurttaşların da, elitlerin oligarşiye ve plütokrasiye dönüşmemesinin denetleyicisi olmalıdır” (Kurtbaş,2017c: 385) sözleriyle desteklemektedir. Halk yönetiminin gerçekleşmesinin mümkün olmadığı fikrine katılmayan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, elitli demokrasinin gerçekleşmesinin gayet mümkün olduğuna dikkat çekerken, bu süreçte, kitle iletişim araçları, sivil toplum örgütleri, sendikalar, anayasa ve bağımsız yargının bir kontrol mekanizması olarak varlığının önemini de vurgular.

3.2.2.3. Modern (Demokratik) Elitizm Bağlamında Güçlü Demokratik Elitizm Modeli

Modern elitizm teorisi, siyasal hayatta elit varlığını, klasik elitizmin ifade ettiği gibi kaçınılmaz bir tarihsel gerçeklik olarak değil; ekonomik ve siyasal yapılara bağlamaktadır. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, ana gövdesi itibariyle demokratik elitizm teorisi içinde bir söylemdir ve modern elitizm teorisinin birçok unsurunu kabul ediyor görünmektedir. Ancak günümüz dünyasının gerçekleri, liberalizm ve cumhuriyetçilik arasındaki dengenin iyiden iyiye yitirilmiş olması gibi unsurlar, demokratik elitizmin revize edilmesini, zamanın özellikle postmodern dünyanın siyaset anlayışına uyarlanmasını ve böylelikle güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, siyasette erdemli elitlerin meşru görülmesi ve arzulan bir taraf olması açısından Normatif elitizmden faydalanması kadar; parçalı,

Cumhuriyetçi değerlere sahip, şeffaf ve hesap verebilen elitlerin demokratik işleyişe yarayacağını ifade etmesi bakımından Modern Elitizm teorisinden de yararlanmaktadır.

‘Rekabetçi’, ‘Parçalı’, ‘Plüralist’, veya ‘demokratik’ nitelendirmeleriyle de ifade bulan Modern Elitizm Teorisi, siyasal elitlerin yeknesak, insicamlı ve bütünleşik bir yapıda olmaktan ziyade, toplumsal yapılara yayılmış ve değişik hatlar boyunca parçalanmış olduğunu ve parçalar arasındaki rekabetin halka da yarabileceğini iddia eder. Ancak Güçlü Demokratik Elitizm Modeline göre, “demokratik elitistlerin parçalı elit, parçalı halk kavramlaştırması, teoride güzel görünmekle birlikte, günümüz toplumlarının gerçeği karşısında çok hayalci kalmaktadır. Zira ekonomik eşitsizliklerin ulaştığı düzey, böyle bir çeşitliliği imkânsız kılmaktadır. Ekonomik güç az sayıda imtiyazlı elit tarafından ele geçirilince halkın, kendi kendisini yönetme ihtimali giderek zorlaşmaktadır. Zira ekonomik elitler arasındaki mücadele, (modern elitistlerin iddia ettiği üzere) ekonomik olmayanların özgürleşmesine ve/veya refah bir düzeye yükselmesine çok fazla katkı yapmamaktadır” (Kurtbaş, 2017: 408). Zira Mills (akt. Tolan, 1983: 90), aralarında “bulunan sıkı bir bağ sayesinde elitlerin, ekonomik ve siyasal karar verme süreçlerini kontrol etme gücüne sahip olduğunu belirtmektedir”. Mills’in üç parçalı olan elit teorisine karşılık çoğulcu ve parçalı demokrasi fikri savunan Mannheim, çoğulcu elit kuramının en önemli temsilcilerinden biridir. 20. yüzyıl boyunca, savaşların olduğu zamanlarda elit yöneticiler ile demokratik düşünce arasındaki ilişkiyi araştıran bir sosyolog olan Mannheim, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’ne önemli ölçüde kaynaklık etmiş görünmektedir.

Mannheim, diğer modern elitistler gibi, elitlerin toplumlarda her daim etkin bir rol üstlenmesi gerektiğini ileri sürmekte ve elitlerin siyaseti yoğun şekilde şekillendirdiklerine inanmaktadır.⁶⁹ Elitler ile demokrasi arasındaki ilişkiyi açıklarken, daha önce de belirli elit grupların var olduğunu reddetmemekle birlikte, elitlerin demokrasiye katkı sunmaya başlamalarını yeni bir elit kesimin ortaya çıkışına ve alt kesime bu güveni sunması ile ilişkilendiren Mannheim (Bottomore, 1996:104), halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelen demokrasiye saygı duymakla birlikte halkın, kendi kendini yönetemeyecek durumda olması durumunda, bu işi üst sınıfa bırakması gerektiğini düşünmektedir. Çünkü Mannheim’a göre (Bottomore, 1996: 113) alt sınıf, her

---

⁶⁹ <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4200/sayfa/1991/2/14/4.xhtml>

zaman siyasette aktif rol almasalar bile, en azından belli aralıklarla siyasete katılabilir. Bu da demokrasi için yeterlidir.

Bu noktada Mannheim da dâhil diğer modern elitistlerin düşüncesinde halkın yeterince etkin olmaması ciddi eleştirilere açık kapı bırakmıştır. Her toplumun seçkin bir azınlık tarafından yönetilmesine karşın, yine de demokratik olabileceğini savunarak, çağın gereklerine uygun ve alternatif bir model olarak değerlendirilebilecek olan “*Güçlü Demokratik Elitizm Modeli*” ile eksik bırakılan bazı unsurlar tamamlanmaya çalışılmaktadır.

Günümüz post-modern dünyasında, bazı etik-erdem kuralları aşınmış, artık *her şeyin kâra dönüştüğü* bir ortamda ahlâk da geri plana düşmüştür. Sosyal medyanın ilerlemesiyle de geleneksel ahlâk pek çok saldırıya maruz kalarak, bireyselleşme temel bir gayeye dönüşmüştür. Böyle olunca insanlar egoist olmuş ve birçok ahlâk ilkesini görmezden gelmeye başlamışlardır. Bütün bunlar sonucunda post-modernite ahlâk, erdem ve vicdanın sorgulanmasına yol açmıştır. Bu da değersizleşmeyi beraberinde getirerek artık ahlâki konular adeta dalga geçilecek bir olgu haline gelmiştir. Dolayısıyla etik ve erdem gibi değerlerin hafife alındığı günümüz modern dünya siyasetinde, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, güçlü erdem vurguyla siyasette aşınmaya başlayan bu ahlâk sorunlarına etik temelli ve dengeli çözümler getirmeye çalışmaktadır.

Bu çerçevede elit olmayı, bir kişinin ahlâklı veya kişilikli olmasına değil, zengin oluşuna, yüksek rütbede bulunmasına veya itibarına bağlayan ve seçimlerin sadece seçkin gruplar arasında vuku bulduğu modern elitizm modelinde, halk zayıftır ve seçkinleri kontrol imkânına sahip değildir. Demokratik elitizm teorisi bağlamı içerisinde, çağdaş pratik deneyimler ve demokrasilerin eksikliklerini göz önünde bulundurarak oluşturulan Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, demokratik elitizmin Aşıl topuğu olarak gördüğü zayıf halkı fiilen güçlendirecek öneriler ortaya atarak, güçlü ve etkili bir elit ile denetim yetkisini elinde bulunduran güçlü bir halk tarafından yürütülecek bir demokrasinin pekala mümkün olabileceğini savunmaktadır, diyebiliriz.

Nitekim halkın eskisine göre giderek daha eğitilmiş ve yüksek gelir sahibi olduğu, ayrıca internet ve sosyal medya sayesinde eskisine göre çok daha kolay şekilde organize olabildiği bir çağda, halkın yekpare ve despotik elit yapılarına karşı çok daha fazla demokratik bir güce sahip olduğunu ve halkın elitler karşısında denetleyici bir “ortak

irade” oluşturmasının eskisine göre daha olanaklı olduğunu var saymak, hiç de gerçek dışı bir tutum olarak değerlendirilmemelidir.

Modern Elitizm Teorisi’nin eşitliğe önem verdiğini, ancak bu eşitliğin toplum kesimleri arasında değil, güçlü bir konuma ulaşabilmede tanınan bir fırsat eşitliği anlamında olduğunu ifade eden Kurtbaş, elit olmaya giden yolların kısıtlılığı gerçeğini eleşitirmekte ve şu soruları sormaktadır: Herkese fırsat eşitliğinin sunulmadığı bir toplumda, halk ne ölçüde gerçekten güçlü olabilir ve elitleri nasıl denetim altında tutma iradesi gösterebilir? Siyasi isteklerini, çıkar grupları sayesinde dile getirebilen halkın dahil olduğu bu gruplar, yeterince varlıklı değillirse ve elitlerce (sendika elitleri, muhalefetteki siyasi elitler, ekonomik elitler vs. tarafından) desteklenmiyorsa; halkın isteklerini yöneticilere kim ulaştırabilecektir? (Kurtbaş, 2017b: 403). Bu süreçte en önemli noktalardan biri elit dolaşımı ve elit dolaşımına giden yolların eşitlik çerçevesinde açık tutulmasıdır. Demokratik elit teorisi açısından eşitlik hususu, demokrasinin gücün toplumsal gruplar arasında “eşit” dağılımı ilkesinden farklıdır. Demokratik elit teorisinin eşitlik anlayışına göre, önemli olan toplumsal eşitsizlikler arasında gücün ve iktidarın eşit dağımı değil; elit/seçkin olmaya giden yolda fırsatların eşit olmasıdır (Kurtbaş, 2017b: 403). Bu noktada fırsatların eşit olduğu bir toplumda, elit dolaşımının bütün yolları açık olmalıdır ki sağlıklı işleyen bir demokrasinin kurulması mümkün olabilsin.

Güçlü Demokratik Elitizm modeliyle ilgili farklı kişiler değişik açılardan bir takım eleşitiriler getirebilirler. Bir sonraki bölümde bu eleşitirilere yer verilerek, Model’in sunabileceği olası çözüm yolları ele alınacaktır.

3.3. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli İle İlgili Gündeme Getirilebilecek Birkaç Eleşitiri ve Model’in Bunlara Karşı ürettiği/üretebileceği Potansiyel zm nerileri

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli literatüre yeni kazandırılan bir model olup, pek çok bakımdan tartışmaya açıktır. Bu kısımda Güçlü Demokratik Elitizm’e karşı gündeme getirilebilecek olan bir takım olası eleşitirel sorular sırayla gündeme getirilerek, Model’in içerisinden bu sorulara karşılık olarak üretilmiş/üretililecek olası çıkış yolları ortaya konulmuştur.

Güçlü Elitler, Güçlü Halka Nasıl ve Neden Müsaade Etsinler?

Güçlü elitlerin, güçlü halka müsaade edecekleri yönündeki beklentiyi, bazı kişiler biraz idealist bularak eleştirebilir. Zira dünyanın pek çok ülkesinde elitler sahip oldukları gücü halkın lehine değil, kendi yararları için kullanmaktadırlar. Bu nedenle elitlerin güçlü halka müsaade etmeme ihtimali mutlaka gündeme getirilmesi gereken bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu meseleye karşı, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, elitlerin cumhuriyetçi, eşitlikçi, halkçı ve “erdemli” olmasıyla cevap verir görünmektedir. Elitlerin bu erdemleri nasıl elde edeceği ise Model’de vatandaşlık eğitimi ile ilişkilendirilmektedir.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nin Öne Sürdüğü Ekonomik Demokrasinin Gerçekleşmesi İçin Gereken Anayasal ve Yasal Düzenlemelerin Önündeki Pratik Engeller Nasıl Aşılacaktır? Burjuvazinin olası tepkileri vs.?

Güçlü Demokratik Elitizm, bu konuyla ilişkili olarak muhtemelen güçlü bir reformculuğu ve halk inisiyatifini çözüm olarak öneriyor görünmektedir. Halkın ekonomik haklarını talep etmesi ve bu konuda aktif olması gerekmektedir. Elitler ve halk, birlikte ekonomik demokrasinin kurulması için hareket etmelidirler. Modele göre ekonomik demokrasi, zaman içerisinde ekonomik hakların elde edilebilmesi için halk tarafından verilecek bir dizi mücadelenin gerekliliğini öngörmektedir. Bu mücadele sürecinde, devletin temel demokratik niteliklerine aykırı olmamak kaydıyla yürütülecek miting, protesto, grev vs. tarzı demokratik mücadele unsurları devreye sokulabilecektir.

Siyasal Liberalizm ve Cumhuriyetçilik Arasındaki Gerilimler Nasıl Çözülecektir?

Siyasal Liberalizmin öngördüğü bireysel özgürlükler ile Cumhuriyetçiliğin gerektirdiği genel irade arasındaki dengeyi bulmak muhtemelen hiçbir ülke için kolay bir mesele değildir. Ancak görünen o ki Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’nde, bireysel özgürlüklerin garanti altına alınması anayasanın garantörlüğüne bağlanırken, genel irade oluşturmak için gereken vatandaş inisiyatifi ise cumhuriyetçi değerlerin canlandırılması ve cumhuriyetçi bir vatandaşlık eğitimi ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Ne var ki ihtiyaç duyulacak vatandaşlık eğitiminin hem içeriği hem de böyle bir eğitimin arzu edilen cumhuriyetçi sinerjiyi nasıl sağlayacağı, Model’de yeterince ayrıntılandırılmadığı için tartışmaya açık bir konudur ve başka akademik çalışmalarla geliştirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Bir sonraki bölüm olan Sonuç bölümünde çalışmanın temel argümanları ve ulaştığı sonuçlar ele alınarak, literatüre sağlanan katkılar ortaya konulacaktır.

SONUÇ

Siyasette, güç ilişkilerinin nasıl ve ne şekilde düzenleneceği esas mesele olarak görünmektedir. Bu bağlamda, tezimizin ilk bölümünde ifade edilen birey-toplum-devlet ilişkileri çerçevesinde, elitlerin üstlendikleri güçlü ve sıra dışı sosyo-politik rol, bu tezin temel sorunsalını oluşturmaktadır.

Çalışmamızda, bütün elitizm teorileri kendi bağlamı içinde ele alınarak eleştirel bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Normatif ve klasik elitizmin demokratik özellikler sergilemediği, buna karşılık demokratik elitizmin elitizm olgusu ile demokrasiyi uzlaştıran bir yaklaşım sergilediği tespit edilmiştir.

Elitizm teorileri içinde, Platon'un hiç demokratik olmayan normatif elitizmi temsil ettiği; Pareto, Mosca ve Michels'in temsil ettiği "klasik elitizm" in ise temelde demokrasiyle pek az ilgisi olan bir elitizm teorisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, demokratik elitizmi savunan belli başlı teorisyenler olan Mills ve Mannheim'ın temelde demokratik nitelikler taşıyan bir elitizm biçimini savundukları tespit edilmiştir. Ayrıca Mills'in, elitleri tek parça olarak gördüğü; Mannheim'ın ise elitleri, çok parçalı olarak değerlendirdiği vurgulanmıştır.

Demokratik elitizmin günümüz koşullarında büyük oranda güncellenmeye ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Toplum, devlet ve ekonominin günümüzde aldığı durumu göz önünde bulunduran güncel yaklaşımlara ihtiyaç olduğu açıktır. Bu bağlamda demokratik elitizmi esas almakla birlikte, onu pek çok noktada geliştiren Güçlü Demokratik Elitizm Modelini çalışmamızda ayrıntılı şekilde inceleme gereği duyduk.

Güçlü Demokratik Elitizmin, bir yandan “erdemli ve güçlü elitler”; diğer yandan ise “aktif ve güçlü yurttaşlar”a vurgu yaparken, kurumsal demokratik garantilere, anayasal güvencelere, denge ve fren mekanizmalarına ayrı bir önem atfettiği görülmektedir. Ayrıca elitlerin ve vatandaşların, vatanın birliği ile ilgili konularda hassasiyet göstermeleri gerektiği vurgusu da öne çıkmaktadır. Senato ve ombudsmanlık kurumlarının gerekli olabileceği yolundaki öneriler ise, Güçlü Demokratik Elitizm Modelini bütünleyen diğer kurumsal yaklaşımlar olarak dikkat çekmektedir.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeline göre elitler şu niteliklerde olmalıdırlar: “Adaletli, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin vazgeçilmezliğine inanan; gerektiği zaman hesap verebilecek kadar demokratik ve şeffaf siyasal kültüre sahip olan; devlet adamlığı ve seçkin olmanın gerektirdiği erdemleri taşıyan; vatani ve milleti için sorumluluk hissi duyan; ülkenin, milletin menfaati ve kamu yararı için en iyinin ne olduğunu bilecek kadar deneyimli-donanımlı olan; vatan sevgisi ve adalet sevgisi sayesinde milletini ve vatanını kişisel çıkarlara kurban etmeyecek erdemde olan” (Kurtbaş, 2017: 409).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeline göre, güçlü elitler ise; donanım bakımından öyle niteliklere sahip olmalıdır olmalıdırlar ki “adil ve demokratik olmayan ve hesap-verebilirlikten ve şeffaflıktan uzak; bilge olmayan; birey/toplum ve devleti için en iyinin ne olacağını bilebilecek deneyim ve donanımdan yoksun; devlet için kaygı duymayan, vatan-millet sevgisinden yoksun, kişisel nimetlerinden faydalanmak için iktidar olmak isteyen, bir seçkin kesiminin iktidara gelmesini engelleyebilecek kadar güçlü olan kimselerin/seçkinlerin iktidara gelmesini önleyebilecek kadar güçlü olmalıdırlar.” (Kurtbaş, 2017: 409).

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli’ne göre, yurttaşların sahip olmaları gerekli olan bir takım özellikleri vardır, bunlar ise şunlardır: Eğitilmiş, katılımcı, aktif ve güçlü yurttaşlık; toplumdaki gelir ve servet dağılımını denetleyebilecek kadar etkin ve bilinçli (Ekonomik Demokrasi); vatandaşlık erdemlerine sahip olmaları (Kurtbaş, 2017: 409).

Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin, modern demokrasinin araç ve garantörlerini şu unsurlar üzerinden tasarladığı görülmektedir: çok partili hayat ve seçim, anayasalcılık, kuvvetler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı, sivil toplum kuruluşları ve sendikalar, baskı grupları, bağımsız ve güçlü kitle iletişim araçları (Kurtbaş, 2017: 409).

Güçlü Demokratik Elitizm Modelinin merkezi bir önem atfettiği elitlere nasıl yaklaştığını biraz daha yakından ele almanın yararlı olacağını düşünüyoruz. Bu bağlamda, denilebilir ki, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, elitleri katlanılan kişiler olarak değil, devletin varlığı ve bekası için vazgeçilmez görülen, kıymetli kişiler olarak değerlendirmektedir. Tek şartla ki Güçlü Demokratik Elitizmde, elitlerin erdemli ve vatansever olmaları mutlak bir gereklilik durumundadır. Bu nitelikleri taşıyan elitlerin devlet içindeki varlıklarının, bir senato ya da ombudsmanlık kurumu aracılığıyla güvence altına alınması dahi mümkün görülebilmektedir.

Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, esas itibarıyla demokratik elitizmden ilham alan bir model olarak, demokratik elitizme kendince bir takım özgün katkılar sunmaktadır. Şöyle ki, Güçlü Demokratik Elitizm Modelinde, demokratik elitizmin gerçekte uygulanmadığını ve kâğıt üzerinde kaldığı iddia edilmektedir. Nitekim demokratik elitizm pratikte iki türlü tezahür etmektedir: Birincisi günümüz kapitalist toplumlarında yaygın olan Zayıf Demokratik Elitizm, ikincisi ise Güçlü Demokratik Elitizm'dir.

Halkın demokrasiye pratikte gerçek ve yoğun bir katkı sağlayamadıkları durumlar; Güçlü Demokratik Elitizm Modelinde Demokratik Elitizme temelden aykırı görülmekte ve demokratik niteliklerin zayıflığına atıfla Zayıf Demokratik Elitizm olarak adlandırılmaktadır. Demokratik elitizmin yücelttiği niteliklerin gerçekten uygulanacağı bir modele ise Güçlü Demokratik Elitizm adı verilmektedir. Bu modele göre, halk demokrasinin kurucu ve aslî öznesi iken, elitler de cumhuriyet erdemleriyle donanarak ülkeyi yönetmelidirler, zira halk ve elitler cumhuriyet erdemleriyle donanmadıkları sürece ülkeyi sahiplenip yaşatma imkânına sahip olamazlar.

Son yıllarda demokrasinin en büyük sorunu, kanaatimizce elitlerce oligarşik bir yönetim sergilenerek, halkın etkisiz hale getirilmesidir. Bu sorun, Mannheim'ın yazdığı dönemde de mevcut olmakta birlikte, son yıllarda çok büyük ölçüde artmıştır. Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, bu durumu ön plana çıkartarak, Mannheim'in dile getirdiği idealin çok uzağına düşüldüğü tespitini yapmaktadır. Kanaatimizce Güçlü Demokratik

Elitizmde ifade edilen, günümüzde Mannheim'ın dile getirdiği demokratik idealin çok uzağına düşüldüğü tespiti, bundan sonra çalışma yapacak elitizm teorisyenlerinin göz önünde bulundurması gereken bir açmazdır. Nitekim günümüzde uygulanan neo-liberal politikalarla ekonomik eşitsizlikler çok artmış ve demokrasinin iktisadi temeli çok büyük yara almıştır. Bu şartlar altında Güçlü Demokratik Elitizmin ekonomik eşitliğe yaptığı vurgu, demokrasinin esas kaynağı olan halkın güçlü ve etkili olabilmesini sağlama yolunda kritik bir takım tespit ve önerileri beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, ifade etmek isteriz ki Güçlü Demokratik Elitizmin halkın güçlendirilmesi ve elitlerin erdemli olması gerektiği konusundaki vurgusu, günümüzün post-modern dünyasındaki açmazların bir panzehiri olabilir. Günümüz post-modern dünyasında, ne ilginçtir ki erdemlilik vurgusu, ister elitler isterse halk için gündeme getirilsin, belli bir yadırgama ya da alayla karşılaşabilmektedir. Sanki erdem, çok antik dönemlere ait bir şeymiş ve günümüzün dünyasında anlamlı bir yere sahip olamazmış gibi bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Ayrıca piyasa ekonomisinin gereklerinin ve değerler çoğulculuğunun, güçlü vurgulara sahip bir erdemlilik anlayışını imkânsız ve gereksiz kıldığı gibi bir algı, güncel siyasal alana hâkim görünmektedir. Bu şartlar altında Güçlü Demokratik Elitizmin erdemleri açık ve vurgulu şekilde gündeme getirmesi, kanaatimizce günümüz toplumlarının yeniden siyasal erdemlere ve vatandaşlık erdemlerine dönmeleri yolunda oldukça anlamlı ve değerli bir çağrı niteliğindedir.

Bir diğer önemli nokta da, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli her ne kadar güçlü normatif ilkeler ortaya koyarak erdemlere vurgu yapmış olsa da, devletin bekasını ve demokratik niteliklerini koruyabilmesini yalnızca erdemlere bağlamamakta, devleti bir takım anayasal ve kurumsal garantiler ile korumayı da önermektedir. Şöyle ki, Güçlü Demokratik Elitizmde anayasacılık, yargı denetimi, etkin sivil toplum, etkin sendikalar ve güçlü medyanın gerekliliğine yapılan vurgular, demokratik toplumun maddi ve “kurumsal” garantileri olarak da okunabilir. Böylelikle Güçlü Demokratik Elitizm, aynı anda hem erdem gibi “subjektif” unsurlara hem de anayasacılık, yargı denetimi ve etkin sendikalar gibi “objektif-materyal” güvencelere yaslanarak, uygulanabilirlik zeminini ve kurumsal temelini sağlama almaya yönelmektedir diyebiliriz.

Sonuç olarak, Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, cumhuriyetçi erdemler, sosyal adaletçi vurgular ve erdemli yönetici anlayışını tek bir potada birleştirmesiyle özgün bir sentez olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cumhuriyetçi elitlerin temel hakları

çığneyemeyeceği vurgusu ile bu model, günümüz demokrasilerinin siyasal bakımdan liberal kazanımları ve değerlerini de korumakta olduğunu ortaya koymaktadır. Bütün bunların sonucunda denilebilir ki Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, “cumhuriyetçi”, “siyasal liberal” ve “sosyal adaletçi” unsurların işlerlik kazanabileceği güncel ve pratik bir model olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmamızı noktalarken, daha sonra demokratik elitizm teorileri ve Güçlü Demokratik Elitizm üzerinde çalışma yapmayı düşünebilecek kişilerin, özellikle Güçlü Demokratik Elitizm Modelindeki liberal ve cumhuriyetçi değerler arasındaki olası gerilim noktalarına ağırlık verebileceklerini belirtmek isteriz. Nitekim temel hak ve özgürlükler ile güçlü cumhuriyetçi elitlerin “ortak irade” oluşturmaya yönelik çabaları arasında oluşabilecek olası gerilimlerin nasıl çözüleceği sorunu kritik bir mesele olarak ortaya çıkabilir. Böylesi durumlarda, Güçlü Demokratik Elitizm, kendi iç tutarlılığı gereği, vatanın bütünlüğü gibi kritik konular haricinde, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanamayacağı ilkesiyle, bu gerilimi çözebilecektir, diye düşünüyoruz.

Tezimizi sonlandırırken gündeme getirmek istediğimiz bir diğer temel mesele, halkın güçlü elitler karşısında ekonomik anlamda güçlendirilmesinin anayasal ve yasal düzeyde ne türden somut mevzuat ve uygulamalar gerektirdiği meselesidir. Nitekim, şu bir gerçektir ki, güçlü elitler, bazı durumlarda güçlü halka yeterince inisiyatif bırakmamaya yönelmeyi seçebilirler. Bu noktada Güçlü Demokratik Elitizm Modeli, bu çıkmazı, muhtemelen elitlerin sergileyeceği güçlü cumhuriyetçi erdemler, elitlerin vatanseverliği, idealizmi ve bunların yanı sıra mücadelecisi, hakkını arayan, sorgulayan pro-aktif vatandaş inisiyatifi ile aşmayı önerebilir. Ne var ki bu tarz bir önerinin, ancak çok özel bir “Vatandaşlık Eğitimi” modeli ile birlikte anlamlılık ve işlerlik kazanabileceğine burada özellikle işaret etmek istiyoruz.

KAYNAKÇA

AKA, A. (2011), *Sosyal Değişme*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.

AKTAY, Y. (2005), *Entelektüel ve İktidar*, Hece Yayınları, Ankara.

ARI, M. (1991), *Düşük Yoğunluklu Demokrasi ve Türkiye: 1980 Sonrası Dönemde Türkiye’de Demokratikleşme Süreci*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Yayınları, Ankara.

ARİSTOTELES. (1975), *Politika*, Remzi Yayınları, İstanbul.

ARNHART, L. (2004), *Plato’dan Rawls’a Siyasi Düşünce Tarihi*, Adres Yayınları, Ankara.

ARSLAN, A. (2003), *Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (6) 2003/2: 115-135

ARSLAN, A. (2007a), *Elit Sosyolojisi*, Phoenix Yayınevi, Ankara.

ARSLAN, R. (2010), *Elitizm Teorisi ve Teorisyenleri*, Dora Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

- AYDIN, S. (2000), *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, M. (2002), *Siyasetin Sosyolojisi*, Pınar Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, M. (2004), *Bilgi Sosyolojisi*, Açılım Kitap Yayınları, İstanbul.
- BAL, H. (2014), *Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı*, Turkish Studies Dergisi, Ankara
- BAYKAL, D. (1963), *Siyasi Elit Kuramı*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- BENHABİB, S. (1999), *Müzakereci Bir Demokratik Meşruiyet Modeline Doğru*, Çev: Zeynep Gürata ve Cem Gürsel, Wald Yayınları, İstanbul.
- BOGDANOR, V. (1999), Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi, Çev: Bülent Peker, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- BOTTOMORE, T.B. (1996), *Seçkinler ve Toplum*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- BOURDIEU, P. (2006), *Pratik Nedenler*, Çev: Hülya U. Tanrıöver, Hil Yayınları, İstanbul.
- BURNS, E.M. (1984), *Çağdaş Siyasal Düşünceler*, Çev: Alaeddin Şenel, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara.
- COHEN J. (1999), *Müzakereci Bir Demokratik Meşruiyet Modeline Doğru: Demokrasi ve Farklılık*, Çev: Zeynep Gürata ve Cem Gürsel, Wald Yayınları, İstanbul.
- ÇAM, E. (2009), *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul.
- ÇEÇEN, A. (1996), *Kültür ve Politika*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- ÇİFTÇİ, A. ve YILMAZ, N. (2013), *İbn Haldun'un Siyaset Teorisi ve Siyasal Sistem Sınıflandırması*, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Ankara.

DAVER, B. (1965), *Az Gelişmiş Ülkelerde Siyasi Elit*, *AÜSBF Dergisi*, C: XX, No: 2, s. 517-535 .

DAVER, B. (1993), *Siyaset Bilimi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

DEMİR, G. (2011), *Habermas ve Foucault: Müzakereci Demokrasi ve Yönetimsellik*, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 2, Antalya.

DEMİR, Ö. ve ACAR, M. (2002), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres Yayınları, İstanbul.

DUVERGER, M. (1993), *Siyasi Partiler*, Çev: Ergun Özbudun, Bilgi Yayınları, İstanbul.

DUVERGER, M. (1995), *Siyaset Sosyolojisi*, Çev: Şirin Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul.

ERDOĞAN, M. (2001), *Anayasal Demokrasi*, Siyasal Kitabevi, Ankara:

ERDOĞAN, M. (2011), *Anayasa Hukuku*, Orion Kitabevi, Ankara.

ERDOĞAN, İ. (2014), *Medya Teori ve Araştırmaları*, Erk Yayınları, Ankara.

ERYILMAZ, B. (2014), *Kamu Yönetimi*, Umuttepe Yayınları, İstanbul.

EYLEMER, S. (2010), *Avrupalılaştırma Sürecinde Siyasi Koşulluluk ve Elitler: Türkiye Örneği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Avrupa Çalışmaları Programı Doktora Tezi,
<http://ulusaltezmerkezi.com/avrupalilasma-surecinde-siyasi-kosulluluk-ve-elitler-turkiye-ornegi/>, İzmir.

FARABİ. (2001), *El- Medinetu'l Fâzıla*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

GASSET, J.O. (2009), *Kitlelerin Ayaklanması*, Çev: Neyyire Gül Işık, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

GIDDENS, A. (2013), *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

GÜLTEKİN, V. (2001), *Rousseau*, Kastaş Yayınevi, İstanbul.

- GÜVENÇ, B. (1995), *Kültür ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- HABERMAS, J. (1995), *Kamusal Alan: Ansiklopedik Bir Makale*, Çev: Nuran Erol Birikim Dergisi, s.70.
- HABERMAS, J. (2001), *İletişimsel Eylem Kuramı*, Çev: Mustafa Tüzel, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- HALDUN, İ. (2014), *Mukaddime*, Haz: Süleyman ULUDAĞ, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- HALL, J. ve IKENBERRY J. (2005), *Devlet*, Çev: İsmail Çekem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- HEYWOOD, A. (2011), *Siyasetin Temel Kavramları*, Adres Yayınları, Ankara.
- HEYWOOD, A. (2014a), *Siyaset*, Adres Yayınları, Ankara.
- HEYWOOD, A. (2014b), *Küresel Siyaset*, Adres Yayınları, Ankara.
- HOBBS, T. (2010), *Leviathan*, Çev: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- KABOĞLU, İ. (1989), *Kolektif Özgürlükler*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sayı:8, Diyarbakır.
- KALAYCIOĞLU, E. (1984), *Çağdaş Siyasal Bilim*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- KALAYCIOĞLU, E. ve SARIBAY, A. Y. (2009), *Tanzimat, Modernleşme Arayışı ve Politik Değişme*, Dora Yayınları, Bursa.
- KAPANİ, M. (2013), *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KARA, U. (2004), *Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü*, Maki Basın Yayın, Ankara.
- KARAKOYUN, Y. (2005), *Türkiye’de Elit Değişimi ve Toplumsal Yapıya Etkileri*, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya.

KAYAPINAR, A. (2006), *İbn Haldûn'un Asabiyet Kavramı: Siyaset Teorisinde Yeni Bir Açılım*, İslam Araştırmaları Dergisi, Sayı: 15.

KIŞLALI, A. (1991), *Siyasal Sistemler*, İmge Kitabevi, İstanbul.

KİDDER, D.S. ve OPPENHEİM N.D. (2013), *Entelektüelin Kutsal Kitabı*, Maya Kitap, İstanbul.

LASSWELL, H.D. (1936). *Politics: Who Gets What, When, How*, Whittlesey House, New York.

KİTAPÇIOĞLU, T. (2013), *Baskı Grupları ve Demokrasi*, TBB Dergisi, s:106.

KURTBAŞ, İ. (2017a), *Toplumsal Hareketler Siyaseti*, Detay Yayıncılık, Ankara.

KURTBAŞ, İ. (2017b). *Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: Güçlü Demokratik Elitizm Modeli / A Criticism of Classic Elitism and a Suggestion of a New Elitism Model: Strong Democratic Elitism Model*, *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/3, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11376>, p.385-412.

KURTBAŞ, İ. (2017c), *Sivil İtaatsizlik ve Meşruluğu Sorunu*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:44, s.436-462.

KÜÇÜKALP, D. (2011), *Siyaset Felsefesi*, Dora Yayıncılık, İstanbul.

KÜÇÜKTIĞLI, M. S., (2010), *Siyasal Elitler ve Yerel Siyasal Hayat: Konya'da 1980 Sonrası Yerel Siyasal Elitler Üzerine Bir İnceleme*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı Doktora Tezi.

LEWIS, B. (2004), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- LOCKE, J. (2002), *Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme Sivil Toplumda Devlet*, Çev: Serdar Taşçı ve Hale Akman, Metropol Yayınları, İstanbul.
- MANNHEIM, K. (2002), *İdeoloji ve Ütopya*, Çev: Mehmet Okyayuz, Epos Yayınevi, Ankara.
- MARDİN, Ş. (2009), *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARTY, H. (1936), *Kitle ve Elit*, Say Yayınları, İstanbul.
- MARSHALL, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MARX, K.(1997), *Hegel 'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, Sol Yayınları, İstanbul.
- MILLS, W. (1974), *İktidar Seçkinleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- MOSCA, G. (2013), *Siyaset Biliminin Temelleri*, Alter Yayıncılık, İstanbul.
- NIETZSCHE, F. (2002), *Güç İstenci*, Çev: Sedat Umran, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- NIETZSCHE, F. (2003), *Tan Kızılığı*, Say Yayınları, İstanbul.
- OZANKAYA, Ö. (1986), *Toplumbilim*, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- ÖNCÜ, A. (1982), *Örgüt Sosyolojisi*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- ÖNDERMAN, M. (1991), *Siyasal Elitizm Kuramı*, Argumentum, Cilt 1, s.11.
- ÖRS, H.B. (2015), *19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÖZDEMİR, G. (2014), *Weberyan Anlamda Türklerde Otorite ve Meşruiyet İlişkisi*, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 9, s.2.
- ÖZTEKİN, A. (2014), *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, İstanbul.

- ÖZTÜRK, A. (2012), Schumpeter, Sartori ve Dahl Özelinde Demokratik Elit Teorileri Perspektifi Üzerine Düşünceler,
http://www.academia.edu/9733907/Schumpeter_Sartori_ve_Dahl_%C3%96zelinde_Demokratik_Elit_Teorileri_Perspektifi_%C3%9Czerine_D%C3%BC%C5%9F%C3%BCnceler Sitembölükbaşı, a.g.m., s.148, www.akdeniz.edu.tr, (erişim tarihi: 21.07.2017).
- PARETO, V. (2005), *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul.
- PLATON. (1992), *Devlet*, Çev: Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- POLOMA, M. (2010), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev: Hayriye Erbaş, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- POPPER, K. (1998), *Açık Toplum ve Düşmanları*, Çev: Mete Tuncay, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- POULANTZAS, N. (1992), *Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar*, Çev: Şen Süer, Belge Yayınevi, İstanbul.
- RAWLS, J. (2006), *Çoğunluk Yönetimi*, Der: Michael Rosen ve Jonathan Wolff, Siyasal Düşünce İçinde, Dost Yayınları, Ankara.
- ROBERT J. ve RAHNENA M. (2011), *Yoksulların Gücü*, Çev: Şule Ünsaldı, Maki Basın Yayın, Ankara.
- ROSKIN M. G., CORD R., MEDEIROS J. A., JONES W. (2013), *Siyaset Bilimi*, Liberte Yayınları, Ankara.
- ROUSSEAU, J.J. (2002), *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, Say Yayınları, İstanbul.
- ROUSSEAU, J.J. (2008), *Siyasal Fragmanlar*, Ekonomi Politik Üzerine Söylev, Çev: İsmail Yerguz, Say Yayınları, İstanbul.

- ROUSSEAU, J.J. (2017), *Toplum Sözleşmesi*, Çev: Vedat Günyol, Kültür Yayınları, İstanbul.
- RUNCİMAN, W.G. (1986), *Toplumsal Bilim ve Siyaset Kuramı*, Çev: Erol Mutlu, Teori Yayınları, Ankara.
- SARTORİ, G. (1996), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, Çev: Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan, Yetkin Yayınları, Ankara.
- SAYIN, Ö. (1990), *Toplumsal Düzen, Demokrasi ve Seçkinler*, *Sosyoloji Dergisi*, İzmir, Sayı:2.
- SCHUMPETER, J. (1971), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi Cilt 2*, Çev: Rasin Tınaz, İstanbul: Varlık Yayınları.
- SCHUMPETER, J. (2007), *Kapitalizm- Sosyalizm ve Demokrasi*, Alter Yayıncılık, İstanbul.
- SCHMİDT, M. G. (2002), *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, Çev: M. Emin Köktaş, Vadi Yayınları, Ankara.
- SEZEN, S. (2000), *Seçim ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- SEZER, B. (2011), *Sosyolojinin Ana Başlıkları*, Kitabevi, İstanbul.
- SMİTH, A. (2011), *Toplumsal Değişme Anlayışı*, Çev: Prof. Dr. Ülgen Oskay, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- TAN, A. (2002), *Politik Pazarlama*, Papatya Yayınevi, İstanbul.
- TANNENBAUM D. ve SCHULTZ D. (2011), *Siyasi Düşünce Tarihi Filozoflar ve Fikirleri*, Adres Yayınları, Ankara.
- TAŞAR, M. (2001), *Türkiye'nin Düşünce Gündemi*, Piramit Yayıncılık, İstanbul.
- TEZİÇ, E. (2014), *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul.

- TÜRKER, A. (1989), *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- TOLAN, B. (1983), *Toplum Bilimlerine Giriş*, Savaş Yayınları, Ankara.
- TOPÇU, A. (2006), *Siyasal Karar Alma Organları Üzerinde Çıkar ve Baskı Gruplarının Etkileri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- TUNCAY, S. (2000), *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- TUNÇAY, M. (1986), *Batıda Siyasal Düşünceler Tarihi*, Teori Yayınları, Ankara.
- TURHAN, M. (1991), *Siyasal Elitler*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- TURHAN, M. (2000), *Siyaset ve Anayasa*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- TURHAN, M. (2010), *Devlet ve Hukuk*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, O. (2015), *Türk Toplumunda Aydın Sınıfın Anatomisi*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- VERGİN, N. (2016), *Siyasetin Sosyolojisi*, Doğan Kitabevi, İstanbul.
- WATERS, M. (2008), *Modern Sosyoloji Kuramları*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- WEBER, M. (1986), *Sosyoloji Yazıları*, Çev: Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- WEBER, M. (1995), *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*, Çev: Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara.
- WOKLER, R. (2003), *Rousseau*, Çev: Cemal Atila, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- YAMAN, B.Ö. (2009), “Toplumsal Değişme ve Eğitim”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.

YAŞAR, A. *İbn Haldun 'a Göre Siyasi Otorite ve Liderlik*, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, s.513.(02 Kasım 2017'de erişildi)

YAYLA, A. (2003), *Siyasi Düşünce Sözlüğü*, Liberte Yayınları, Ankara.

YENİLMEZ, M. (2007), *Türkiye 'de Mühendisler ve Siyaset*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

YILDIZ, N. (2001), *Rousseau's General Will in the Light of Isaiah Berlin*, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara

YILDIZ, M. (2014), *Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Fârâbî ve Mâturîdî*, Uluslararası İmam Maturidî Sempozyumu Bildirisi.

<http://www.bilgelerzirvesi.org/bildiri/maturidi/Mustafa-Yildiz.pdf>

ZETTERBERG, H. L. (2005), *Pareto'nun Seçkinler Teorisi/ Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü*, Çev. Merve Zeynep Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://ahlâkfel.blogspot.com.tr/2014/03/friedrich-nietzsche-ve-ahlâk.html> (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

http://www.akademiktisat.net/calisma/kamu_yonetim/baski_grup_ekaplan.html. (Erişim Tarihi: 04.07.2017).

<http://akademikperspektif.com/2014/03/22/gecmisten-gunumuze-anayasacilik-ve-yeni-anayasa/> (Erişim Tarihi: 13.08.2017).

<http://akademikperspektif.com/2015/06/28/postmodernizm/> (Erişim Tarihi: 17.10.2017)

<http://adoluplatformu.org.tr/otorite-iyidir-otoriteryanizm-felaket-erol-goka-> (Erişim Tarihi: 11.11.2017).

http://www.canaktan.org/politika/cikar-grup/terminoloji.htm#_ftn3, (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

<http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4200/sayfa/1991/2/14/4.xhtml>, (Erişim Tarihi: 14.12.2017).

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/193136/_Kitlelerin_ayaklanmasi_.html, (Erişim Tarihi: 22.12.2017).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/291/2651.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.12.2017).

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8425>, (Erişim Tarihi: 17.12.2017).

http://dusundurensozler.blogspot.com.tr/2008/03/ibni-haldun-ve-farab-ibn-sinaci-meden_27.html, (Erişim Tarihi: 20.12.2017).

https://www.ebilge.com/9634/Yonetim_sekilleri_monarsi,oligarsi,teoroksi,cumhuriyet_hakkinda_bilgi_alabilir_miyim.html, (Erişim Tarihi: 22.12.2017).

<http://ekstremlbilgi.com/siyaset/siyaset-biliminin-dogusu/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2018).

<http://www.enternasyonalforum.net/enternasyonel-terimler-sozlugu/4874-egemenlik.html/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2017).

http://www.felsefe.gen.tr/filozoflar/platon_un_mutluluk_ahlaki_ve_erdem_anlayisi_nedir_ne_demektir.asp, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

http://www.felsefe.gen.tr/friedrich_nietzsche_ve_kudret_iradesi_guc_istenci_nedir.asp, (Erişim Tarihi: 01.09.2017).

http://www.felsefe.gen.tr/Jurgen_habermas_kimdir.asp, (Erişim Tarihi: 13.12.2017).

http://www.felsefe.gen.tr/siyaset_felsefesinin_temel_kavramlari.asp, (Erişim Tarihi: 19.10.2017).

<https://www.frmtr.com/felsefe-psikoloji-sosyoloji/4242901-toplumun-tanimi.html>,
(Erişim Tarihi: 08.02.2018).

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2011-2/9.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.02.2018).

<http://www.kirmizilar.com/tr/index.php/konuk-yazarlar2/2376-farabi-siyasi-dusuncesinde-toplum-devlet-yonetimi-ve-siyasal-rejim-sorunu>, (Erişim Tarihi: 11.02.2018).

<https://www.makaleler.com/oligarsi-nedir>, (Erişim Tarihi: 22.12.2017).

<https://medium.com/helmuth-von-moltke/en-b%C3%BCy%C3%BCk-tehlike-devlet-ortega-y-gasset-e1ce2bc50b59>, (Erişim Tarihi: 27.11.2017).

<http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> , (Erişim Tarihi: 29.07.2017).

<http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/610.pdf>

<http://oligarsik-devlet.nedir.org/>, (Erişim Tarihi: 01.07.2017).

<http://www.pandora.com.tr/urun/kitlelerin-ayaklanisi/95305>, (Erişim Tarihi: 17.09.2017).

<https://prezi.com/olhv2roqiroz/siyasal-guc-olarak-baski-gruplari/>, (Erişim Tarihi: 17.11.2017).

<http://www.sabitfikir.com/elestiri/vasat-insan>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

<http://sanatlayasamak.net/nietzsche-ve-nihilizm/>, (Erişim Tarihi: 02.10.2017).

<http://siyasi-manifesto.blogspot.com.tr/2013/11/romada-siyasi-dusunce.html>, (Erişim Tarihi: 12.08.2017).

<https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-nedir/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2018).

http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/779/siyasette_paradigma_degisimi_siyasal_katirim_ve_genclik, (Erişim Tarihi: 15.10.2017).

http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/b8174c4669ad313_ek.pdf?dergi=Amme%20Ida%20resi%20Dergisi https://www.turkcebilgi.com/roma_imparatorluğu_-_düşünürler#bilgi, (Erişim Tarihi: 19.11.2017).

<https://www.turkcebilgi.org/bilim/felsefe/siyaset-felsefesi-3554.html/> erişim tarihi: 07.09.2018, (Erişim Tarihi: 19.11.2017).

<https://tr.m.wiktionary.org/wiki/se%C3%A7kin>, (Erişim Tarihi: 09.12.2017).

<http://www.tuicakademi.org/cikar-gruplari/>, (Erişim Tarihi: 14.10.2017).

https://tr.wikiquote.org/wiki/Jos%C3%A9_Ortega_y_Gasset, (Erişim Tarihi: 27.01.2018).

http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/2792/mod_resource/content/2/9.Hafta%20-%20Roma%20Siyasal%20D%C3%BC%C5%9F%C3%BCncesi%3B%20Polybius%2C%20%C3%87i%C3%A7ero%20ve%20Seneca.pdf, (Erişim Tarihi: 12.10.2017).

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Cemre KARADAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi : KIRŞEHİR / 10.09.1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Erciyes Üniversitesi - İletişim Fakültesi

Gazetecilik Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Doğan Haber Ajansı - Muhabirlik

Kırşehir Televizyonu - Haber ve Program

Yapımcısı

Kırşehir Ticaret Meslek Lisesi - Gazetecilik
Bölümü Ücretli Öğretmenlik

Kırşehir Halk Eğitim Merkezi - Fotoğrafçılık
Kursu Öğretmenliği

Ardahan Üniversitesi - Güzel Sanatlar Fakültesi
Özel Kalem Birimi-Bilgisayar İşletmeni

İletişim

E-posta : cemrekaradas@ardahan.edu.tr